קרבן העדה על תלמוד ירושלמי מגילה

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן העדה על תלמוד ירושלמי מגילה

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-העדה-על-תלמוד-ירושלמי-מגילה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 10
הלכה ג 11
הלכה ד 12
הלכה ה 19
הלכה ו 22
הלכה ז 24
הלכה ח 26
הלכה ט 27
הלכה י 37
הלכה יא 41
הלכה יב 46
פרק ב 51
הלכה א 51
הלכה ב 53
הלכה ג 55
הלכה ד 56
הלכה ה 57
הלכה ו 60
הלכה ז 60
פרק ג 63
הלכה א 63
הלכה ב 67
הלכה ג 69
הלכה ד 71
הלכה ה 72
הלכה ו 73
הלכה ז 75
פרק ד 78
הלכה א 78
הלכה ב 84
הלכה ג 85
הלכה ד 86
הלכה ה 89
הלכה ו 91
הלכה ז 92
הלכה ח 93
הלכה ט 93
הלכה י 94
הלכה יא 95
הלכה יב 96

פרק א

הלכה א

מתני' **מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר וכו'**. פעמים בזה ופעמים בזה כדמפרש ואזיל:

מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. דכתיב על כן היהודים הפרזים עושים יום י"ד ומדפרזים בי"ד מוקפין בט"ו והא דקבעי מימות יהושע מפרש בגמרא:

אלא שהכפרים מקדימין. כלומר מאחר שמוקפין קורין בט"ו ופרזים בי"ד הכל בכלל והיכי משכחת תו י"א וי"ב וי"ג לכך קאמר אלא שהכפרים נתנו להם רשות להקדים קריאתן יום ב' בשבת לפני יום י"ד או ה' בשבת שהן יום הכניסה וטעמא שמקדימין מפרש בגמרא:

גמ' **ר' אילא**. אמר משמיה דר' שמעון בר בא משמיה דר"י:

מה ת"ל בזמניהם. דה"מ למכתב בזמן או בזמנם:

ר' יונה ור"י. כלומר פליגי בה ר"י ור"י:

ליתן להם זמנים אחרים. שיהא לכל א' מהם זמן אחר דסד"א שיהא כל א' עושה שני ימים אלו או אי בעי ליקרו בארבעה עשר או בט"ו קמ"ל שזמנו של פרזים אינו כזמנו של מוקפין וכן בהיפך:

זמנים שקבעו להם חכמים. והן הזמנים דתנן במתני' וה"ק זמנים הרבה תיקנו להם חכמים ואי לאו דמצאו סמך מן המגילה שמותרין להוסיף ולשנות הזמנים י"ד וט"ו לא היה כח ביד ב"ד שלאחריהן לשנותן שאין ב"ד יכול לבטל דברי בית דין חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין:

ופריך או אינו אלא ט"ז וי"ז. באדר ומנ"ל דמרבינן לאקדומיה ולא לאחוריה:

ה"ג ולא יעבר ולא יעברו. וה"פ כתיב ברישא ולא יעבור להיות עושים שני ימים האלה וכתיב בתריה וימי פורים האלה לא יעברו ל"ל הא כבר כתיב ולא יעבור אלא ללמד שאין לאחר הקריאה אחר ב' ימים הכתובים במגילה דהיינו י"ד וט"ו:

לא יעבר ולא יעבר. מיתורא דוי"ו קדריש דלא יעבור איצטרך לגופיה לאזהרה וה"ק לא יעבר ה"מ למכתב וכתיב ולא יעבר לדרשא:

או אינו אלא. אפי' ט' וי' דזמניהם זמנים טובא ומנ"ל דדוקא הני דכתובים במתני' אתי לרבויי:

ימים אין כתיב כאן. לעיל מיניה כתיב י"ד וט"ו ישמחו וכתיב בתריה כימים אשר נחו בהם היהודים וה"ל למכתב ימים אשר נחו דמשמע הם הם ימים אשר נחו מאי כימים לרבות שנים אחרים כדוגמתן:

ופריך או י"ב וי"ג כנגד י"ד וט"ו. ומנ"ל לרבות י"א:

יום מלחמה היה. וליכא לרבויי דכתיב כימים אשר נחו בהם היהודים והוא מוכיח על עצמו שהרי מפורש בקרא שלא היו נחים בי"ג כדכתיב ונקהלו בי"ג לעמוד על נפשם:

ופריך מעתה אל יקראו בי"ג. ואנן תנן במתני' י"ג:

ומשני לפניו ולאחריו קורין. דהיינו בי"א ובי"ב ובי"ד וט"ו:

ובו אין קורין. בתמיה:

ופריך או אינו אלא תשיעי ועשירי. לחודייהו ולא י"א וי"ב דהא לא מסיימי קרא:

ומשני כימים וכו'. טפי אית לן לרבויי ימים הסמוכים:

ופריך אם ימים שהן סמוכין לימים אינן. לרבויי אלא ט"ז וי"ז דאי מרבינן לפניו על כרחך דלרבות י"א וי"ב קאתי די"ג לא נחו בו אם כן אין סמוכין לימים אבל אי מרבינן לאחוריו הן סמוכין ממש:

ומשני ליתי יכיל. א"א לומר כן:

כל החדש כשר. למפרש וליוצא בשיירא שלא ימצא מגילה בידו בזמנה לקרות את המגילה קודם יציאתו:

ובלבד עד ט"ו. אבל מי שנאנס ולא קרא עד ט"ו לא יקרא אח"כ דכתיב ולא יעבר:

הדא דאת אמר. לא אמרן להקדים מר"ח או מי"א אלא לקריאת המגילה אבל סעודת פורים אין עושין אלא בי"ד לפרזים ובט"ו למוקפין:

ואין מחלקין לעניים. מגבית פורים אלא בי"ד ובט"ו אעפ"י שמגבין אותו ביום קריאה:

ופריך ויהיו אלו לקריאה. י"ד וט"ו לקריאה דוקא ואלו זמנים הנוספים מדרשא כשירים לסעודה דוקא ומנ"ל למידרש בהיפך. ל"א ה"ק ונרבי לזמנים אלו דמרבינן מקרא בין לסעודה בין לקריאה:

והימים האלה נזכרים ונעשים. דכתיב זכירה תחלה ואח"כ עשייה א"כ אי אפשר להקדים הסעודה ולל"ב ה"ק כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ולעיל מיניה כתיב להיות עושים את שני ימים האלה משמע דשני ימים האלה הם כשירים לזכירה אבל שאר ימים אינן כשירים אלא לסעודה דהיינו העשייה כדמוכח מדכתיב נזכרים ונעשים:

זאת אומרת. מדדריש דבעינן נזכרים תחלה ואח"כ נעשים ש"מ שניתנה להדרש א"נ ה"ק הא דאמרינן דמגילת אסתר ניתנה להדרש בגז"ש והיקש מנ"ל:

נאמר כאן. במגילה אמת:

ונאמר להלן. בתורה אמת קנה וגו':
כאמיתה של תורה. כס"ת עצמה:
מה זו. תורה צריכה שירטוט שאסור לכתוב בלא שירטוט:
מגילה שמסר שמואל לדוד. שהיה כתוב בה תבנית בית המקדש שמסרה הקב"ה למשה וממשה ליהושע ויהושע לזקנים ומזקנים לשמואל ושמואל מסרה לדוד וכשמסרה דוד לשלמה בנו א"ל הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל:
זו המסורת. מלא וחסר קרי וכתיב דאלת"ה למה מסרה בכתב ולא בע"פ:
זו רוח הקדש. שיש בה דברים מסותרים ע"פ הסוד:
עלי השכיל. דלהשכיל משמע להבין דבר מתוך דבר וש"מ שניתנה להידרש:
ולמה. ליתי אנן דורשין מהאי קרא ותבנית וגו' דכתיב מקמיה קרא דהכל בכתב וגו' שהיתה ברוה"ק וגם שם מפורש ברוח:
אמר ר' מנא. מהא ליכא למשמע דאיכא למימר מהו ברוח ברוח פיו שפירש לו דוד בע"פ מה שמסר לו בכתב ולא ברוה"ק לכך איצטריך מיד ה':
חלקו כבוד לא"י. לכך אמרו מימות יב"ן ולא אמרו מימות אחשורוש דהא כל עיקר שחלקו המצוה לשני ימים היינו משום דמוקפין דמיין לשושן א"כ כי שושן ה"ל לתקן מוקף חומה מימות אחשורוש אלא כדי לחלוק כבוד לא"י שהיתה חריבה באותן הימים שלא היו עיירות הרבה בא"י שהיו להן אז חומה והיה גנאי בדבר שתהא נידונת כפרזים:
ופריך ויקראו הכל בט"ו. בין אותן שמוקפין חומה מימות יהושע בין אותן שמוקפין מימות אחשורוש:
מה ישיבה שנאמר להלן. במלכים ובני ישראל היושבים בערי יהודה:
אף ישיבה שנאמר כאן. במגילה על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות מימות יהושע ומדפרזים מימות יהושע נקראים פרזים ש"מ דאף מוקפין שיהיו מוקפין מימות יהושע:
ופריך ויקראו הכל בי"ד. חוץ מאותן שמוקפין מימות יהושע ויש להם חומה עכשיו:
ונאמר להלן. בביאת הארץ בימי משה ויהושע לבד מערי הפרזי:
אף פרזות שנא' כאן. במעשה המן כפרזי דיהושע קאמר ואע"ג דלאחר כן נעשה מוקף הוי פרוז לענין מגילה הרי דלא תליא אלא במוקף חומה בימות יהושע:
מימות אחשורוש. דומיא דשושן מה שושן שמוקפת חומה מימות אחשורוש קורין בט"ו אף כל שמוקפות מימות אחשורוש קורין בט"ו:
וכי מה ענין שושן הבירה לכאן. ה"ג בתוספת' כרכין המוקפין חומה מימות יב"ן קורין בט"ו ריב"ק אומר מימות אחשורוש אמר ריב"י היכן מצינו לשושן הבירה שמוקפת

חומה מימות יב"ן אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר הסמוכין לכרך והנראין עמו הרי הן כיוצא בו והשתא ה"ק ריב"י לרבנן מה ענין שושן הבירה לכאן למה יקראו בט"ו ומשושן הבירה את למד לכל המוקפין שיקראו בט"ו מעתה בשושן אל יקראו בט"ו ובשאר מוקפין יקראו בט"ו דליכא למימר דאף בשושן יקראו בט"ו אע"ג דאינו מוקף מימות יב"ן דהא לא רמיז שושן בקרא שיקראו בט"ו אלא על כן היהודים הפרזים וכו' כתיב:

ופריך הא תלתא תניין. הרי ג' מחלוקות בדבר ת"ק סבר מימות יב"ן בעינן:

תנייא אחרייא. והיינו ריב"ק סובר מימות אחשורוש. תנייא אחריי' היינו ריב"י סובר עיר מ"מ כל שהיא מוקפת עכשיו קורין בט"ו:

ומשני נמצאתה אומר. אפשר לומר דאינן אלא תרי תנאי וריב"ק וריב"י תרווייהו סברי מימות אחשורוש אלא שריב"ק סובר דילפינן מדדמי' לשושן וריב"י סובר כל שהיתה מוקפת חומה לא היו בחשש סכנה כל כך לפיכך הן חלוקים מערי הפרזות:

ותני כן. ותנ"ה דטעמא דריב"י משום דערי חומה לא היו בסכנה מדתני בסוף דבריו דהסמוך לכרך ונראה עמו נידון ככרך וקשיא מ"ט הא גבי בתי ערי חומה כדמסיק הש"ס בסמוך אלא ודאי כיון שסמוכים כל כך לערי חומה לא היו בסכנה ונידונין כיוצא בהן ויותר היה נ"ל דה"ג תני הסמוך לכרך וכו' ומילתא באנפי נפשה היא:

לא אמר אלא כגון. הדא חמתה לסימן בעלמא אבל לדינא לא הוה צריך דהא חמתה עצמה היתה מוקפת חומה מימות יב"ן:

מן הדא. מקרא זה מוכח דחמתה מוקפת חומה מימות יב"ן:

הצידים. היינו העיר ששמה עכשיו כפר חיטייא וכן כלם מפרש שמותם אשר להן עכשיו בימי האמוראים:

והכתיב והערבה וגו'. וזה מגבול ארץ סיחון וכינרת היה מגבול ארץ נפתלי שבארץ ישראל:

מעתה. צריכין לומר ששני גינוסריות היו וזה לא שמענו:

ומשני או לא היו אלא ב'. כרכים גדולים וגשר ביניהם ויכולים לילך מזה לזה כמו בית ירח וצינברי שהן עשויין כך והן מגדלות לכינרים:

אבטוניות כרך. א' חלוק לשני' וג' חלקי':

וחרב הכרך ונעש' של עכו"ם. מהו שיהו הסמוכין לו קורין בי"ד או בט"ו:

ומשני איתא חמי. בוא וראה בו אינן קורין כלל ובחוצה לו יקראו בט"ו בתמיה אלא ודאי שהסמוך לו נגררו בתר רובא דעלמא וקורין בי"ד:

חזקיה קרי. בטבריא בי"ד ובט"ו דהוא חשש להא דתני רשב"י:

ופרט לטברי' וכו'. מסיפא דקרא קדריש דכתיב גבי בתי חצירים אשר אין להם חומה סביב וסובר רשב"י דבבתי ערי חומה בעינן שתהא החומה סביב פרט לטבריה שהיה לחומה לה מצד א' סובר חזקיה ה"ה במגילה בעינן שתהא החומה מכל צד או דילמא כרבנן סבירא לן ואפי' לענין בתי ערי חומה אף טבריא דינה כעיר חומה:

ר"י קרי. מגילה בבית הכנסת דכופרא בט"ו ואמר זו היא עיקר טבריא הראשונה שהיתה מימות יב"ן ולא חשש להא דרשב"י לקרותה בי"ד דסובר דהקילו בקריאת המגילה דאע"ג דלענין בתי ערי החומה אינה כעיר חומה לענין מגילה בכלל מוקפין היא דלענין מיגני' קפיד קרא טבריא מיגני' היא מאויבי':

דתנינן תמן בערכין. כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה אבל מה שהוא חוץ לחומה נידון כערי החצרים חוץ מן השדות שהן בתוך החומה:

ותני כן. ואפ"ה תניא גבי מגילה דכל הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא ככרך א"כ ע"כ לומר שהקילו בקריאתה:

כי ראו בארון ה' ויך בעם שבעים איש וחמישי' אלף איש. ואלו שמתו מאנשי בית שמש היו מן הדרים בצד א' מן העיר אשר בא דרך שם הארון צא וחשוב כמה היו אנשי בית שמש כולן:

וכדון אין את וכו'. ועכשיו אם אתה ממלא בקנים בית שמש כמספר המתי' לא תכילם המקום ההוא שהיו עומדים שם האנשים:

קפצה לה ארץ ישראל. נתקצרה ארץ ישראל לאחר החרבן שנפלה לים או שנעשה גיא או הר. ופריך כל העיירות וכו' אינן אלא ק' ואיך קאר"י שהיו ס' רבוא:

מוקפין חומה מנה. ולא שאר עיירות לפיכך אינן ק':

הסמוכים. לגבול מנה יהושע אבל מוקפין חומה טובא הוו:

קרייא. קרא מסייע לריב"ח שלא מנה אלא עיירות העומדים על הגבול:

ויהי גבולם מחלף מאלון בצעננים ואדמי הנקב ויבנאל עד לקום. ומפרש שמותן של עיירות אלו אשר להן עכשיו בימיהן וכל אלו העיירות היו ידוע להם שעומדי' על הספר ומינייהו יליף לכל השאר דלא מנה יהושע בספרו אלא אותן שעומדי' על הספר:

ובית לחם צרייה. דתרי בית לחם הוו:

לוד וכו'. מערי בנימין היה וכן אונו כדכתיב ובני אלפעל וגו' והן מבני בנימין כדכתיב בד"ה ולפי שנבנו מחדש כדמסיק הוצרך לאשמועינן שמוקפות חומה מימות יב"ן הן:

ופריך ולמה לא. קחשיב אונו בהדייהו שהרי בקרא בנחמיה כתיב לוד ואונו גי החרשים:

ומשני בגין דכתיב. אונו בקרא ולא איצטריך לאשמועינן:

ופריך והא כתיב לוד. וקחשיב לה:

אלא. היינו טעמא דלא קחשיב אונו דכבר תני במתני' דערכין דאונו מוקפת חומה. מימות יהושע:

הוא בנה את אונו וגו'. הרי דאלפעל בננהו וא"כ לא היו מוקפות חומה מימות יהושע:

בימי פילגש בגבעה. החריבו ישראל את ערי בנימין כדכתיב וגם את כל הערים וגו' אבל מ"מ היו מוקפות מימות יהושע:

הן הן גיא החרשי'. ופליג אר':

הכל יוצאין בי"ד. אפי' כרכי' שהוא עיקר זמן קריאתה והא דתנן כרכים קורין בחמשה עשר היינו אם רצו מה שאין כן עיירות אסורים לקרות בט"ו דכתיב ולא יעבור:

לא בא אלא ללמדך כו'. כלומר ולא תיקשי לך א"כ דהכל יוצאין בי"ד בזמניהם ל"ל דבבבלי ריש מגילה אמרינן בזמניהם בא ללמד שזמנו של זה לא כזמנו של זה דלא בא בזמניהם אלא ללמד שלא יקראו אלא בזמנם דהיינו באדר שני:

הוון יתיבין. והוה קשיא להו לר' חלבו מתני' דמשמע מינה דחיובא הוא שיקראו הכרכים בט"ו דווקא:

ה"ג לא מסתברא אלא לשעבר אבל לבא לא. וה"פ הא דר"ח אינו אלא בדיעבד אם קראו בכרכים בי"ד שיצאו אבל לכתחלה צריך לקרות בט"ו ומתני' בלכתחלה איירי:

ופריך והא תני מקום שנהגו לקרותה ב' ימים קורין. והיינו במקום שמסופקים אם הוא כרך או עיר ואס"ד הכל יוצאין בי"ד למה קורין ב' ימים:

א"ל אף אנא סובר כן. שאינו יוצא בי"ד:

ויאות. בתמיה וכי שפיר קאמרת שאף הוא סובר כן ל"א ושפיר קאר"ח ולא קשיא מהך ברייתא:

שמא אין שומעין לו. וכי מוחין בידו:

אם אומר את כן. שעיר שהיא ספק כרך אם קרא בי"ד שאסורין לקרות בט"ו עקרת זמן הכרכים בידך ובטלת תקנת חכמים שאמרו שהכרכים יקראו בחמשה עשר לחלוק כבוד לארץ ישראל וכיון שאין מוחין בידן ל"ק לר' חלבו דלכך קורין ב' ימים אע"פ שיצאו בקריאת ארבעה עשר כיון דלא אפשר:

ה"ג שמחה מכאן שהן אסורין וכו'. וה"פ דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה מכאן שיום י"ד וט"ו אסורין בהספד ותענית:

א"ר חלבו. הרבה פעמים ישבתי לפני רשב"ן ולא שמעתי ממנו דבר זה:

ה"ג א"ל כל מה דהוה אנא שמיע את שמיע. וה"פ א"ל נחמן וכי כל מה ששמעתי אני מאבי שמעת גם אתה הא ודאי ליתא א"כ אין לך לתמוה על כך:

מילתיה דר'. מעשיו דר' פליגי אנחמן דאמר שהן אסורין בעשיית מלאכה:

הוה מפרסם עצמו. עשה מעשה בפרהסיא בפני רבים:
ונוטע נטיעות בפורים. ללמד שהן מותרין בעשיית מלאכה:
בכ"מ שכתוב י"ט. במגילה דמעיקרא כתיב על כן היהודים הפרזים וגו' עושים את יום י"ד שמחה ומשתה וי"ט ולא כתיב וקיבל לעשות כן לדורות ללמד שלא עשו כן אלא בשנה ראשונה ובתר הכי כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וכו' וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ולא כתיב וי"ט והיינו כרבי:
ומשני וכאן כתיב י"ט וכו'. נחמן הוא דקאמר הכי דמ"מ כתיב כאן י"ט וכתיב וקבלו היהודים את אשר החלו לעשות משמע דקבלו כמו שהחלו לעשות בשנה הראשונה והיינו אפי' בעשיית י"ט:
משפחה ומשפחה. דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר וקדריש דלכל אחת זמן בפ"ע לכפרים י"א וי"ב וי"ג מדינה הן עיירות המוקפין חומה בט"ו עיר הן עיירות הפרזים בי"ד:
כדי שיספקו וכו'. והקדימוהו כדי שיהו פנויים ליום השמחה:
ה"ג לית הדא אמרה שמותר בעשיית מלאכה. שהרי מביאין מים ומזון וקשיא לנחמן:
א"ל. מהכא ליכא למשמע מיניה דלא דמיא סיפוק מים ומזון למלאכה:
לית לך. למשמע היתר מלאכה אלא מהא דרבי:
ומרדכי ואסתר מתקנים. ואיך נאמר שתקנו מרדכי ואסתר זמן לכפרים שיקדמו ביום הכניסה שלא היה כלל בימיהם אלא עזרא הוא שתיקן אותן אחריהם:
סמכה למקרא. דמשפחה וגו' שמותר לשנות הזמנים כשירצו החכמים והן נתנו אותן לכפרים:

הלכה ב

גמ' **כל הן**. כל היכא דתנן במתני' חל להיות היינו יום י"ד ולפי שרוב העולם קורין בו תני ליה סתמא:
מתני' אמרה כן. מגופה דמתני' שמעי' כן:
ומוקפות חומה למחר. יום א' אחריו ומוקפות חומה ודאי בט"ו קורין:
לית כאן וכו'. כלומר ליתא במתני' עכשיו שאין מקדשין ע"פ הראייה שיחול י"ד להיות בשני שא"כ יהיה יה"כ בא' בשבת ולא עבדינן תרי שבתא בהדי הדדי:
ולית כאן חל להיות בשבת. עכשיו דא"כ יהיה לפי החשבון יה"כ בע"ש וה"ל תרי שבתא בהדי הדדי וחיישינן לירקא ומתיא כמפורש בבבלי פ"ק דר"ה:

הלכה ג

מתני' **חל להיות בערב שבת וכו'**. שאין קריאת המגילה בשבת גזירה שמא יטלנה בידו ויעבירנה ד"א ברה"ר ואם יאחרנה עד אחר השבת הוה ליה ט"ז וכתיב ולא יעבור:

ה"ג **חל**. להיות אחר השבת כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר:

גמ' **בעון וכו'**. הקשו לפני ר"ז:

איתא חמי. בוא וראה חל להיות י"ד בע"ש שט"ו בשבת קורין הכרכים בי"ד ואינן נדחין ליום הכניסה ובסיפא תני חל להיות י"ד בשבת העיירות גדולות נדחין ליום הכניסה ולמה לא ידחו גם הכרכים ליום הכניסה:

ה"ג שלא יהו אומרים ראינו כרכים וכפרים קורין כא':

ופריך מעתה לא ידחו. העיירות גדולות ליום הכניסה כשחל י"ד בשבת:

מעתה חל להיות בשני וכו'. כלומר ותו אם חל י"ד בשני ששניהם קורין בו א"כ איכא בזיון לכרכים ולא קמשני מידי ל"א תירוצא הוא אי בשביל כבוד העיירות נאמר דאף בב' וה' ידחו העיירות ממקומן וזה א"א לומר:

אשכח. ברייתא דתני בה כפרים ועיירות וכרכים קורין כאחת אם חל ט"ו בשבת:

ופריך וההן תנייה. והאי תנא לא תנא כשום בריה כלומר אתיא דלא כשום תנא דמ"ט יקראו כולן ביום א' ומשני דאית ליה שלא יקדמו וכו' א"כ א"א שיקראו כרכים בה' ועיירות בי"ד שלעולם בעינן שיקדמו עיירות לכרכים ושיקראו גם כרכים בי"ד א"א שכל הנדחה לא ידחה אלא ליום הכניסה:

ה"ג ר' אומר כולהם לא ידחו ליום הכניסה כו' ולית ליה כל שהוא נדחה וכו'. וכ"ה בבבלי והיינו כתנא דמתני' בחדא ופליג עליה בחדא:

היך עבדין עובדא. להלכה כמאן עושין:

חל להיות לכרכים. דהיינו שחל י"ד בע"ש תנן במתני' שהכרכים נדחין לי"ד ובחל להיות י"ד בשבת תנן בסיפא שהעיירות נדחין ליום הכניסה וקשיא מאי שנא:

אלא מתני'. אתיא כתרי תנאי:

ה"ג תני' קדמייא סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו לא ידחה ליום הכניסה ותנייי' חורנא סבר מימר כל שהוא נדחה ממקומו ידחה ליום הכניסה. וה"פ תנא דרישא סבר לא ידחה ליום הכניסה. ותנא דסיפא סבר ידחה ליום הכניסה. אמר להן כן אמר רב חד תנא הוא:

הכל יוצאין בי"ד. אפי' כרכים אם קרו בי"ד א"צ לחזור ולקרות בט"ו:

ודכוותה וכו'. לכך אין קורין בשלשה עשר אם חל בשבת כיון שהיה יום מלחמה ולא יום מנוח לכך דוחין אותו ליום י"ב:

אשכח. ברייתא דתני בה חל להיות י"ד בשבת כפרים קורין בי"ג ועיירות גדולות ידחו ליום הכניסה שמפני כבוד העיירות. נדחין הכרכים לע"ש:
היך עבדין עובדא. כלומר הלכתא מאי:
לית אפשר. בזמן הזה. שאין מקדשין ע"פ הראייה שיהיה י"ד בשבת:
ואין אפשר. כגון בזמן שמקדשין ע"פ הראייה עבדינן כמתני' ובלבד בעשרה. צריך שיהיו עשרה בשעת קריאה דשלא בזמנה בעי' פרסום נס:
ופריך ואנן חמיין. והא חזינן לרבנן שקוראין שלא בזמנה ביחיד:
ומשני ר' אבינא וכו' דה"ק כל שאמרו ידחה ליום הכניסה דהיינו כפרים כיון שהן מועטין ליכא פרסום נס ולכך קורין דוקא בעשרה אבל אם חל י"ד בשבת שעיירות גדולות נדחין ממקומן איכא פרסום נס לכך קורין אותו ביחיד:
ור"ח אמר. פליגי גם ר"ה ור"י:
וחורנא. ואידך:
עד שהוא במקומו יקרא. למה הוסיפו משום כפרים שלא יצטרכו ליכנס בפורים יקרא כל א' במקומו ביחידי:
ה"ג א"כ סלקת מתניתה. א"כ דאמרינן שיחיד קורא שלא בזמנה סלקת מתניתין שהוסיפה זמנים אלו י"א וי"ב וכו':

הלכה ד

מתני' **באלו אמרו**. בזמנים של מגילה אמרו מקדימין אם חל לזמן קריאתה בשבת:
אבל זמן עצי כהנים והעם. אם חל להיות בשבת מאחרים ליום מחר:
וט"ב. וה"ה לשאר תענית אם חל אחד מהן להיות בשבת:
וחגיגה. אם חל י"ט בשבת דוחין שלמי חגיגה למחר שהרי יש לה תשלומין כל ז':
והקהל. את העם שהיה המלך קורא בספר משנה תורה ובשבת א"א כדמפרש בגמרא ודוחין אותו למחר:
ולא מקדימין. דאכתי לא מטא זמן חיובייהו וט"ב אקדומי פורענותא לא מקדימינן:
גמ' **עשרה בטילין ממלאכתן לבה"כ**. וניזונין משל ציבור כדי להיות מצויין בתפלה בבה"כ דכיון שבא הקב"ה לבה"כ ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס:
שאין אנו צריכין לתלמודינו. לבטל לשום דבר:
תקנתו קלקלתו. שאילו היו בו עשרה היה נידון ככפר שאם רצו להקדים ליום הכניסה מקדים ועכשיו שאין בו י' בני אדם נעשה כעיר ואין קורין אלא בארבעה עשר:
קריאת המגילה. משום דכתיב ולא יעבור:
ותרומת שקלים. משום דמר"ח ניסן ואילך לא סגי לאתויי תמידין אלא מתרומה חדשה:

סעודת ר"ח. שהיו עושין כשעיברו החודש וי"מ דמצוה לעשות סעודה בר"ח דכתיב וביום שמחתכם וגו':
מאחרין. ואוכלין אותו בא' בשבת:
ויעשו אותן. סעודות דפורים בשבת:
לעשות אותם ימי משתה ושמחה. משמע דבעשייה הדבר תלוי והיינו ע"י ב"ד שאימת יקבעו ר"ח אדר ויהי' י"ד בו פורים:
יצא זה. שבת שא"צ קידוש ב"ד ואין ניכר שקובעין אותה לשמחה שבלא"ה יום שמחה הוא:
מגבת פורים. מעות שגובין לחלק לעניים לסעודת פורים הכל יתנו לעניים בפורים ואין אומרין די להם בפחות:
ובלבד שלא ישנה העני. להוציאו לדבר אחר אלא לסעודה דבעל הבית אדעתא דסעודת פורים קיהיב ליה וכשלוקח רצועה למנעלו הרי זה עובר על דעתו דבעה"ב ונקרא גזלן אא"כ התנה עליו במעמד אנשי העיר:
אין מדקדקין. במעות צדקה שנותנין בפורים למי ליתן אלא נותנין אותו לכל מי שפושט ידו ואפילו לעכו"ם נותנין כדתנן מפרנסין עניי עכו"ם וכו' מפני דרכי שלום וכיון שנותנין לכל אדם נותנין גם להם:
הא שאר כל המעות. של צדקה משנין בתמיה וטעמא מאי שרי:
אתה רשאי לשנותן. לצרכך ולשלם לאחר זמן אבל משבאה ליד גיזבר אי אתה רשאי לשנותן אבל מעות פורים אפילו עד שלא באו ליד הגזבר אסור לשנותן:
מה ראוי וכו' להימנות. במתני' דתענית פ"ד הא אפילו כל יחיד יכול לנדב עצים כדתנן שקלים פ"ו:
אלא בשעה וכו'. וקמ"ל שהעצים שלהן קודמין לכל שאר עצים שבלשכה:
הנביאים שביניהן. שהיו באותו הדור כגון חגי זכריה ומלאכי ועזרא ונחמיה:
אלא משלהן. מעצים שהתנדבו הן:
דר"י היא. הא דאמרינן שעצים לקרבנות ציבור באים משל יחיד אתיא כרבי יוסי דמתני' דפ"ד דשקלים:
אף וכו'. דתנן התם שומרי ספיחים בשבת נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ר"א אף הרוצה וכו' ד"ה היא ואפילו כרבנן דע"כ לא פליגי רבנן ור"י אלא בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כגון עצים לקרבנות הכל מודים דמשתנה מיחיד לציבור:
כתנת לבנה. הכהן לשרת בו בקדש:
צריכה למסור לציבור. מיהו אם מסרה מותר לעבוד בו:

במכשירי קרבן. כגון כתנת:
ה"ג מתני' מסייעא לר' יוסי וה"פ מהך ברייתא דמגילת תענית מוכח כדא"ר יוסי משם ר' אילא דד"ה היא:
בשעת קרבן. בזמן שב"ה קיים:
רי"א אין נוהגין אלא בשעת הקרבן. הרי מפורש דרבנן פליגי עליה דר"י וסוברים דנוהג אפילו שלא בשעת הקרבן ופשיטא שמודים שהיו זמנים להבאת העצים וכמתני' דתענית:
והיינו מתענין ולא משלימין. מפני שי"ט שלהן היה שבני סנאה בן בנימין הקריבו עצים בעשרה באב כדתנן בתענית פ"ד וזה היה ודאי אחר החרבן דבזמן הבית אין צום בתשעה באב ואס"ד דלא היו העצים אלו לצורך קרבנות יחיד ודינו כקרבן יחיד למה יהיה להן י"ט אף שלא בשעת קרבן בשלמא בשעת קרבן ניחא דאף יחיד שמביא קרבן ה"ל כי"ט כדאמרינן בר"פ מקום שנהגו אלא לאחר החורבן מאי טעמא אלא ודאי דאף לקרבנות צבור התנדבו אלו ונשאר הי"ט לדורות ומסתמא לא פליגי רבנן דמתני' עליה דראב"צ דקיי"ל מעשה רב:
ותני כן. ותנ"ה:
בז' נכנסו. העכו"ם לבה"מ:
מקרקרים. רוקדים וצועקים בו:
וליל עשירי. שבלילה ההוא נשרף הבה"מ כולו:
לעקור תשעה באב. קס"ד לגמרי רצה לעקרו דאין צרה ואין שלום רצו מתענין וא"כ אין בזה ביטול דברי ב"ד שתקנו לצום בתשעה באב שכך התנו בתחלה:
ולא כך איתאמרת. שרצה לבטל ט' באב לגמרי אלא אותה שנה לחוד רצה לבטל מפני שחל בשבת:
וגזי ליה. ובהיפך מעשה דהכא הוה התם דר"א טעה ושכח ור' בא הזכירו:
ההוא דתנינן תמן. יבמות פ"ו:
אלא היתה תובעת להינשא. כגון שבאת מחמת טענה ואומרת מי לא בעי האי איתתא חוטרא לידה ומרא לקבורה הוא דכופין בעלה שאינו מוליד להוציא אבל אין כופין אותה לקיים פריה ורביה דלא מיפקדא:
טובים שנים מן הא'. אילו לא שמעת גם אתה הייתי טועה בדבר עכשיו טוב לי שהזכרתני וכן בהיפך בדין האשה:
ובחגיגה. מנ"ל דמאחרין ולא מקדימין:
וחג הקציר. משמע ביום שהוא חוגג בו ביום הוא קוצר:

וכתיב. ביום טוב כל מלאכת עבודה לא תעשו הרי שביום שהוא חוגג אסור בעשיית מלאכה:
בשעה. שחל עצרת בחול שמביא קרבן חגיגתו ביום טוב הרי הוא שובת ואסור במלאכה:
בשעה שהוא חל בשבת. שאינו מביא חגיגתו ביום טוב אלא לאחר השבת שהוא חול גמור הרי שביום שהוא חוגג מותר לקצור:
ובלבד שיבליע. מה שהוא קוצר ביום חגיגתו לעיסתה כלומר לצורך אכילתו של יום דלצורך מחר אסור דביום שמביא קרבנו אסור בעשיית מלאכה כמו ביו"ט:
כהדא וכו'. כהא דתני במגילת תענית פרק ה' כל המביא קרבן אסור בהספד באותו היום לפיכך כל אדם שיש עליו להביא עצים וביכורים אסור בהספד באותו יום:
האומר הרי עלי וכו'. תנא והדר מפרש הא דיש עליו עצי' היינו עצים למזבח וגזירין הן עצים ארוכים למערכה:
ומלעשות מלאכה באותו יום. לפי שבאותו היום היו מקריבין קרבן והוא הנקרא קרבן עצים וגם המביא ביכורים היה טעון קרבן כדתנן בביכורים פרק ב':
מפני התקיעה. שתוקעין ביום הקהל כדאיתא בתוספתא דסוטה:
מפני הבימה. שהיה המלך יושב עליה בשעת הקריאה כדתנן בסוטה פרק ז' ואי אפשר לעשות בשבת:
ופריך ויעשה אותה. להבימה מערב יום טוב ויקרא בשבת:
ומשני שלא לדחוק את העזרה. שביום טוב היו הכל מביאין קרבנותיהן שלמי חגיגה ועולות ראייה והיו צריכין ריוח גדול והבימה היתה גדולה ורחבה ומקצרה:
על שם לא תטע וגו'. לכך לא היו עושין הבימה מערב יום טוב שנראה כאלו נוטע אשרה כיון שצריכה לעמוד שם שני ימים מערב יום טוב עד מוצאי שבת:
מתני'. אתיא כרבי מאיר דאמר כל היכא דכתוב במגילת תענית די לא למספד כולל גם איסור תענית והיכא דכתיב ודלא להתענאה אותו היום מותר בהספד אמתניתין דתענית קאי דתנן כל הכתוב במגילת תענית די לא למספד לפניו אסור ולאחריו מותר רי"א לפניו ולאחריו אסור די לא להתענאה לפניו ולאחריו מותר רי"א לפניו אסור ולאחריו מותר:
ודי לא סתם. ולא פירש אם בא לאסור הספד או תענית ה"ל כאלו פירש ואמר דאסור להתענות ומדקאמר דלא להתענאה מותר בהספד שמעינן דסובר דלפניו מותר דלא יהא טפל חמור כעיקר אבל רבי יוסי סובר דלא להתענאה נמי אסור בהספד ואין הפרש ביניהם אלא דלא למספד בין לפניו בין לאחריו אסור בתענית ודלא להתענאה לפניו אסור ולאחריו מותר:
אר"י. כתיב במגילת תענית אילין יומיא וכו':

ה"ג **ארשב"ג מה ת"ל בהון בהון ב' פעמים**. כלומר בהון ראשון ל"ל ובהון מיעוטא משמע:

אלא מלמד. שהלילה של ימים הכתובים במג"ת מותרים בתענית ואינו אסור אלא היום:

כהדא דתני וכו'. שבריש מג"ת כתיב אילין יומיא וכו' ובסופו לאחר דכתב כל הימים של מג"ת כתיב להן אינש וכו' וה"פ לבד כל אדם שיהיה עליו איסור בתפילה כגון שקיבל עליו בתפלה יו"ד או כ' תעניתים ונכנסו אלו הימים בהם דחינן לימים טובים הכתובים במג"ת אבל אם לא קיבל בתפילה לא דחינן למג"ת וכי היכא דסוף מג"ת למעוטי קאתי אף תחלתו למיעוטא קאתי ולהתיר הלילה ומצינו כיוצא בזה מדסיפא למעוטי רישא נמי למעוטי כנ"ל ליישב הגירס' שלפנינו כהדא דתני ויותר היה נ"ל דמילתא באנפי נפשה היא וגרסי' הא דתני וכו':

שהוא צריך להזכירן. לתעניתים שמקבל על עצמו בתפילת מנחה שלפני תענית ואי לאו לא מיקרי קבלה:

ואתיא. הא דרבי יוסי כי האי דאר"ז:

כלילי שבת וכיומו. דצריך לומר תפלת תענית דהיינו ענינו בתפלת ערבית קודם התענית ש"מ שצריך לקבל התענית קודם ערבית:

מתני'. דתנן אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין מותרין בהספד ובתענית א"א לאוקומי שיהיו ימים אלו דהיינו מי"א דאדר עד ט"ז בו מותרים בהספד ובתענית אלא או בי"א כר' יוסי די"ד וט"ו לכ"ע אסורין וי"ג יום נקנור הוא שכתוב במג"ת ויום י"ב אסור משום יום שלפניו כרבי יוסי:

או בי"ב כר"מ. כלומר אפי' ביום י"ב וכר"מ דסובר דלא להתענאה אינו אוסר את שלפניו ויום נקנור סתמא כתיב דה"ל דלא להתענאה כדאר"מ בסמוך:

ה"ג **וקשיא על דר' יוסי**. דלא מצינו אפי' יום י"א:

לא כן תני. במג"ת בי"ב אדר יום טיריון נמצא שאף לפניו אסור וה"ה דאף לר"מ קשיא דלא מצינו יום י"ב מיהו מתני' מצינו לאוקמי כר"מ וביום י"א:

ומשני א"ר אחא בר יעקב בטל יום טריון יום י"א מותר אפי' לר' יוסי. יום שנהרג לוליינוס ופפוס אחיו שהיו צדיקים גמורים:

אתוץ את המגדל הזה. אשבר המגדל הזה ועל בהמ"ק אמר כן:

ה"ג **לקרונין שלו**. פי' לעגלות שהיה נקנור יושב בו:

בקונטס. כמו קונדס והוא עץ ארוך:

ה"ג **על דעתיה דר"י ניחא בא לאסור לפניו ע"ד דר"מ מה בא לאסור וכו'**. וה"פ בשלמא לר"י איצטרך למכתב יום י"ג כדי לאסור יום י"ב אלא לר"מ ל"ל:

לאסור לפניו. פי' יום י"ב אינו נאסר בשבילו דהא סובר ר"מ שאינו נאסר לפניו ולעצמו ליום י"ג א"צ דהא נאסר משום יום שלפני י"ד דכתיב ביה דלא למספד ומודה ר"מ דלפניו אסור:

ומשני בא להודיעך שאסור בהספד. אי משום יום שלפני י"ד אינו אסור אלא בתענית ולא להספד לכך כתיב יום י"ג עצמו ללמדך שאף הוא אסור בהספד:

ה"ג ואפילו על דר' יוסי לית היא מקשיי'. וה"פ ותדע דאיצטרך ליום י"ג לאסרו בהספד דהא אפי' לר"י נמי קשיא דליכא למימר דבא לאסור יום שלפניו דהיינו יום י"ב השתא איהו גופיה בטל כדאר"י בר אחא כ"ש שאינו נאסר משום יום שלפני י"ג אע"כ לומר דאיצטרך יום י"ג לאסרו בהספד א"כ לר"מ נמי לא קשיא:

בי"ד ובט"ו וכו'. כן תניא במג"ת:

בט"ז. באדר התחילו לבנו' חומות ירושלי' שלא למספד בו:

ה"ג ע"ד דר"מ ניחא בא לאסור לעצמו וה"פ לר"מ דסובר דלאחריו לעולם מותר איצטרך למיכתב יום ט"ז לאסור אותו:

לוסר לפניו לית ליה. כלומר איני צריך לאסרו שהרי יום ארבעה עשר מפורש במג"ת דלא למספד ביה:

עצמו. יום ט"ז עצמו אסור מפני שהוא יום שלאחר ט"ו:

ומשני בא להודיעך. שיום ט"ז אסור בהספד דאי משום שלאחר ט"ו אינו אסור בהספד וכדפרישית לעיל:

ה"ג בשבעה עשר. ביה קמו האומות על פליטת. סופרים במדינת בולקים ובית זברין היתה גאולה לבית ישראל:

ע"ד דר"מ ניחא בא לאסור עצמו. דאילו משום שהוא לאחר יום ט"ז אין לאסרו דהא לאסור לאחריו לית ליה:

מה בא לאסור. לפניו לא צריך דהא ט"ז כתיב במג"ת ועצמו אסור מפני שהוא לאחר ט"ז דכתיב במג"ת די לא למספד:

כל איליין מילייא. כל אלה הדברים לא מסייען ולא קשיין לא לר"מ ולא לר"י דלא בא הכותב אלא למנות הימים שנעשה בהם ניסים לישראל ואע"ג דממילא היו אסורים בהספד ובתענית משום לאחריו או לפניו:

דתנינן. במג"ת פ"ק:

בריש ירחא וכו'. בר"ח ניסן:

דיתקם תמידא. שהיו הביתוסין אומרים יחיד מתנדב תמיד משום דכתיב את הכבש אחד תעשה לשון יחיד ואהדרו להו חכמים הא כתיב תשמרו להקריב לשון רבים ונצחום ועשו י"ט:

וקשיא בלא כך וכו'. וכי ר"ח לא אסור בתענית והספד בלאו מג"ת אלא ודאי לא בא אלא לאשמועינן הימים שנעשו בהן הניסים:

ופריך מה ראית להקל. בשבתות וי"ט ולהחמיר בימים הכתובים במג"ת לאסור שלפניהם ושלאחריהן:

ומשני שאלו. שבתות וי"ט הן מדאורייתא וא"צ חיזוק:

הדא דאת אמר. ולא אמרן שימים הכתובים במג"ת אסורין בהספד ותענית אלא עד שלא בטלה מג"ת והיינו קודם החרבן:

אף על גב דאת אמר בטלה מג"ת. ל"ק דהא דאר"י צאו והתענו וכו' שאני חנוכה ופורים דלכ"ע לא בטלו דמפרסם. ניסא דידהו:

ר' אבון. צם כל ע"ש ולא חש שאירע בע"ש בימים אלו שהם ימים הכתובים במג"ת דאפ"ה התענה בהם:

רבי יוחנן. ישב בתענית כל ערב ר"ה:

ר"י בר אחא. צוה למלמדים אם יבואו הנשים לשאול מהן אימתי מותרים ואימתי אסורין להתענו' אמרו להן בכל מתענין וכו' ואין לחוש למג"ת:

והיה ר"ל. תלמידו מצטער ששגג ר"י בהוראה זו:

אמר. שבק סתמא היינו דברי ת"ק ועשה כר"י דהוא יחידאה:

אשכח. מצא ר"ל ברייתא דתני ר"מ דברי הת"ק בשם ר"מ:

אמר יאות וכו'. אמר שפיר יודע סבא דהיינו ר' יוחנן המשניות דאתיין כיחידאה אע"פ שהן שנויות בסתם:

הלכה כסתם. א"כ ה"נ כיון ששנה ר' סתם הלכה כסתם:

א"ל ולא ר'. דלמא דוקא כששנה ר' המחלוקת והסתם הוא דהלכה כסתם:

דלמא חורן. משא"כ כאן דאינש אחרינא שנה הסתם ופריך מה הן וכו' ומה היכא דשנה רבי בעצמו הסתם והמחלוקת אמרינן דהלכה כסתם כ"ש היכא דר' שנה הסתם ואחרינא שנה המחלוקת דהלכה כסתם:

ואתיא ר"ח. ואמר בפירוש דאף בזה הלכה כסתם:

ולמה וכו'. והדרא קושייא לדוכתא למה פסק ר' יוחנן כיחידאה ל"א תירוצא הוא א"כ לדבריך למה פסק ר' יוחנן כיחידאה אלא ודאי היכא דר' שנה המחלוקת והסתם אמרינן

דלכך שנה בסתם לאשמועינן דהלכתא כוותי' אבל היכא דתנא אחר תני המחלוקת אין הלכה כסתם דאמרינן אלו ידע ר' דמחלוקת הוא לא הוה פסק כוותיה והראשון נראה:
הדא דאת אמר דהלכה כסתם בשאין מחלוקת אצל סתם. אבל כשיש מחלוקת אצל הסתם אין הלכה כסתם ופליג אדר' לעזר:
אבל ביחיד אצל חכמים. אין בזה הלכה כסתם אע"ג דסתם כיחידאה:
עטם. כמו אטמא ענינו ירך:
לגין. כדין:
ומתנות לאביונים. דר"ה עני הוה:
עגל. עוגה:
גרב דחמר. חבית דיין:
תני במקום שנכנסין. בשני ובחמישי קורין אותו בי"ד ודלא כמתני' ר' יוסה. הקשה אם במקום שנכנסין קורין בי"ד א"כ כ"ש במקום שאין נכנסין שקורין בארבעה עשר:
אל יקראו אותה כל עיקר. בזמנים הכתובים במתני' וכבר רבינן מבזמניהם עוד זמנים אחרים אלא ודאי כמתני' עיקר:

הלכה ה

מתני' **אלא מקרא מגילה**. שאם עשאו בראשון שלא יצא:
גמ' **מתניתא**. הא דתנן שצריך לחזור ולקרות באדר שני דוקא כשעיברו השנה קודם י"ד דאדר ראשון שהיתה תחלת קריאתו שלא כדין:
אבל. אם עיברו השנה לאחר י"ד שהיתה הקריאה מתחלה כדין:
לא בדא. אינו כן ואין צריך לחזור ולקרות באדר שני. ופריך מתניתא מוכחת שאינו כן דתנן קראו וכו' ונתעברה השנה משמע דלאחר הקריאה נתעברה ואפ"ה צריך לחזור ולקרות בשני:
אלא מיכן וכו'. וה"ק פעמים שהוא קורא את המגילה שנית כגון שנתעברה השנה לאחר הקריאה הראשונה והיינו כמתני' רבי ירמיה וכו'. פליג אר' סימון:
מה עשו וכו'. דכתיב כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה משמע שהן לבדם קיימו הדבר ואח"כ כתיב ומאמר אסתר קים משמע שאחרים קיימו מאמר אסתר לכך מקשו מה עשו מרדכי ואסתר:
מקבלים אתם עליכם שני ימים הללו. לי"ט ולקריי' לדורות להיות לנו לשם:
צרתו של המן. שיאמרו האומות שאנו שמחין במפלתן:
בארכיים. בספרי זכרונות שלהם שקורין ארגיפי"ן:

היו מצטערין על דבר זה. לכתוב נקמות עמלק דכתיב הלא כתבתי לך שלשים בס' אלה שמות ובמשנה תורה ובס' שמואל וזה שאמר שלמה דבר ששילשתי לך אי אתה רשאי לרבעה לפיכך אין להוסיף במצוה זו כמו שהוסיפו שאר מצות דרבנן כיון שיש בה קצת סתירה לדברי תורה:

ומצאו אותה. סמך לכתבה בתורה ונביאים וכתובים:

זאת תורה. ונכלל בזה גם משנה תורה שאף היא בכלל זאת התורה דהא במשנה תורה כתיב:

ויכתב ספר זכרון וגו'. הרי שספרי הנביאים קרויים ספרי זכרון:

ונכתב בספר. שכתובים קרויים ספר ולא זכרון:

נאמרה למשה מסיני. שיכתב מחיית עמלק רביעית ודריש לה מדכתיב כתב ללמד שיכתוב בכתובים וזאת זכרון בספר בא ללמד על ג' פעמים שכתובה בתורה ונביאים:

אלא שאין מוקדם וכו'. כלומר ואע"ג דה"ל למכתב כתב שמורה על כתובים בסוף אך כיון דאין מוקדם ומאוחר בתורה לא קפיד קרא על הסדר:

עתידין ליבטל. כיון שאינן אלא לתוכחות ישראל ולעתיד כולם ידעו את ה' מקטנם ועד גדולם ומה שמפורש בהם כמה דינים כבר הם רמוזים בתורה:

ולא יסף. ומתרגמי' ולא פסק ובעשרת הדברות כל התורה כלולה בהן ולדיוקא אתא דדוקא ד"ת אינן בטלים אבל דברי נביאים בטלים:

אף מגילת אסתר. כיום קריאתה:

הלכות. לא יבטלו דכתיב הליכות עולם לו אל תיקרי הליכות אלא הלכות לעולם יהיו:

אמר מוטב שיקדים כספן של בני. שיביאו שקלים במדבר שיכפר על שקליו של המן:

לפיכך מקדימין וקורין בפ' שקלים. קודם פורים לפי ששקלים היו לכפר על מעשה המן:

ר"א בשם ר"ל בכל שנה ושנה וכו'. טעמא דמתני' אתא לפרושי למה קורין אותה באדר שני:

כדי לסמוך גאולה לגאולה. פורים לפסח משום דקשיא טפי הוה לאקדומי באדר ראשון דאין מעבירין על המצות לכך קאמר דסמיכת גאולה לגאולה עדיף:

אותה שנה. שנעשה בו הנס:

מ"ט. כלומר מנ"ל:

הוא חדש אדר. ל"ל אלא ה"ק לחדש י"ב שבכל שנה אבל עתה הוא חדש י"ג:

אדר הראשון תוספת וכו'. מיבעיא ליה איזהו מהחדשים תוס' חדש הראשון או חודש השני:

מה ביניהון. מאי בינייהו:

הכי גרסינן שני כבשי ביניהון והכי פירושא השנים של הכבשים של התמידין ור"ח איכא בינייהו. דכתיב בהו בני שנה ואם היו יתירים מבני שנה היו פסולים:
שנה ארוכה היא. שאותו חדש לא נחשב כלל וכשמגיע ט"ו אדר שני כלתה לו שנה:
אין לו אלא עד חמשה עשר אדר הראשון. שהרי קודם שהגיע להתוס' כבר הגיע להשנה השנייה:
מתניתא אמרה כן. ממתני' איכא להוכיח דאמר ראשון הוא הנוסף:
תנינן תמן. פ"ז דעדיות:
הן העידו. ר"י ור' פפייס:
שמעברין את השנה. שיכולין לעבר השנה עד יום האחרון של אדר ראשון שהיו אומרים שאם עבר פורים דהיינו י"ד דאדר ראשון ולא עיברו שוב אינן יכולין לעבר והעידו דאינו כן:
על תנאי. שירצה הנשיא:
הדא אמרה. זאת אומרת:
אין תימר. דאס"ד אדר שני הוא התוס' א"כ ביום אחרון של אדר הראשון שלא נשאר דבר שקיים על השנה שעברה ואיך יוסיפו עליו אלא ודאי דהראשון הוא הנוסף נמצא שבסוף חדש י"א מוסיפין על על השנה:
תרין אגרין. שני כתבים:
ושפר. והוה ניחא לי ולחבירי להוסיף על השנה ל' יום:
ירח יומין. כ"ט יום:
אדר הראשון תוספת. שהוא לעולם ל' יום:
אדר השני תוספת. שהוא לעולם חסר:
אין וכו'. וקאמר אי מהא ליכא למשמע מיניה מידי מה שעשה עשוי דלא קפדינן אם עשה חדש א' שראוי להיות מלא חסר א"כ ה"נ אף שראוי שיהיה אדר ראשון מלא מ"מ אם עשאו חסר לית לן בה שהרי אדר הסמוך לניסן לעולם חסר ולא הוה אלא חדש א' מלא:
מצות הנוהגות באדר שני. כגון סדר פרשיות מקרא מגילה ומתנות לאביונים:
שהן שוין בזה ובזה. בי"ד ובט"ו שבראשון ושבשני שבשניהם אסור בהספד ובתענית:
לא אמר אלא הנהיג. אבל אין מורין כן:
כותבין אדר הראשון ואדר השני. כלומר ולא אמרי' דאדר ראשון שבט מיקרי אלא שניהן הן אדר וכותבין בשטרות אדר אלא שבאדר שני כותבין אדר תניין:
כותבין תי"ו. שהיא ראשי תיבת תניין וסגי בזה:

אף שימוע שקלים וכלאים. איכא בין אדר ראשון לשני שאין משמיעין אלא בשני:
ר' חלבו וכו' עד זמן קרייתה. ל"ג:
ויאות. שפיר קאמרת דשימוע שקלים וכלאים אינן אלא בשני:
עד כדון וכו'. עדיין יש בשנה קודם ר"ת ניסן ששים יום ולמה יקדמו כל כך:
עד כדון אינון דקיקין. עדיין הצמחין דקים ואינן ניכרין לידע אם הם כלאים:

הלכה ו

מתני' **שזה זדונו בידי אדם**. שבת יש בה מיתת ב"ד:
גמ' **מה ביניהון**. מה איכא בין תנא דמתני' לר' יהודה:
לחדד ראשו של שפוד. שנתקלקל בי"ט איכא בינייהו לר"י מותר ולחכמים אסור דה"ל מלאכת מכשירי אוכל נפש:
להוציא אש מהאבנים. לבשל בי"ט איכא בינייהו:
דברזילה. שם מקום:
הוא הדבר. בתמיה וכי זהו הדבר דפליגי ביה חכמים ור"י:
מהו הוא הדבר. על איזה מן האמוראים הוא מתמיה:
ומשני לית לך וכו'. כלומר על שניהם הוא מתמיה דאף ר"י אינו מתיר מלאכה גמורה ואין לך לומר דאיכא בינייהו אלא הך מתני' אבל משיאה ע"ג חברתה. דמשני מדרך חול:
דר"י היא. דמתיר מכשירי אוכל נפש בדבר שאינו מלאכה גמורה:
דאמר ר"י בשם שמואל ד"ה היא. מתני' ואירי שאינו עושה אלא להעביר שמנוניתה שעליה ולא לחדדה דה"ל כהדחה בעלמא וקמ"ל ר"ח דמתני' במשיאה לחדדה דומיא דמשחיזין ואפ"ה שרי דמתני' כר' יהודה ל"א ה"ק לית לך דקשיא לר"י בר פזי אר"ח דאמר לחדד ראשו של שפוד ביניהן והרי ר"ח הוא דאמר מתני' כר"י ואס"ד דאף מלאכה גמורה מתיר ר"י במכשירין א"כ אף במשחזת נמי מותר ואיך קאמר דמתני' כר"י והיינו דקאמר הוא הדבר:
כל אלו בי"ט וכו'. מתני' היא בפ"ה דביצה וקחשיב דברים שהן משום שבות ורשות ומצוה ובסיפא תנן כל אלו בי"ט אמרו ק"ו בשבת אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ופריך אילין אינון. אוכל נפש לחוד הוא דאיכא בין י"ט לשבת והא איכא אחרנייתא:
סקילה בשבת. לעושה מלאכה במזיד בעדים והתראה וכרת להעושה בלא עדים והתראה ואלו בי"ט אינו אלא בלא תעשה:
מכות בי"ט. העושה מלאכה בי"ט במזיד חייב מלקות:
ובשבת אינו חייב מכות. דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקין עליו:

אין תימר וכו'. וא"ת באוכל נפש הוא דאיירי מתני' אבל בעונשין לא קמיירי דמכל מקום בתרווייהו איסורא מיהא איכא עדיין תיקשי לן דאף באוכל נפש איכא בין י"ט לשבת:
והא תנינן. בביצה ריש פ"ה משחילין פירות דרך ארובה בי"ט מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו להתייבש וראה גשמים ממשמשים ובאים התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והן נופלין לארץ דליכא טירחא יתירה ומשום הפסד ממונו התירו לו אבל לא בשבת הרי שמותר לכתחילה בי"ט ואסור בשבת ועוד מהך ברייתא קשיא:
והוא שמל. דקודם המילה אסור לשחוק דאפשר שלא יצטרכו להם:
בחותמות שבקרקע. דלתי פתחי בורות ומערות הסגורות בקשרי חבלים:
שמפקפקין. מנענן:
ומפקיעין. החבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקשורים אין בסתירתן איסור דאורייתא לפיכך מותר בי"ט:
בשבת. אבל שבת מותר לפקפק ואסור להפקיע וכו':
ובכלים. כגון תיבה הנעולה על ידי חבל אפי' בשבת מותר לפקפק ולהפקיע ולחתוך דאין סתירה בכלים:
שניהן שוין. שאין תשלומין אצל מיתה:
יה"כ כשבת בתשלומין. מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מתשלומין שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם יהיה אסון לא יענש אף יוה"כ שהוא בכרת אם הדליק גדישו של חבירו ביה"כ פטור מתשלומין:
מחויבי כריתו' כמחויבי מיתות ב"ד. כלומר לאו דוקא יה"כ אלא ה"ה שאר חייבי כריתות וכדמסיק בסמוך:
מה נפיק וכו'. מאי נ"מ כלומר מאי איכא בין ר"נ לר"ש הא לתרווייהו חייבי כריתות פטורין מתשלומין:
נערה נדה ביניהון. המאנס נערה נדה איכא בינייהו כדמסיק:
אחות אשתו. המאנס אחות אשתו איכא בינייהו:
על דעתיה. לדעת ר"נ בעינן שהוא חיוב כרת דומיא דשבת שאין היתר לאיסורו לעולם משא"כ נדה שיש לה היתר אחרי טהרתה ואחות אשתו שיש לה היתר לאחר מיתת אשתו:
ה"ג ר"י בר פזי בעא מכות וכרת. עבר עבירה שיש בה מלקות וכרת:
מה אמרין בה אלו תנאי. מי הוה ככרת ותשלומין דלית להו או דלמא קרא דענוש יענש איירי בממון דוקא ולא במלקות:
צריכה לרבנן. בעיא זו צריכה לחכמים לפשטה:

ר' יונה. הקשה ולמה לא פשט בעיא זו מהא דתני רשב"י:
אין מכות אצל כרת. דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא:
מה צריכה ליה. כי קמיבעיא ליה לרשב"ל אבל לר"י דאפי' מלקות ומיתה אית ליה כ"ש מלקות וכרת דאית ליה:
דאיתפלגון. דפליגי ר"י ורשב"ל:
לשם אותו ואת בנו. דאינו אלא בלאו דאו"ב לא תשחטו ביום א' לוקה:
מאחר. שאלו התרו בו משום עכו"ם היה נסקל כי לא אתרו בו נמי לא לקי כיון דאיכא בו צד מיתה ואפי' לא התרו בו פטור דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות:
א"ל. אפי' לר"י מיבעיא ליה דבשלמא התם המלקות בא על איסור או"ב ומיתה באה על איסור עכו"ם לכך ס"ל לר"י דלוקה אבל הכא מיבעיא ליה כשהמלקות וכרת באין על דבר אחד כגון שאכל חלב ודם שיש בהן לאו וכרת והתרו בו על הלאו מהו שילקה:
על דעתיה. לדעת רשב"ל דס"ל אפילו לרבנן אין כרת ומלקות בדבר א':
מה. איכא בין הנך תנאי ר"נ ור"ש דילפי חייבי כריתות מחייבי מיתות ב"ד:
לאילין. רבנן דילפי פטור תשלומין מדכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות:
לאוין. חייבי לאוין דלרבנן אינו לוקה ומשלם ולר"נ ור"ש לוקה ומשלם דאין בהן חיוב נפש:
הבא. על נערה וממזרת שהיא בלאו דלא יבא ממזר אם יש לה קנס:
המציתּ. המדליק:
ופריך מעתה. מתני' דאלו נערות שיש להן קנס דתני נמי ממזרת נימא דאתיא דלא כרבנן:
תיפתר. תפרש למתני' בממזר שבא על ממזרת דאין בו לאו מחייב קנס לד"ה:
ופריך ואשת אחיו. דתני במתני' דאלו נערות שיש להן קנס ואמאי הרי יבמתו היא שהרי אין לאחיו בנים דעדיין נערה היא וליכא לאוקמי בשאחיו קיים דא"כ נערה מאורסה היא ובסקילה ואין לה קנס:
שהיה לאחיו בנים. מאשה אחרת וארוסתו אינה זקוקה לאחיו לאחר מיתתו וה"ה דה"מ לאוקמי כשגירשה אחיו:

הלכה ז

מתני' **אין**. מודר הנאה חמור ממודר מאכל אלא דריסת הרגל שמודר הנאה אסור ליכנס לתוך שלו ומודר מאכל מותר:

וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מותר להשאילן למודר מאכל ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהן אבל במקום שמשכירין כיוצא בהן אסור דכל הנאה מביאה לידי מאכל שאם לא ההנהו זה היה חסר שוה פרוטה וראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל:

נדר ונדבה. מפרש בגמרא נדר האומר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה ונאבדה חייב באחריותה נדבה האומר הרי זו ולא קיבלה עליו הא לענין בל תאחר זה וזה שוין:

גמ' **אסור**. אפי' במודר מאכל ואפי' במקום שאין משכירין:

ופריך לא ממאכל נדר. הא לא נדר אלא ממאכל והני לאו מאכל נינהו ולמה אסורין:

כיני. כן היא מתני' למודר הנאת מאכל מחבירו. שאמר הנאת מאכלך עלי שאסר על עצמו כל מה שגורם להביא הנאה למאכל:

ותנינן. בברייתא דבי ר' כן מפורש:

נפה וכברה. לקדרה ושפוד שהמאכל עומד בתוכו:

ותמחויין. קערה גדולה שמחוברין לה קערות קטנות:

לפסין. אילפסין והן קערות גדולות ומבשלין בהן:

לקצור. חיטין ולבצור יין מיבעיא לן אם אסור לפי שעדיין צריכין תיקון גדול ולא איפשיטא:

הניית מאכל מהו. כלומר מהו הניית מאכל דאסור:

הוינן סברין למימר. דבקרדום של ביקוע שמבקעין בה עצים לבשל בהם ואפ"ה שרי וה"ה לשאר מכשירי דמכשירי אוכל נפש:

תיפתר בקרדום. שמנכשים בה העשבים הרעים ואין עושין בה אוכל נפש כלל וליכא למפשט מינה מידי:

ההן. האי כלי ששמו זוסטה והוא כמין כלי כברה:

מכיון שהוא מרחיק. את הנקבים שבו וראוי לנפות בו הקמח דינו כנפה ואסור להשאילו או דלמא השתא מיהא לאו לנפה עביד:

וחזר ואמר הרי זה. תוך כדי דיבור מי הוה חזרה או לא:

ה"ג ר' חיננא בעי לא מסתברא די לא אמר וכו' וכ"ה בר"ה פ"ק. וה"פ ר"ח פריך לא מסתברא הך בעיא כלל אלא אמר ה"ז וחזר אמר הרי עלי דודאי מהני דאיסור חמור הוא דחייב באחריותו:

אין איסור קל. אם אמר תתלה הרי עלי וחזר אמר הרי זה דהוה איסור קל פשיטא דאינו חל עליו:

הלכה ח

מתני' **שתי ראיות**. בין ביום א' בין בב' ימים רצופים וכן ג' ראיות בין ביום א' בין בג' ימים רצופים או שתים ביום אחד ואחד למחר:

אין בין מצורע מוסגר. שטעון הסגר כדכתיב והסגירו הכהן ז' ימים:

למצורע מוחלט. שטמאו הכהן לגמרי:

אלא פריעה ופרימה. הא לענין שילוח וטומאה זה וזה שוין:

אלא תגלחת וצפרים. דגבי תגלחת וצפרים כתיב והנה נרפא נגע צרעת מן הצרוע יצא מוסגר שצרעתו תלויה בימים שאפילו נרפא צריך להיות מוסגר ז' ימים:

גמ' **דר' לעזר היא**. מתני' אתיא כר"ל:

דר"ל אמר. בפ"ב דזבים:

אף. בראייה שלישית. בודקין אותו מפני הקרבן אם ראה ב' ראיות מחמת זיבה ושלישית באונס אינו מביא קרבן:

ברם כרבנן. אבל לרבנן קשיא הא איכא נמי הא אלו ב' ראיות אם ראה אחת מהן באונס אינו זב לא לקרבן ולא לטומאה והשלישית אפי' מאונס ה"ז זב בין לקרבן בין לטומאה:

אר"י. אם נאמר דלא אתיא מתני' כרבנן אף כר"ל לא מצי אתיא:

לא לסותרו אמרתי. דקיימא לן הרואה קרי סותר יום אחד וזוב סותר שבעה ימים וקאמר ר"ל דוודאי ראייה שלישית אפי' באונס סותרת שבעה כראיית זוב אלא דלכך בודקין ראייה ג' דאם היה באונס פטור מקרבן:

ה"ג הואיל לסתור לא אמר אלא שלא יביא קרבן. ור' יוסה הוא דקאמר ליה:

הדא אמרה. זאת אומרת דמתני' ד"ה היא ותנא ושייר דאף אם נאמר דר"ל היא קשיא ליתני השנייה לא לסתירה ולא לקרבן דאם ראה השנייה באונס טהור לגמרי והשלישית סותרת ואם ראה השלישית שלא באונס מביא קרבן אלא ודאי דתני ושייר:

בשופי. בלא אונס:

באושי. באונס:

מתניתא בשני בני אדם. א' ראה שתים וא' ראה שלשה ול"ק לר"א ליתני שהשלישית סותרת אבל לרבנן קשיא שאם ראה השני השלישית באונס חייב קרבן ל"א לתרווייהו קמשני דלא קאי אזיבה אלא מה שיש בין שני בני אדם שא' ראה שתים והב' שלש ועניין הזוב שראו היה בזה כמו בזה:

מתני' אמרה כן. כלומר מתני' נמי דייקא דאיירי בשני בני אדם:

אין תימר. דאס"ד באדם א' שהיה תחלה מוסגר ואח"כ נעשה מוחלט:

ניתני אין בין בהרת גדולה. דהיינו מוחלט לאחר שפשה הנגע:

לבהרת קטנה. ימי הסגר ומדלא תני הכי שמע מינה דסיפא בב' בני אדם וכיון דסיפא דמצורע בב' בני אדם רישא דזב נמי בב' בני אדם:

פרחה בו. הצרעת בתוך ימי הסגר בכולו שהוא טהור דכתיב כולו הפך לבן טהור הוא מהו שיהא טעון צפרים כטהור מתוך החלט:

מן הצרוע. דכתיב והנה נרפא נגע צרעת מן הצרוע יביא שתי צפרים:

ואין סימני מטמאיו עמו. שכבר נרפא ואין בו צרעת כלל:

וסימני מטמאיו עמו. שהרי פרחה בכלו:

והלא. הנגע שעמד בראש או בזקן שתי שבועות בעיניו ולא פשה יוכיחו:

ואין טעון צפרים. דכתיב והנה נרפא נגע צרעת מן הצרוע מי שצרעתו תלויה ברפואות יצא זה שצרעתו תלויה בימים:

אם אומר וכו'. ואס"ד כר' לעזר דפרח בכולו מתוך הסגר אינו טעון צפרים טפי הוה ליה להשיב פרחה בכולו מתוך הסגר יוכיח דהוה מפריחה לפריחה ולא ה"ל להשיב מעמידה דב' שבועות על הפריחה:

מתניתא. היינו סיפא דברייתא דבסמוך:

דכן תנא. משיב לחבירו דעומד לא הוה יוכיח דלא אם אמרת בעומד שלא היה מעולם נזקק לחליטה תאמר בפרחה מתוך החלט שהיה מוחלט ש"מ דת"ק לא חש להך פירכא דאיהו בעי למילף גם לפרח בכולו מתוך הסגר דליבעי צפרים:

סופה. דהך ברייתא דלעיל מסייעה לר' לעזר דתני התם הטהור וכו':

כל מה וכו'. וכל הברייתא דהתם איירי בטהור מחמת פריחה ואפ"ה תני שאינו טעון צפרים והיינו כר' לעזר:

מה פליגון. כי פליגי ר"י ור' לעזר בפרח מתוך הסגר אלא אם טעון צפרים אבל שאר קרבנות מצורע חטאת ואשם ועולה הכל מודים שאינו מביא:

ותני. נמי הכי:

את שאינו טעון תגלחת. כגון פרח בכולו או טהור מתוך הסגר:

ר' חמא וכו'. אמתני' קאי מנ"ל שטהור מתוך הסגר אינו טעון פריעה ופרימה:

יצא זה. המוסגר שטהרתו תלויה בספירות ימיו ואפי' הנגע בו טהור הוא:

עד כדון. כלומר תינח דאין המוסגר טעון פריעה ופרימה דגבייהו כתיב כל ימי הנגע:

את שהוא מיטמא ומיטהר ביום אחד. כגון מוחלט שביום שנרפא הנגע חוזר לטהרתו אבל המוסגר אע"פ שהלך לו הנגע מיד לאחר ההסגר אינו מיטהר עד לאחר שבעה:

הלכה ט

מתני' **ספרים**. תורה נביאים וכתובים:

בכל לשון. בכתב ובלשון של כל אומה:
אשורית. לשון הקדש:
אלא יוונית. בגמרא מפרש טעמא:
גמ' **ודברים אחדים**. קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב שפה אחת:
שהיו מדברים בשבעים לשון. וה"ק שפה אחת שהיה כ"א מבין שפת חבירו אע"ג שדבריהם היו מיוחדים שלכל א' היה לשון לעצמו:
בלשון יחידו של עולם. באותה לשון שהיה מדבר הקב"ה ביום שנתן תורה לישראל:
בלשונו של יפת. היינו לשון יון וה"ק הלשון היפה של יפת ישכון באהלי שם:
גומר. הם היושבים. בארץ גרממיה וכן כולם כדמפרש ואזיל:
מדי כשמועה. כמשמע' יושבים במדינת מדי:
מכאן לתרגום. פליג אהא דדריש בר קפרא יפת אלהים ליפת יפיפיתו של יפת אלא יפת הוא כמו ירחיב דכן מתרגמינן כי ירחיב כי יפת ומכאן שמעינן דדברה תורה בלשון תרגום:
דבית גוברין. שם מקום:
לעז. היינו יווני:
רומי. לשין רומיים לקרב הלבבות שהוא דברי רכים ופיוסין:
סורסי. לשון ארמי:
לאילייא. לקינה:
עברי. לה"ק:
לדיבור. שהוא לשון צח:
לכתב. שהוא כתב מאושר כדלקמן:
אשורי. בני אשור יש להם כתב חשוב והגון ואין להם לשון שמדברים בלשון ארמי:
עברי. בני עבר הנהר יש להם לה"ק וכתבם גרוע שהוא כתב ליבונאה:
בחרו להם. לישראל מן השמים:
שהוא מאושר. משובח ומפואר בכתב שהוא נאה:
שעלה בידם מאשור. שהוא הכתב שנשתנה ע"י המלאך בימי דניאל כמפורש שם ובו כתב עזרא את התורה:
שתינתן התורה על ידו. כיון שצדיק גמור היה ובבבלי בסנהדרין יליף מקרא:
אלא שקדמו דור משה. שהיה דור דעה וששים רבוא מישראל:
וכתב הנשתון. כתב שנשתנה והאי קרא בעזרא כתיב שהיו כותבין בימיו כתב משונה שנשתנה על ידי מלאך כדלעיל:

כתב. ארמי ולשון ארמית. ואפילו הכי לא כהלין כתבא לקרותו אף על פי שהיו שם יהודים הרבה בבית בלשצר אלא שנשתנה להן הכתב באותו היום:
ברעץ. כתב עברי:
נהפך להם לרע"ץ. לשון תרעץ אויב א"נ בהיפוך האתוון הוא לצער:
וכשזכו. כשחזרו בתשובה:
גם היום. רישא דקרא שובו לבצרון אסירי התקוה פי' שובו לעיר מבצר שלכם לירושלים ואבית שני קא מיתנבא וקאמר גם היום מה ששכחת את משנה התורה אחזיר לך:
את משנה התורה. רמז לנו משה רבינו שכתב זה שבימיו עתיד להשתנות מן עברי לאשורית שנתן להם בימי דניאל ובא עזרא וכתב בו התורה בכתב אשורית:
ווי העמודים. יתידות כסף העשויים כמין אונקליות וקבועים בעמודים שבהם תוחבים לולאות קלעי החצר והמסך והן דומין לווי"ן אלמא בימי משה תבנית אות וא"ו כעין וא"ו שלנו:
מ"ד ברעץ. דהיינו בלשון עברי ניתנה התורה:
עי"ן מעשה ניסים. שעי"ן של כתב עברי סתומה כסמ"ך שלנו:
סמ"ך מעשה ניסים. שהאותיות היו חקוקות משני עבריהם בלוחות וזו אין לה דביקות שהיא באויר:
לא ה"א שלהם. שהאמוראים בתראים היו פותחים הה"א לשופרא בעלמא כדאיתא בבבלי בהקומץ וקאמר דאף הראשונים כתבו כן:
ולא מ"ם שלהם סתום. דסובר דמנצפ"ך נתחדש אח"כ ולא היה שם מ"ם סתומה א"נ שהיה מ"ם שלהם פתוחה מגגה לרגלה כמו הה"א:
בדקו וכו'. כלומר לכך התירו יוונית לפי שבדקו ומצאו שאין כל לשון מסוגל לפרש כל דברי תורה אלא לשון יוונית:
בורגני. איש א' שפל אנשים שהיה דר בבורגני והוא בית קטן עשוי לשומרי העיר אי נמי עשוי כמין שובכין לאצור בו פירות:
בידא. הוציא כמו החודש אשר בדא מלבו:
ארמית מתוך יונית. נמצא שאף לרשב"ג מותר לכתוב ארמית:
תירגם עקילס הגר. הוא תרגום אונקלוס:
יפיפית מבני אדם. שזהו הלשון היפה של בנ"א ועליה קאמר יפת אלקים ליפת שיפיפותו של יפת יהא באהלי שם:
ולמה. לית אנן אמרין במתני' דאיכא נמי בין ספרים לתפילין ומזוזות שבספרים נכתב פרשה אחת בשני דפין ובתפילין ומזוזות אין פ' אחת נכתבת בשני דפין:

ר' חייא כתובה. כך שמו אפשר שהיה סופר:
דרבה. גדולה מזו היה לו להקשות ליתני נמי הא שהספרים נכתבים בשני עורות פרשה אחת א"נ אתפילין של יד ומזוזה פריך והראשון נראה:
נאמר דף א' וכו'. היה לו לומר שהספרים נכתבין אפי' דף א' בשני עורות שמדבקין שני עורות זה תחת זה וכותבין עליה:
לית היא דרבה. וכי אין זו גדולה מכולן:
אמר להן שכן. בדף אחד שני עורות אפילו ספרים אינן נכתבים:
תולין. אם שכח תיבה או אות בספרים תולין אותו בין השיטין:
אין תולין לא בתפילין ובמזוזות. דה"ל שלא כסדרן וכתיב והיו בהווייתן יהו כסדרן:
ספרים שכתבן כתפילין ומזוזות. שכתבם בכתב אשורית אין תולין בהן:
תפילין ומזוזות שכתבם. בכתב יוני תולין בהן:
ה"ג היה כותב אלה עמעס וה"פ שכתבן בכתב כהה אם היתה כל הפרשה כולה כתובה כן כשר ואם לאו פסול דהוה ליה כמנומר:
ביריכו. רגל ימיני:
אם גורדו. אצל הנקב ונשתייר אח"כ כמלא אות קטנה כשר דנמצא שאף למעלה אצל הנקב מוקף גויל דסובר דאף בפנים צריך להיות מוקף גויל:
מכלה את הגויל. שכרעא דגימ"ל מתפשטת עד סוף הגויל מלפניה צריך לגרדו עד שיהיה מוקף גויל מד' רוחותיה:
אם היה הגויל מקיפו מכל צד. בלא גרידה כשר.:
אתייא דר"ח. דאמר דגרידה מהני כרב ושניהם פליגי אאשיין דאמר דגרידה לא מהני:
עירב את האותיות. כגון שנכנס רגל ך' של שיטה העליונה בתוך ט' של שיטה תחתונה או ראש ל' בתוך ד' או ה':
אית תניי וכו'. תנא חדא כשר ותנא חדא פסול:
מ"ד כשר וכו'. כלומר ולא פליגי מ"ד כשר שעירבן מלמטן כגון שכתב תפארתינו כזה נו שהוי"ו בתוך הנו"ן כיון שהוי"ו בתוך המשך הנו"ן שלמטה כשר:
מ"ד פסול מלמעלן. כגון שהמשיך ל' לתוך ה' שבאה לתוך ה' עצמה פסול אע"ג שיכול לגרוד הל' אפילו הכי פסול והיינו כאשיין:
כגון ארצינו תפארתינו. כשר:
ארצך צריכה. אם משך רגל התחתון של צד"י וכתב הכ' בתוכה מיבעיא ליה דכיון דכ' מאותיות הגדולות צריכה שתהיה משונה מהצד"י וה"ל עירוב או לא:
לא יעמוד אדם וכו'. הואיל ומייתי להא דאר"א בר"ש בשם ר"י מייתי נמי להך:

התכוון לקראת וגו'. וכשצריך לנקביו אינו יכול לכוין כל כך:
בדקים. מי רגלים הוא דצריך להפסיק אפי' באמצע תפילה דאיכא למיחש שיעשה כרות שפכה אבל בגדולים אם יכול לדחוק ולהעמיד עצמו לא יפסיק ואפי' מותר לעמוד ולהתפלל אם יודע בעצמו שיכול לסבול:
שתהא טהור ונקי. שתפנה עצמך קודם שתלך אל בית אלקים א"נ כשיהיה נקרא לע"ה לדין יהא טהור ונקי:
מקראך לקבר. כשיקראו אותו לקבר יהיה ברוך מכל המתים שיאמרו ברוך בואך:
עת ללדת ועת למות. דקרא יתירא אלא ללמד שביד האדם שתהיה עת מיתתו כעת לידתו:
היה עשוי כחצי חליטה. שכתב כל הפרשה של המזוזה בחצי עיגולים זה בתוך זה כגלדי הבצלים נמצא ששורות התחתונות מתקצרים:
שורה העליונה. ולאו העליונה ממש אלא שיש למטה הימנה עוד שתי שורות צריך שיהא בה שלש תיבות:
התחתונה אפי' על הארץ. שהיא סוף הפרשה דיו ואף התחתונה צריכה שתי תיבות אלא דסד"א כיון שהן תיבות קצרות צריכין יותר קמ"ל דסגי בהו:
סמפון. באלכסון כעין שלש זוית:
והאמצעית איני יודע. אם סגי לה בב' או גם היא צריכה ג':
כיצד הוא עושה. לתקן שלא תצא הדיו:
לוחכה. להעור בלשונו והיא מתרככת והנקבים נסתמים:
מוחק את החול וכותב את השם. במקום המחק:
למה. מיבעיא ליה מ"ט מותר אי מפני שהן ג' תיבות ונראין כשורה בפ"ע ואין זה בזיון לשם או דלמא מפני שיש בו גם תיבה שהיא חול שתולה ואינו בזיון כל כך:
מה נפיק מן ביניהון. מאי איכא בין הני תרי טעמים:
הרי הן ג' תיבות. ומותר לתלותן:
לה' צריכה. אפי' אם תמצא לומר מפני שהוא חול מיבעיא לן לה' מי אמרי' כיון שיש באותה תיבה עצמה חול שרי או דלמא כיון שאף החול שבו הוא משמש להשם אסור:
צריך לכתוב ה"א. דהלה' תגמלו זאת למטה מכפיפתה של למ"ד דנשמע שהיא תיבה בפ"ע ונפרשה הא לה' תגמלו זאת:
פתוחה. שעושה פ' שמע שבה פתוחה שאף ע"פ שהיא סתומה בתורה מ"מ כיון שאינה סמוכה בתורה לפ' והיה אם שמוע ליכא קפידא:
פתוחה מראשה. שהניח חלק בראש השיטה כשיעור ט' אותיות ואח"כ התחיל לכתוב היינו צורת פ' סתומה:

פתוחה מסופה. שסיים באמצע שיטה והניח בסוף כשיעור ט' אותיות והתחיל לכתוב בתחלת שיטה השנייה זו היא פ' פתוחה:

פתוחה מכאן ומכאן. כשתצטרף מה שהניח חלק בסוף שיטה ובתחלת שיטה יהיה שיעור ט' אותיות זו סתומה היא:

אם יש בו. כדי שיעור לכתוב ב' או ג' שיטין לתקנו:

ארבע. אם החסרון כדי שיעור ד' שיטין אינו קורא בו:

אף בקרע כן. אם נקרע גליון הס"ת ונכנס הקרע בג' שיטין יתפור בד' שיטין אל יתפור אלא יגנזנה:

פ"ה טעיות וכו' מתקנו וקורא בו. ויש ספרים שאין בה עשרים דפין הרי מגיע לכל דף יותר מג' טעיות ואפילו הכי מתקנו:

כאן בספר גדול. שיש בו דפין הרבה אם יש בו פ"ה טעיות אף על פי שאינו מגיע לכל דף ג' טעיות גונזו:

כאן בספר קטן. שלפי שיעור פ"ה אותיות יגיע לכל דף יותר מג' טעיות אזלינן לחומרא אם יש ג' טעיות בכל דף צריך גניזה:

מציל את כולו. שאפי' כמה טעיות בכל דף מצלת עליהן דף זה השלם:

מה שלם. מיבעיא ליה האי שלם דקאמרת אם שיהיה דף א' שאין בו טעות אבל אי אית ביה שלש אינו מציל או דלמא אם יש בו דף א' שאין בו ד' אבל ג' מציל דהואיל ואיתיהיבת רשות לתקן ספר תורה שיש בה ג' טעיות בכל דף מתקן נמי להך דף ומצלת על כולן אף על פי שיש ד' טעיות בכל שאר דפין והכי מסיק בבבלי:

חגרא. אחיו של ר' בא בר' בינה נתן ספר תורה לרב חננאל לקרות בה אם היא כשרה דרב חננאל סופר היה:

א"ל. ס"ת זו צריכה דעת צלולה לעיין בכולה אם אינה צריכה גניזה לפי שמצא בה יותר מג' טעיות בכל דף וי"מ צריכה תפילה לכפר על מי שקרא בה שהיו בה הרבה טעיות בכל דף והראשון נ"ל:

מה שלם וכו'. כלומר אף במעשה זה יש להסתפק אם היה הדף שלם בלא שום טעות או שלא היו בו ד' טעיות:

תיפורה. שיתפור כל היריעות של ס"ת יחד הל"מ:

קשרי תפילין. שיהא בשל יד כיו"ד ובשל ראש כדל"ת הל"מ:

אפילו קשירה תמה. ואם יש קשר אחר ברצועה מלבד הקשר שקושרין בראש אין זו קשירה יפה ל"א קשירה תמה רצועה שלימה ולא קשורה ופי' זה נראה:

גודא דרצועה. הרצועה הארוכה התלויה חוץ מהקשר והרא"ש כתב גודא דרצועתא שנפסקה הרצועה ותפרה בגידין ונפסק הגיד והתיר לו לחזור ולקשור הגיד וי"ג גידא דתפילי ומיירי בתפירה מרובעת שבתיתורא:

ושרון ליה. והתירו לו:

אפסיק. פעם אחרת והתירו שלא מן הדין דשני קשרים ודאי אסור דאינו נאה:

הלכה. למשה מסיני זה שהוא תופר ס"ת לחבר היריעות יחד צריך שישייר בתפר למעלה ולמטה:

ומחי ליה על מוחא. כלומר הקשו על דבריו:

אם הלכה. היא למה לי טעם שלא יקרע שאין הל"מ צריכה טעם כי היכא דלא אמרינן טעם על מצות התורה:

ואם לא קרע. שהטעם הוא פשוט שאין לתפור עד למעלה שלא יקרע קשיא הלכה למה לי:

מסרגלין. משרטטין:

וכורכין בשיער. התפילין לאחר שגללן וכרכן וטולין במטלית על הפרשיות ונ"י פי' וכורכין וטולין במטלית אם נקרע הגויל או הקלף עושין לו מבחוץ בגד והראשון נ"ל וכ"מ בדברי הרמב"ם פ"ג מה"ת:

ודובקין בדבק. אם היו תפילין כתובין על ד' עורות מותר לדבק אותן ולהניחן על היד:

וכשהוא תופר. כלומר כל מה שהוא תופר בתפילין יהא כתפר הזה בגידין ולא בדבר אחר:

ה"ג עשה סוף הדף לתחלתו פסול וכ"ה במ"ס פ"ב. וה"פ התחיל בסוף הדף ושייר למעלה פסול שנראה כאלו חסר שם דבר:

בתורה. בס"ת צריך להניח ריוח מלמעלה ג' אצבעות:

טפח. שהוא ד' אצבעות בגודל:

וצריך שיהא גומר. הספר כגון כל חומש באמצע הדף ומתחיל הספר השני באותו הדף באמצעיתו כדי שלא יבא לחתוך החומשין זה מזה:

ובנביא. דמותר לחתכו גומר בסוף הדף ומתחיל השני בראש הדף והוא שיניח ד' שיטין ורש"י פי' שא"צ להניח ריוח בנביאים ד' שיטין בין ספר לספר:

אסור. שאין לחתכם זה מזה:

אבל בסוף. הספר אפילו דף אחד מותר לעשות מהיריעה:

ובקלפים. כמה יהא ארכן ועביין לא נתנו חכמים שיעור:

על הגויל. והוא העור שלא נחלק ותקנו במקום השער ובמקום הבשר לא תקנו הלכך כותבין בו במקום השיער ובס"ת איירי:
ועל הקלף. הוא עור שנחלק לשנים וחלק החיצון של צד השיער נקרא קלף וכותבין במקום נחושתו דהיינו בצד הפנימי שלצד הבשר:
אין כותבין אלא על עור בהמה טהורה. וחיה בכלל:
ממה שאתה. מותר ליתן מבשרו בפיך:
ומשני מינא שאתה נותן בפיך. שמאותו מין אתה מותר ליתן בפיך לאפוקי בהמה טמאה:
ועושין עמוד. של עץ לספר של נביאים וכתובים בסופו שיהא נגלל עליו:
לפיכך. כיון שאין לספרים אלא עמוד אחד בסופן לפיכך נגללין לתחלתן:
אפי' שתי יריעות. אם הניח שתי יריעות בצד א' ה"ל אמצעיתו ל"א אם שתי יריעות הם אמצעית ס"ת ואחת ארוכה מחברתה גוללין לאמצעית שתיהן והראשון נראה:
ובלבד מקום התפר. והוא שיגלל למקום התפר כדי שאם יקרע יקרע התפר:
הופכו. על פניה להגין עליה שלא יעלה האבק על האותיות אם אין לו בגד או שאינו יכול לכפלה:
הראשונים. הכפופים:
ואת האחרונים. הפשוטים:
ביום סגריר. יום גשם שהכל נסגרים בבתיהם:
אמרין. בואו ונעביד בית הוועד ונדרוש שלא יבטל:
מהו דין דכתיב. מנצפ"ך כפולות:
ממאמר. של הקב"ה למשה למאמר של משה לישראל שלא היה בהם שינוי כדכתיב והאלקים יעננו בקול א"כ שלא שינה משה ואמר לישראל בלשון רבו:
מנאמן. שהקב"ה נקרא האל הנאמן למשה שנקרא נאמן שנאמר בכל ביתי נאמן:
מצדיק. מהקב"ה שנקרא צדיק שנאמר צדיק יי בכל דרכיו למשה שנקרא צדיק שנאמר צדקות ה' עשה וגו':
מפה. של הקב"ה לפה של משה שנאמר פה אל פה אדבר בו:
מכף ידו של הקב"ה. ניתנו הלוחות לכף ידו של משה:
וסיימו. ועשו חכמים סימנים בתינוקות אלו שידעו שיהיו חכמים גדולים בתורה:
הוון מינהון. היו מאותן תינוקות:
לא ה"א שלהם. סתום אלא פתוחה מלמעלה ואף מ"ם שלהם לא היתה סתומה לגמרי אלא קצת ריוח בין גגה לרגלה לצד שמאל כאויר שבין רגל הה"א לגגה:

ירושלימה. כיון דמשמעות הענין אינו משתנה לא היו מקפידין א"נ ה"ג ירושליִם צפונ תימנ וה"פ באותיות כפופי' בסוף וכ"נ עיקר דירושלימה הרי הענין משתנה דהוי כמו לירושלים שכל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטל לה ה"א בסופה:

לתלמי. שהיה מלך מצרים וכינס ע"ב זקנים והכניסן בע"ב בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל א' וא' וא"ל כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל א' וא' עצה והסכימו כולן לדעת אחת לשנות לו י"ג דברים אלו:

אלקים ברא בראשית. שלא יאמר בראשית שם הוא שכן דרך היוונים לכתוב שם אלהות בתחלת הדבר ויסבור ששני רשויות הן והראשון ברא את השני:

אעשה אדם. שמכאן טעו ואמרו שני רשויות הם בצלם ובדמות. ולא בצלמינו שמכאן טעו המגשימים שיש צלם ודמות למעלה כמ"ש המורה בריש ספרו. זכר ונקביו בראם. שלא יטעו דצלם אלקים הוא זכר ונקיבה לכך כתבו זכר ונקביו בראם שהוא הפלא הגדול שבאדם שהוא נוד מנוקבת והרוח משתמר בקרבו:

ויכל בששי וישבות בשביעי. שלא יאמר א"צ עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום הז' והוא לא יקבל עליו מה שדרשו בו החכמים מה היה העולם חסר מנוחה בא שבת בא מנוחה וזה גמרו:

הבה ארדה. ולא נרדה לשון רבים ורז"ל דרשו בו מכאן שדרך ארץ שהגדול נמלך בקטן:

בקרוביה. שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרובי' לומר אברהם בלבו והיא אמרה לקרובים:

הרגו שור. שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חשובין אלא כבהמות:

נושאי בני אדם. דמשמע גמל שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל:

ובכל הארצות. שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים הי' וכשתחשוב שנותיו של קהת ועמרם ומשה אינן ת' שנה וכ"ש שהשנים של האבות נכללין בשנות הבנים אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה הגזירה גלו' מצרים בין הבתרים היה ת"ל שנה ומאז היו האבות גרים בארץ לא להם:

ואת הארנבת. כתבו במקומו ואת צעירת הרגלים לפי שידיה קצרות וקטנות מרגליה:

ארנתא. היה שמה ויאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אמו בתורה בטמאים:

לא חמד א' מהם נשאתי. שלא יאמרו חמור לא נשא אבל חפץ אחר לקח:

להאיר לכל העמים. שלא יאמר בן נח מותר בעכו"ם ומדרשו להחליקן בדברים לטרדן מן העולם:

אשר לא צויתי לאומות לעבדם. שלא יאמר אשר לא צויתי שיהיו ובעל כרחו הם אם כן אלהות הן:
לאומות לעבדם. בענין אמצעי ושיתוף דלישראל מפורש צוה שלא לעבדם:
קדש ולמ"ד. של לה' היו כתיבין מלמטן בתחלת שורה שנייה והשם סמוך לו מלמעלה בשורה הראשונה הרי שאף הלמ"ד הנטפל לה' חול:
מאחוריו. כגון אלהיך הרי אלו קדש שכבר קדשו השם:
ומוחק את טפילותיהם. מה שנטפל לו מלפניו:
בית חגירה. שם משפחה:
במיכה. כגון יהיה לו בית אלהים וכגון הקדש הקדשתי לה' הכסף וגו' וכן נכח ה' דרככם:
נחלק. הללו בחד גיסא בסוף שיטה וי"ה בתחילת שיטה אחרת:
ואינו נמחק. תיבת י"ה דקדוש הוא:
חביבי. היינו רבי חייא שהי' דודו של רב:
מוחק אני וכו'. ש"מ ר"ח סבר צריך לקדשו די"ה מהללויה הרי הוא כשאר שמות הקדושים שאינן נמחקין אלא דר"מ פליג וסובר שא"צ לקדשן דאי הוי סובר דכל הללויה תיבה אחת היא ואינו קדוש א"כ מה בין ספר תהילים דר"מ לשאר ספרי תהילים:
הוי. פי' הרי שהוא דהיינו רב אמר הללויה שני תיבות הן וכדעת ר"ח ל"א מוחק אני וכו' שע"כ אמר ר"ח שהיה יכול למחוק כל הללויה של ספר תילים של ר"מ לפי שידע שהוא בקי בדבר ולא נתכוון לקדש כל יה הכתובים בהללויה דידע שאין זה שם אלא לשון שבח ומסתמא רב כר"ח ס"ל:
מיליהון דרבנן פליגי. הא דריב"ל פליג ארב ושמואל ומדקאמר שהשם והשבח כלולין בו ש"מ דאע"ג דהללויה אינו נחלק אינו נמחק נמי דשבח והשם כלולין בו:
באישור. באשרי:
בתודה. מזמור לתודה הודו לה':
בתפלה. תפלה לעני וגו':
בברכה. נ"ל דל"ג דא"כ ה"ל י"א עם הללויה ובאמת לא מצינו אלא לדוד ברוך ה' צורי ואין זה אלא ממזמור עצמו:
מה נעני. כשעונין בתר הש"ץ הללויה שכך נהגו הוא אומר הללויה והן עונין אחריו הללויה אם יענו אחריו בב' תיבו' או בתיבה אחת א"נ אמתני' דסוכה קאי מה נעני בתר המקרא הלל:
א"ל הכא בפה קומך. פי' כאשר ירצה פיך לענות ענה שר"י עני הכין והכין לפעמים בתיבה אחת ולפעמי' בב' תיבות ובסוכה הגי' א"ל ר' אבא כיפא קומי פי' שפיו סגור

מלפשוט כמו כוף ידך על פיך ול"נ דה"ג סיפר קומי וה"פ א"ל ר' אבהו לרבי זעירא רבי אבא סיפר לפניו שרבי יונה ענה הכין והכין:

והוא שענה ראשי פרקים. על כל דבר אומר מי שאינו בקי הללויה אבל בראשי פרקים צריך לענות מה שהוא אומר:

היילין. כמו הידין פירוש איזהו ראשי פרקים שצריך לענות אחריו:

רבנן רברביא. גדולי הדור שעומדין אצל הציבור ושומעין שקצת מהציבור אומרים ברוך הבא והאחרים שותקין ושומעין מה שאילו אומרין ואחר כך אומרים אחרים בשם ה' ושותקין הראשונים והראשונים וגם האחרונים יוצאין בקריאה זו אע"ג שאלו לא אמרו רישא דקרא ואילו לא אמרו סיפא דקרא שמעינן מיניה דהשומע ולא ענה יצא:

עונה הוא אדם. כשנכנס ושומע שלשה שמזמנין עונה אחריהן אמן:

אע"פ שלא אכל. ואינו חייב בברכה זו אפ"ה עונה אחריהן אמן:

אא"כ אכל. דאל"כ שקר עונה שאכלנו והוא לא אכל:

אמן יתומה. מפרש בסמוך:

אמן קטופה. שמחסר קריאת הנו"ן שאינו מוציאה בפיו שתהא ניכרת:

ההן דמחייב למברכה. ההוא דחייב לברך ברכה אחת וא' מברך ברכה ההיא והוא אינו שומע אותה אע"פ שהוא יודע איזו ברכה מברך מאחר שהוא לא שמעה לא יענה אחריה אמן אבל אם אינו רוצה לצאת בברכה זו עונה אחריה אמן אם הוא יודע איזו ברכה מברך:

תני עכו"ם שבירך את השם. שבירך להקב"ה בברכת השבת ואינו מברך ברכת הודאה עונין אחריו אמן:

ענה אחריו אמן. שאף אם אין לבו שלם הקב"ה שומע מאמר פיו ומברכך כדכתיב ברוך תהיה מכל העמים:

כבר מילתך אמורה. אין צורך להחזיר לך שלום שברכתך כתובה בתורה כדבסמוך:

היך מה וכו'. דסברי דה"ק כבר עבר אדם אחר קודם שבאת וכמו שאמרתי לו כך יהא לך לכך היו מתמיהין כמו שאמרת למברך אמרת למקללו:

הלכה י

מתני' **מרובה בגדים**. כהנים ששימשו בבית שני ואף בבית ראשון מימות יאשיהו ואילך שנגנז צלוחית של שמן המשחה בימיו ולא היו כהנים גדולים אלא בלבישת הבגדים בלבד:

פר הבא על כל המצות. כהן משיח שהורה היתר בדבר שזדונו כרת ועשה כהוראתו מביא פר שנאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו':

כהן המשמש. כה"ג שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ועבר פסולו וחזר לעבודתו והעבירו הבא תחתיו הראשון קרוי משמש והשני שעבר:
אלא פר יה"כ. שאי אפשר להביא שנים וכן עשירית האיפה חביתי כה"ג שבכל יום שא"א להביא שנים:
גמ' **משיח יכול זה המלך**. אי לא הוה כתיב אלא אם המשיח יחטא ה"א זה המלך שנמשח בשמן המשחה:
אי כהן. אי לא הוה כתיב אלא אם הכהן ה"א אף מרובה בגדים יביא פר הבא על כל המצות:
ה"ג ת"ל המשיח שאין ע"ג משיח. וכ"ה בהוריות וה"פ ה' דהמשיח מורה על המיומן שבמשוחים והוא הכה"ג:
ופריך מחלפא שיטתון דרבנן. קשיא דרבנן אדרבנן:
הכא. גבי עשירית האיפה כתיב וכהן המשיח ומרבינן מרובה בגדים:
והכא. גבי פר הבא על כל המצות כתיב אם הכהן המשיח יחטא וממעטינן מרובה בגדים:
כל מדרש וכו'. כלומר הכא מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא:
תמן. גבי עשירית האיפה באהרן משתעי דכתיב בריש הפרשה זה קרבן אהרן ול"ל הכהן דלא הייתי מוקים המשיח אמלך דהא באהרן משתעי אלא לרבות כל כהן הגדול אפילו מרובה בגדים וה' דהמשיח למעט משוח מלחמה. אבל כאן בפר הבא על כל המצות לא איירי הפרשה אמרינן דהכהן המשיח למעט אתי:
ה"ג אלו נאמר משיח ולא נאמר כהן הייתי אומר זה המלך אין תאמר כבר קדמה פ' המלך הייתי אומר על העלם וכו'. וכ"ה בהוריות וה"פ גופא אלו נאמר וכו' ואי קשיא ל"ל כהן הא א"א לאוקמי במלך דהא מלך שעיר הוא דמייתי כדכתיב אשר נשיא יחטא ומשני דאיצטריך דסד"א דשאני העלם דבר משגגת מעשה לכך אצטריך למכתב כהן ומשיח למעט מרובה בגדים:
עבר. כהן שעבר והביא עשירית האיפה משלו כשר:
מה מייחדין ליה עימיה. מי מייחדין כהן זה שמפרישין תחת כה"ג עם הכה"ג או לא:
ה"ג א"ר חגיי משם דאין מייחדין ליה עמו. וכ"ה ביומא וה"פ ר' חגיי שהיה מבבל אמר דאין מייחדין ליה עמו דחיישי' שהוא יקטלנו מחמת איבה:
אותו. כתיב גבי עשירית האיפה ביום המשח אותו ולא כתב ביום משחו מכאן שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד:
מפני איבה. לכך אין מושחין שנים דחיישינן לשנאה שתהיה ביניהם:

עבר זה ושימש זה. פי' עבר הראשון מחמת פסול שאירע בו ושימש השני ואח"כ עבר פסולו של ראשון והרי שניהם עומדים:
הראשון כל קדושת כהונה עליו. וחוזר לעבודתו:
לא לכה"ג. לשמש בשמנהבגדים:
ולא לכהן הדיוט. לשמש בארבעה:
עבר ועבד. השני בשמנה בגדים עבודתו כשרה דהא כה"ג הוא אלא דאסרו חכמים משום איבה אבל בארבעה פסולה לכ"ע דה"ל מחוסר בגדים:
עבודתו של מי. מיבעיא ליה אם אירע פסול בכה"ג והשני משמש תחתיו ביה"כ משל מי מביאין הפר של יה"כ:
שאירע קרי. מקרה שנטמא ע"י אחת מטומאות אבל קרי ממש אי אפשר לומר דתנן במס' אבות שלא אירע קרי לכה"ג ביה"כ מעולם:
ה"ג פר ואיל וכו'. וכ"ה בהוריות ול"ג שעיר דשעיר של יה"כ לא בא משל כה"ג:
וידע המלך מה שאלו. שסובר בן אילם שיהיה כהן לעולם והראשון יעבור:
ה"ג לפני מי שאמר והיה העולם וידע וכו'. וכ"ה ביומא:
שהוסע. שהעבירו מלעבוד עוד בכה"ג אלא שהראשון חוזר לעבודתו:
ה"ג שיצא לדבר עם המלך:
צינורא של רוק. טיפה מן הרוק של המלך ניתז על בגדיו ורוק עכו"ם מטמא כרוקו של זב:
ואימרת חלוקי. שפת חלוקה:
כל כבודה וגו'. אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב:
יכול יהא משוח מלחמה מביא עשירית האיפה. דכתיב גבי עשירית האיפה והכהן המשיח תחתיו אימא במשוח מלחמה משתעי קרא ל"א אם הביא משוח מלחמה עשירית האיפה יהא כשר כי היכא דמכשירין מרובה בגדים או כהן שעבר וכפי' זה משמע בת"כ:
ה"ג את שבנו עובד תחתיו. כגון כה"ג שנאמר לכהן תחת אביו מלמד שהבן קודם לכל אדם אם הוא ממלא מקום אבותיו:
שאין בנו עובד תחתיו. שאין גדולת משוח מלחמה ירושה לבנו אחריו אף על פי שהוא ראוי:
מבניו. אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקדש דקרא יתירא הוא אלא ללמד מי שראוי לבא אל אהל מועד ביום הכפורים הוא שיהא בנו תחתיו יצא משוח מלחמה שאינו בא לפני ולפנים אין בנו תחתיו:

מנין שהוא מתמנה כה"ג. דסד"א כיון שהוא משוח מלחמה. אינו ראוי לבוא אל אהל מועד לשרת בקדש לעולם:
נגיד היה עליהם. היינו כה"ג ופנחס היה משוח מלחמה בימי משה:
כד הוה בעי מקנטרה. כשהיה רוצה לקנטרו שילמוד גם עתה בהתמדה כמו שעשה בילדותו:
א"ל לפנים עמו. כלומר ועכשיו נשכח ממנו:
בימי זמרי מיחה. לכך כתיב גביה פנחס לפנים היה ה' עמו לפי שבימי זמרי קינא קנאת ה' צבאות אבל בימי פילגש בגבעה לא מיחה בידן:
א"ל. אין כוונתי אלא על מה שאמרה התורה והרי שם מפורש תשובתו של המקלל ושל המברך:
מניין שהוא נשאל בשמנה בגדים. כשיוצאין למלחמה ונשאל באורים ותומים:
אלא לגדולה של אחריו. שאינו חשוב ככה"ג והיינו משוח מלחמה אף הוא ילבש שמנה ומנין שהוא עובד עבודה בבית המקדש בשמנה בגדים:
עמך הייתי. כשא"ר יוחנן דין זה ולא אמר עובר בשמנה אלא נשאל בשמנה:
ה"ג בכמה הוא עובד ול"ג ובמה נשאל:
בדין היה שיהא עובד בד'. כדין כהן הדיוט:
ראינו כה"ג. שהעולם סוברים שהוא כה"ג לפי שלובש ח' כשהוא נשאל:
וטועין מבפנים לחוץ. בתמיה וכי אפשר לטעות בכהאי גוונא:
ומשני וכי ר"ט שהיה אביהן של כל ישראל. בחכמה וכי לא טעה בכיוצא בזה:
בין תקיעת הקהל. שתוקעין ביום הקהל:
תמימים ולא בעלי מומין. נאמר כאן הכהנים ונאמר להלן וזרקו בני אהרן הכהנים מה להלן תמימים ולא בעלי מומין אף כאן כן:
אקפח את בניי. מצטער היה על התורה המשתכחת ומקלל את עצמו:
אקפח. לשון כריתה:
מה ת"ל. שאם לכפרה עצמה הרי כבר אמור שתהיה באהרן:
מניין לרבות כהן אחר. שיעמוד תחת אהרן:
ומרובה בגדים. כגון כהני' גדולים שבבית שני שלא היה להם שמן המשחה מניין:
כהן. אחר המתמנה. כגון זה דתנן במתני' שמתקינין תחתיו שלא נתרבה בבגדים ולא נמשח:
וכפר הכהן. מכל מקום:
ה"ג במה הוא מתמנה. כהן שמתקינין תחתיו במה הוא מתמנה:

הדא אמרה. זאת אומרת שממנין זקנים בפה וא"צ לסמוך ידיו עליו:
חזור בך וכו' ונעשך אב"ד. משמע שבחזרה לחוד הוא נעשה אב"ד:

הלכה יא

מתני' **אין במה גדולה**. בשעת היתר הבמו' מיירי במה גדולה היא במת ציבור שהיתה בנוב וגבעון. לבמה קטנה של כל יחיד ויחיד שכל א' היה עושה במה לעצמו:
גמ' **ר"י**. עשה שלש שנים ומחצה שלא ירד לבית הועד מפני הצער שהיה לו על פטירת ריש לקיש כדאיתא בבבלי במציעא בסוף ראה ר"א בחלום למחר סיני ירד ומחדש להן דברים ור"י הוא נמשל לסיני שנותן להם התורה:
עאל. נכנס. ואמר לפניהן מהיכן דרש הדורש שתהא עבודה בבכורים קודם שהוקם המשכן כדתנן סוף זבחים:
מן. האי קרא:
כי לי כל בכור. לעבודתי:
ובכל אלהי מצרי' אעשה שפטים. והמצרים היו עובדים לבכורים כשם שנפרעי' מן העובדים כך נפרעים מן הנעבדי':
קודם לכן. קודם שנתקדשו הבכורות במצרים מי היה משמש בכהונה:
שהיה משמש בכה"ג. שלא היה אלא כהן אחד והוא היה ממנה כהן אחר תחתיו א"נ הגדול שבבניו אפי' אינו בכור הוא היה משמש תחתיו:
אלו הבכורות. משום דקשי' ליה דהל"ל שבר ה' מטות רשעים לכך קאמר דאמטה כהונה קאי והיינו הבכורות וכה"ג דרשו בבבלי פ' תולין אדיינים ששלשה נעשין מטה א':
אבל לא בעלי מומין. מחוסרי אבר:
רשאין לעשות כן. דלא נאסרו להם הבמות:
ואת הפרות. שעל ידם השיבו הפלשתי' את הארון העלו בני ישראל לעולות בבית שמש ש"מ דעכו"ם מקריבין אפי' נקבה לעולה:
מכל החי מכל בשר. אמרה תורה הבא בהמה שחיין ראשי איברים שלה ול"ל לאזדהורי עלייהו אי לאו משום הקרבה שיקריב מהן נח בצאתו מן התיבה:
מירטום. שניטלו הנוצות:
כל ציפור כל כנף. לא מיקרי ציפור שיהא כשר להקרבה אא"כ יש לו כנף:
הגה נח. למד נח תורה מתוך תורתו דהיינו מתוך המצות שנצטוו לו:
כירק עשב וכו'. והתיר לו בשר כל בעלי חיים א"כ למה ריבה הכתוב בטהורי' להביאן לתיבה אלא להקרבה:

אסור לישראל לסייעו. לעכו"ם בשעת איסור הבמות כגון בזמן הזה דקדושת ירושלים אין אחריה היתר:
וגנוז אבניו. דכיון דהוקדשו לשמים אסור להשתמש בהן בהדיוט:
אבל עושין הן אחרים לכם. דהיינו עכו"ם א"כ למה הוצרך ר' לומר לו שיחסר אחת מהן:
בגין ר' רומנוס. בשביל ר' רומנוס ששלחו ר' שיעשה קטרת לאנטונינס ואמר ר' שיחסרנו:
איתמילין. יש דברים דאיכא למידק מהם דנתגייר אנטונינוס ויש דברים דאיכא למשמע מהן דלא אתגייר:
יוצא במנעל. שנפחת מלמטה ביה"כ א"כ לא חש לאיסורא ביה"כ ש"מ שלא נתגייר:
מה את ש"מ. מכאן אין להוכיח שלא נתגייר דכיון שנפחת מלמטה אפילו ירא שמים מותר לצאת בו ביה"כ:
מייכלתני. האם תאכילני מלויתן לעולם הבא כלומר אם חסידי אומות יש להם חלק לעולם הבא:
מן אימר פסחא וכו'. שכבר שאל לו מקודם אם יתן לו משה דפסח כשיבנה המקדש וא"ל שלא יאכילנו שאסור בו ולכן שאל לו הא קדושת לויתן חמור מקדושת פסח ואיך תאכילני:
א"ל מה לעשות לך. בקרבן פסח גזירת הכתוב הוא וכל ערל לא יאכל בו ולאו בזכותא תליא מילתא דאפילו צדיק גמור והוא ערל מפני שמתו אחיו מחמת מילה אסור לאכול בקרבן פסח:
כיון דשמע כן. שכל כך חביבה מצות מילה לפני הקב"ה הלך ומל עצמו:
אתא. אנטונינס לגבי ר' וא"ל ראה מילתי אם מל כמצוותו או לא:
אלא בדידך. ואיך אסתכל בדידך:
בצורת מטבע. מפני שיש בהם צורת אדם ובעלי חיים:
מיליהון דרבנן. דברי ר' חזקיה וכו' דבסמוך מוכיחין שנתגייר אנטונינוס:
ואנטונינוס בא בראשם. שאף הוא גר צדק היה:
שלמים הקריבו בני נח. כלומר אפילו שלמים וכ"ש עולות:
ומחלביהן. איזה דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ולא כולו הוי אומר זה שלמים:
מן שמיניהון. השמינים שבצאן הקריב וכן הקריב כולן:
ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים. וקודם מתן תורה הוה בה' בסיון:
שלימין בגופן. הקריבן שלא היו להן הפשט וניתוח עד אוהל מועד:
עולה וזבחים. והיינו עולה ושלמים:
לאחר מתן תורה בא יתרו. ואע"ג דפ' יתרו מקמי מ"ת כתיב אין מוקדם ומאוחר בתורה:

איתפלגון. פליגי בי' ר"י בר ר' ור' ינאי:
וחורנא. ואידך:
נישמעינה מן הדא. כמו תא שמע:
מה שמע. שבא ונתגייר:
הוי. הרי דהוא אמר לאחר מ"ת בא יתרו:
עורי צפון. בהקמת המשכן נאמר המקרא הזה עורי דבר שהיה מקדם ואיזהו זה עולה שנשחטת בצפון:
שהן נשחטין. אף בדרום שלא יחד להו הכתוב מקומן ומשום דדרום נגדיי לצפון נקט דרום:
מהו בואי. דמשמע שהוא דבר של חידוש שלא היה קודם מ"ת:
ה"ג מה עבד לה ר' לעזר. וה"פ לר' לעזר קשיא קרא דעורי צפון:
שהן נתונות בצפון. ועל גלות בבל נאמר שבבל צפון לא"י:
שהוא נתון בדרום. ממקום אשר יבואו בני הגולה:
אף. האי קרא מסייע לריב"א:
העולה. משמע הידועה מעיקרא ומה"א קדריש:
כד וכו'. כשבא הכתוב לכתוב פ' שלמים כתיב זאת תורת זבח שלמים אשר יקריב דמשמע לעתיד דלא למידרש מהשלמים הידועים כתיב אשר יקריב לשון עתיד:
ע"ג הקבר. כלומר אפילו במקום טמא:
כיני מתניתא. נראה דכן היא כוונת מתני' לאשמועינן דלא כר"י דדוקא פסח בלבד הוא דמקריבין בבמה גדולה אבל חטאת יחיד דאינה כעין פסחים דקבוע זמן אין קריבה בבמה גדולה:
ה"ג חטאת ופסח ליחיד. וכ"ה בפסחי':
ה"ג אר"י כל מה שהציבור והיחיד מקריב באהל מועד וכו'. וכ"ה בבבלי בזבחים דף קי"ז. וה"פ כל הקרבנות כולן נדרים ונדבות וחובות שאין קבוע להם זמן:
הוא מקריב באהל מועד שבגלגל. שהיא במה גדולה:
היה לו היתר. במת יחיד להקריב עליהן:
ובמתו בראש גגו. היא במת יחיד:
אלא עולה ושלמים. ולא מנחות ונזירות:
ה"ג וחכ"א כל מה שהציבור מקריבין וכו'. וכ"ה בזבחים שם:
ה"ג מ"ט דרבנן לא תעשו בגלגל וכו'. וה"פ דכתיב לא תעשו ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו ולאחר ביאת הארץ משתעי קרא וקאמר לא תעשו בגלגל

דהיינו ככל אשר אנחנו עושים פה היום באהל מועד שבמדבר שבין ציבור ובין יחיד מקריבין חטאות ואשמות ובכור ומעשר שהן חובות שאין קבוע להם זמן וכ"ש חובות שקבוע להם זמן אבל מה תעשו דבר שהוא בא לידי ישרות שהאדם יכול לעשותו מעצמו והיינו נדרים ונדבות שישרו בעיניו לנדור ולנדוב:

ה"ג מ"ט דר"י במקום איש וכו'. וה"פ בבמת יחיד משתעי קרא וה"ק לא תעשון בבמת יחיד ככל אשר אנחנו עושין פה היום אבל מה תעשו דבר שהוא בא לידי ישרות דהיינו עולה ושלמים:

היחיד הוזהר וכו'. קרא דלא תעשון איחיד לחוד קאי וכדפרישית:

אף הצבור והיחיד הוזהרו. דאתרוייהו קאי וכדפרישית לרבנן:

ויחיד לן באיסורו. כלומר באיסורו עומד ואינו מקריב אפילו בבמה גדולה חובותיו:

אלא מה שקבעו עליו הכתוב. חובות הקבוע להם זמן אתרוייהו פליג דר"י וחכמים סברי דאין חילוק לציבור בין מדבר לגלגל ור"ש סבר דאף ציבור לא הקריבו בגדולה אלא מה שהותר ליחיד בקטנה אלא שיתירה עליו הגדולה שמקריבין עליה פסחים וחובות הקבוע להן זמן:

סבר ר"ש משנקבע מ"ש עוד לא פסק. לא שייך הכא מידי ואגב שטפי' דלקמן דף י"ז נכתב כאן:

מה ביניהון. בין חכמים לר"ש:

פר העלם דבר איכא בינייהו. דלרבנן מקריבין דהרי קרבן צבור הוא ולר"ש אין מקריבין דאין קבוע לו זמן:

נדבת הציבור. מה שהציבור מקריבין כשהמזבח בטל מקרבנות היחיד נדרים ונדבות שאין להן זמן קבוע ולא קרבו לר"ש:

אחד האיש ואחד האשה. מקריבין בבמה:

לית כאן אשה. דאין קרבן אשה קרב בבמה דאיש כתוב בפרשה:

אף הנזירות. מותר להקריב בבמה לכ"ע דישרות נינהו וה"ל כנדרים ונדבות:

לית כאן נזירות. לכ"ע אסור להקריב קרבן נזירות בבמה דקרבן יחיד הוא וחובה הוא שהרי הוא לא התנדב הקרבנות מתחלה אלא שאסר עצמו ביין ובתגלחת וממילא נתחייב בקרבנות:

אף הנסכי' קרבין בבמת יחיד. אלא מבפנים בבמה גדולה:

אין כתיב בל"ת אלא בפנים. לר"ש פריך דמוקי לקרא דלא תעשון בציבור וקאמר מניין שאם הקריב היחיד חובות הקבוע להן זמן כגון פסח בחמץ בשעת היתר הבמות שיהא חייב:

נישמעינה מן הדא. תא שמע:
ה"ג מניין לשוחט פסח בבמת יחיד בשעת איסור הבמות שהוא עובר בלא תעשה וכו'.
וכ"ה בזבחים דף קי"ד וקס"ד בשעת איסור הבמות היינו במדבר ושילה ובית העולמים:
ופריך עונש כרת הוא. השוחט בחוץ בשעת איסור הבמו' ואת אמרת הכי דצריכין קרא שיהא בל"ת:
בשוחט. הפסח לאחר חצות בשעת היתר הבמות כמו בגלגל ונוב וגבעון דהותרו במות יחיד לעולם ושלמי' ואשמועינן קרא דלגבי חובות איכא לא תעשה:
ולמה הוא אומר. בברייתא בשעת איסור במה היינו בשעת איסור במתו דמשש שעות ולמעלה שהוא שעת הקרבת הפסח הוא שעת איסור במתו להקריב עליו פסת דקודם זמנו כשלמים הן וכשירין אפי' בבמת יחיד:
ולמה לי שלא לשמו. כלומר למה אמר רשב"ל שלא לשמו:
ומשני שלא תאמר וכו'. רבותא קמ"ל דאפי' שלא לשמו לאחר חצות בלא תעשה דסד"א כשלמים הם וכשירין הן בבמת יחיד קמ"ל כיון דלאחר חצות הוא ומתקבל בפנים עובר בל"ת:
ועוד מן הדא. שמעינן דאם שחטו בבמה שלא לשמו לאחר חצות דפסול:
ה"ג מה אית לך משש שעות ולמטן יהא כשר לא שלא לשמו. וה"פ כיון דלא קמיבעיא ליה אלא על אחר חצות ש"מ דקודם חצות בכה"ג כשר והיינו דוקא בשלא לשמו:
הדא אמרה. זאת אומרת:
שלמים הבאים מחמת פסח. כגון שנאבד בע"פ וקרב בשאר ימות השנה שלמים אע"ג דמחמת פסח קאתי אם הקריבו בבמת יחיד כשר:
עולה הבאה מחמת אשם. כגון שמתו בעליו שניתק האשם לרעייה ונפל בו מום והביא בדמיו עולה מהו שתהא קריבה בבמה מי הוה כאשם עצמו ואינה קריבה או דלמא השתא מיהת עולה הוא:
ע"ד דר"ל. דאמר מקשי' אשם לחטאת:
וכל שאינו לא נידר ולא נידב ואינו קרב בבמה. ואשם אינו בא בנדבה:
אין הבמה ניתרת. בשעת איסור הבמות אלא ע"פ נביא:
ואליהו מקריב בשעת איסור הבמות. בתמיה:
ר' שמלאי דבירא. כך שמו:
ובדיבורך עשיתי. ע"פ הדיבור עשה שסמך אהא דכתיב גוי וקהל גוים יצאו ממך שעתידין בניך לעשות כמעשה עכו"ם והתפלל אליהו שאם הוא טועה בזה דלא כיון הכתוב על המעשה הזה שהוא עושה עכשיו שיכפר לו השם ובי"מ נדחק בזה ואין צורך:

הלכה יב

מתני' **בכל הרואה**. בכל מקום שיכולים לראות משם את שילה:
יש אחריה היתר. כשחרבה שילה הותרו הבמות:
גמ' **שמע לה מן הדא**. דקדושת אהל מועד ושילה יש אחריהן היתר:
אז יבנה יהושע וגו'. וזה היה בבואם לארץ:
ויקח שמואל וגו'. ובזמן שמואל כבר חרב שילה והיתה הבמה גדולה בנוב:
הוא ועורו. הקריב מיתורא דכליל קדרישו:
ומחוסר זמן. מדכתיב טלה חלב ללמד שהיה יונק עדיין ומחוסר זמן היה:
ולוי היה. שמואל ולא הקריבו כהן אלא ודאי דבבמה הקריבו ואין מחוסר זמן ולא כיהון בבמה:
אין מן הדא. מהכא ליכא למשמע כלום דדלמא ע"פ הדיבור נעשה דפרו של גדעון יוכיח:
אבנים פסולות. דכתיב והרסת את מזבח הבעל וגו' ובנית מזבח וגו' משמע דמאבני מזבח הבעל בנה מזבח ה':
ועצי אשירה. דכתיב והעלית עולה בעצי אשרה אשר תכרת:
ומוקצה ונעבד. דכתיב קח את פר השור אשר לאביך ופר השני שבע שנים ובתר הכי כתיב ולקחת את פר השני והעלית עולה א"כ מאי קח את פר השור אשר לאביך אלא לומר שאביו עבדו ואחרים הקצו אותו לבעל ולכך קראו פר השני ששני דברים נעשו בו ולילה דכתיב ויעש לילה:
ואיסור במה. דה"ל שחוטי חוץ:
מאן וכו'. מי שרוצה ללמוד בטוב יש ללמדו מההיא דר"ש ב"נ וכדמסיק:
ויבן שם מזבח לה'. ואיך בנה מזבח ברמה אלא דבמות מותרות לאחר שחרבה שילה ומייתי ראיה שהקריב עליו:
שקא ושופא. וקרי לשופא עליה דעילויה דשוק קאי:
שופי. כף הירך הסובב עצם הקולית:
שקא ואליה. וקרי ליה עליה דהשוק סמוך לאליה שהאליה מלמעלה ונסמך על השוק ושוק היא עצם של צומת הגידין הממוצע בין קולית לארכובה ואיברים התחתונים סומכין את העליונים:
חזה ושוק. וקרי לחזה עליה שמניחו על השוק של שלמים בשעת התנופה ואע"ג דזבח הוה ואיך הורמו לשאול לכך קאמר דרבי לעזר לטעמי' דחזה ושוק של במה קטנה לישראל והאי במה קטנה הוא דהוה כדלעיל:
ולבעלים בבמה קטנה. דכתיב בהו תנופה לה':

עור העולה וכו' ולבעלים בבמה קטנה. דכתיב והכהן המקריב את עולת איש עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה וכיון דזרות שריא בבמה אין לכהן בעורה:

תרומה תודה. היינו תרומת לחמי תודה דכתיב בהו תנופה לה':

הגישו אלי איש שורו וגו'. וכתיב בתריה ויגשו כל העם איש שורו בידו הלילה וישחטו שם:

וכתיב. ברישא ויגידו הנה העם חוטאים לאכול על הדם ויאמר גולי אלי אבן היום משמע דביום שרי והלילה אסור:

הא כיצד. לקיים שני המקראות:

והיום למוקדשים. ואע"ג דבמה קטנה היה פסול בלילה:

ויטש משכן שילה. מסיפא פריך דכתיב אהל שכן באדם משמע שלא היה שם אלא אהל בלבד:

ותביאהו בית ה'. משמע שהיה בית והיא היתה מנוחה דכתיב כי לא באתם עד עתה אל הנחלה ואל המנוחה מנוחה קאי על שילה כיון דהוה בנין קבוע:

ובלבד י' טפחים כבנין הבית. לא היה הבנין מלמטה יותר מי' טפחים:

ופריך והא כשם שהיה אהל מועד נטוי וכו'. א"כ שהיריעות היו נטוים ולא היו משופעים א"כ לא היה גבהו של הבית יותר מי"ט וזה אי אפשר לומר שהרי מזבח העולה גובהו שלש אמות והוא היה בתוך משכן שילה:

קרסיו קרשיו וכו'. כלומר כל הקרשים של אהל מועד היו עומדים על הי' טפחים של בנין נמצא שהיא גבוה מאהל מועד י' טפחי':

והיו הקרסי' וכו'. פי' ותדע שהיו הקרשי' שם שהרי היו הקרסים נראין בתוך משכן שילה ככוכבים ברקיע ואי לא היה גובהו אלא י' טפחים היה צריך לכפול היריעות ולא היו הכוכבים נראין מתוכו:

שכל חופות. כ"מ שהיתה השכינה חופפת דהיינו שילה ונוב וגבעון ובית העולמים:

וימאס באהל יוסף. אמשכן שילה קאי משמע דהיה בחלקו של יוסף:

ומשני ויבחר בשבט יהודה. וקשיא וכי בשבט יהודה בחר הלא בבנימין נמי בחר שנא' חופף עליו כל היום אלא ודאי דבנימין לא קחשיב כיון דאף בשילה היה בחלקו של בנימין א"כ ילפינן בחירה בחירה מה כאן בנימין בכלל אף כאן בנימין בכלל:

קדשים המרצין. לשוכן בסנה:

כראש תור. שם עדי אשר ישימו הנשים באזניהם ותבניתו משולש כזה :

איסכופיא דשילה. דאגה וצער דשילה דהיינו בנימין שהיה מצער ע"ז שתהא שכינה בחלקו תמיד:

ששרתה שכינה בחלקו של יוסף. בתוך שונאיו של יוסף דהיינו שאר אחיו:
לא צריך השונה. לא צריך תנא דמתני' לפרש קרא דהשמר פן תעלה וגו' להזהיר שלא לאכול בכ"מ אשר תראה דלעולם מותר לאכול בכל הרואה והא דכתיב השמר לך פן תעלה עולותיך בכ"מ אשר תראה לא הזהיר אלא על העלאת כל הקרבנות ועולותיך כמו עלייתך:
מהו הרואה שילה. העיר או צריך לראות העיר והמשכן שבתוכה שצריך שיראה כולו:
כגון הדא בית מעון. שצריך שיעמוד כמו שעומד בית מעון:
אלא שזה מפסיק. שבין בית מעון לשילה יש דבר אחר המפסיק:
וזה אינו מפסיק. ובמקום הראוי לאכול צריך שלא יהיה שום דבר המפסיק:
כל זמן שארון מבפנים. במקום שמקריבין שם כמו באהל מועד ובשילה ובבית העולמים:
יצא. כגון בימי נוב וגבעון שהיה הארון בקרית יערים:
אפי' לשעה. אם לא יצא הארון אלא לפי שעה כמעשה דעלי מהו שיהו הבמות מותרות:
שם שם. אמתני' דזבחים קאי דתנן התם באו לנוב וגבעון קדשים קלים נאכלין בכל ערי ישראל ולא תני מעשר שני משמע דמעשר שני אף בנוב וגבעון אין נאכלין אלא בנוב וגבעון וקאר"י דיליף שם שם מפסח דבמעשר שני כתיב המקום אשר יבחר לשכן שמו שם ובפסח כתיב במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מה פסח אסור בבמה קטנה אף מעשר שני אסור בבמה קטנה:
מעתה אם אין ארון אין פסח. דבארון כתיב ושמת שם את הארון ונימא אם אין שם ארון אין פסח ולא יקריב פסח בנוב וגבעון:
אזכרה אזכרה. לאו דוקא אזכרה אלא נאמר כאן בפסח למען תזכור את יום צאתך ממצרים ונאמר במעשר שני למען תלמד ליראה וגו':
ניחא כר"י. דאמר אפילו חובות יחיד קריבין בבמה גדולה הלכך גם מעשר שני נאכל שם:
חטאת פסח. כלומר חטאת ופסח:
כר"ש. אלא לר"ש דאמר דאפילו הציבור אינו מקריב בבמה גדולה אלא חובות הקבוע להן זמן וכ"ש יחיד א"כ מ"ש אינו נאכל בנוב וגבעון דאיתקש למעשר בהמה דכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה:
ומשני סבר ר"ש משנקבע מעשר שני. לאכול בשילה שוב לא פסק אפילו בנוב וגבעון:
ובפסח. לענין חובת מצה בלילה הראשונה דכתיב בערב תאכלו מצות. תאכלו מצות ריבה דהאי קרא מיותר:
בביכורים. כגון כהן שהביאו לו חיטין ביכורים בירושלים:

שאינן נאכלין בכל מושב. שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ואמר מר ותרומת ידך אלו ביכורים:
התיבון הרי מעשר שני. בירושלים שאינו יכול לחללו לאכלו בחוץ דמשקלטו המחיצות שוב אינו נפדה ואינו נאכל בכל מושב ואפ"ה אמרינן לעיל שיוצאין בו:
ומשני ראוי הוא להפדות. אם נטמא ל"א ממעשר שני בגבולין פריך שצריך להביאו לירושלים ומשני כיון שיש לו פדיון נאכל בכל מושב קרינן ביה ומירושלים לא קשיא ליה דסובר מחיצה לקלוט דרבנן:
ה"ג ר' בון בר חייא בעי הלקוח בכסף מ"ש שניטמא לר' יהודה מהו דתניא לקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה ריי"א יקבר. וכ"ה בפסחים וה"פ יקבר הואיל וגמר מצותו וקנה פירות ממעות מעשר שני שוב לא יפדה. מהו שיוצאין בו אם עבר ופדאו ואכלו מי אמרינן הואיל ודינו דיקבר ואיכו ראוי להפדות אין יוצאין בו או דלמא הואיל ומ"ש גופיה דאתי האי מחמתיה יוצאין במצה דידיה הואיל וראוי להאכל בכל מושבות ע"י פדיון כ"ש האי דקיל מיניה והא דלית ליה היתר לאו משום חומרא דידיה אלא משום דקיל הוא ולא אלים למתפס פדיוניה:
ופשיט הואיל ואינו וכו'. אין יוצאין בו דהא מ"מ עכשיו אינו ראוי לאכול בכל מושבות:
הואיל ואינה ראויה להפדות וכו'. דהא אם נטמאת החלה טעונה שריפה ואין לה פדיון ובעודה טהורה כיון שנכנסה לירושלים אין פודין אותה הלכך אין יוצאין בה או דלמא אמרי' הואיל ואלו לא קרא עליה שם ואיטמי אית לה היתר במושבות ונפיק בה השתא נמי נפיק בה דלא פקע תורת מצה מינה משום קריאת שם חלה דהא חלה בעלמא לא נפקא מכלל מצה כדתנן והכהנים בחלה:
יצאו חלת לחם תודה ורקיקי נזיר שאין נאכלין כל שבעה. דלאחר יום ולילה הוא נותר כדכתיב ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל והיכא דלא נשחט עליהן הזבח אע"ג דעכשיו יש לה היתר לשבעה מיהו כי עבדה לאו לשם מצה הראויה לשבעה איתכוין אלא שתפסול ליום ולילה עבדה ואנן בעינן שימור לשם מצה הנאכל' כל שבעה הלכך אפי' עבדה לשם מצה ולשם תודה לא נפיק בה:
ממה שנאכלות חלות תודה וכו' בכל ערי ישראל. והיינו כשהיה המשכן בשנוב וגבעון והיו הבמות מותרות בכל ערי ישראל וקרבו שם קרבנות תודה ונזירות ואכל שם החלות:
לא צריך השונה. כלומר לפיכך לא יכול התנא למעט שאין יוצאין בחלות תודה מדכתיב בכל מושבותיכם דאף אלו נאכלו בכל מושבות לכן יליף ליה מדכתיב שבעה ימים והני אינן נעשים לשבעה:

זאה אומרת וכו'. כלומר לאו כולי עלמא הכי סברי אלא מברייתא זו שמעינן שחלות תודה נאכלו בכל ערי ישראל:
ופריך ניחא חלות תודה. שהן נאכלין בכל ערי ישראל בשעת היתר הבמות אלא רקיקי נזיר מי קרבו בבמות:
לא כן אר"י לית כאן נזירות וכו'. קאי אהא דתניא המנחות והנזירות קרבין בבמות יחיד דברי ר"מ ואר"י סמי מכאן נזירות דאינן קריבות בבמות יחיד דחובה נינהו וקשי' הכא נמי לענין מצה שאין יוצאין בהן אין צריכין למילף מדכתיב ז' ימים אלא מדכתיב מושבות והני אינן נאכלין בכל מושבות:
תיפתר. תפרש בהנך רקיקי נזיר שקרבה חטאתו של נזירתו בשילה ולא הספיק להקריב עולתו ושלמיו עד שחרבה שילה והקריבן בנוב וגבעון ועליהן הקריב רקיקי נזירתו ועולה ושלמים נידר ונידב הן וקריבין בבמה דנזיר חייב להקריב ג' בהמות חטאת ועולה ושלמים כדתנן פ"ו דנזיר ורקיקי נזיר אינן קריבין אלא עם השלמים:
שלמי חגיגה. שהן קרבן חובה הבאים בבמה כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה א"כ ה"ה שלמי נזיר דחובה נינהו אינן קריבין בבמה והדרא קושיא לדוכתא תיפוק ליה ממושבות דא"א להקריב שלמיו של נזיר בבמה:
אלא כר"י. אם תרצה לקיים תירוצו של ר' בון צריכין לומר דברייתא כר"י ולא כרבנן:
אין חטאת ופסח ליחיד בבמה קטנה. אבל שאר כל הקרבנות אפי' חובה קריבי בבמת יחיד:
ומשני לא אתיא אלא כר"ש. לעולם לא קרבי חובת יחיד בבמה והא דמקריבין עולה ושלמים של נזירות אתיא כרבי שמעון:
דר"ש אמר מכיון שנזרק. על הנזיר א' מן הדמים מן הג' קרבנות הותר לשתות ביין ולהטמא למתים והני לאו כקרבנות חובה נינהו ומותרין להקריבן בבמה:
כי לא באתם עד עתה אל המנוחה. זו שילה דנחלה זו ירושלים כדכתיב העיט צבוע נחלתי לי דקאי ודאי על ירושלים:
נחלה זו שילה. דקרא זאת מנוחתי ודאי אירושלים קאי ומצינו לשון נחלה גם בשילה:
לאחד שעשה לו חבילה וכו'. כלומר אע"ג דאף ירושלים נחרבה מ"מ לענין זה מיקרי בנין עדי עד שאין אחריה מנוחה אחרת שהבמות אסורות ולא נבחר מקום אחר להקרבה משל לאדם שלקט חבילי' של עצים אומרים שהוא נח בה אע"ג שעדיין צריך ליתן החבילה על כתפו ולהביאה לביתו מ"מ כיון שנח מלקיטה מנוחה קרי לה:
באהל מועד נאסרו הבמות. שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכו' ונכרתה:

הא בינתים מותר. בין טבריא לציפורין מותר לשתות:
כך באהל מועד. וגם לענין זה מיקרי ירושלים מנוחת עדי עד שבו היתה רוב המנוחה ונתרבה המנוחה מאשר היה בראשונה:
עשו ארבעים חסר אחת. דבשנייה הוקם המשכן דכתיב ויהי בשנה השנית:
שבע שכיבשו. דקאמר כלב בשנה שנייה בהיותם במדבר בן ארבעים שנה אנכי היום ונתעכבו אחר כך במדבר שלשים ושמונה שנה נמצא כשעברו ישראל את הירדן היה כלב בן שבעים ושמונה שנה ובשעת חלוקת הארץ אמר בן פ"ה שנה אנכי היום הרי שבע שנים נשתהו בכיבוש:
ושבע שחילקו. סברא בעלמא מדשבע כיבשו שבע חילקו:
בשילה וכו'. דאלו שנים נשתיירו שלא נמנו לשאר במות גדולות דהיינו גלגל נוב וגבעון:
שלש עשרה בנוב. דתניא כשמת עלי חרבה שילה ובאו לנוב וכשמת שמואל הרמתי חרבה נוב ובאו לגבעון שמואל מלך אחר מיתת עלי עשרה שנים לעצמו ושנה אחת מלך עם שאול ושתי שנים מלך שאול הרי י"ג שנה. וארבעים וארבעה בגבעון. דמ' שנה מלך דוד וד' שנים שמלך שלמה לפני בנין הבית:
הדרן עלך פרק מגילה נקראת

פרק ב

הלכה א

מתני' **לא יצא**. בגמ' מפרש מנ"ל:
קורין אותה ללועזות בלעז. באותו לשון שהן מבינים כל שאינו לשון הקודש נקרא לעז:
גמ' **דכתיב ככתבם**. וכזמנם מה זמנם למפרע לא דאי אפשר שיהא חמשה עשר קודם ארבעה עשר אף כתבם למפרע לא:
קראה על פה לא יצא דכתיב ככתבם. שתהא כתובה באותו לשון שהוא קורא וכיון שהוא קורא בלשון הקודש תריכה שתהא כתובה אשורית:
וכלשונם. בלשון שהוא מבין ויודע:
טהעט כדרך הוייתן יהיו. אקריאת שמע קאי דתנן בברכות הקורא לממפרע לא יצא וקאמר דיליף ליה מדכתיב והיו הדברים האלה וגו' שצריכין להיות כסדר שהן כתובין בתורה:
הכי גרסינן תני אף בהלל ובקריאת המגילה כן. וכן הוא בברכות פרק שני:
ברם בהלילא. אלא בהלל מנ"ל דלמפא לא:

ומשני בגין דכתיב ממזרח וגו'. בשביל דכתיב ממזרח וגו' כשם ששקיעת וזריחת החמה לא יהפכו כך מהולל שם ה' ולא למפרע:

מהולל שם ה' ממזרח שמש ועד מבואו ל"ג ליה וכ"ה בברכות ואי גרסי' ליה סיומא דפרוקא הוא ומפרש דההלל יהיה כסדר כממזרח השמש ועד מבואו:

ופריך מה את ש"מ. דלמא קרא כפשטיה:

עוד היא אמורה על הסדר. אף ההלל עצמו נאמר על הסדר וכדמסיק ואם ומהפך הקריאה נמצא שמהפך הסדר לכך למפרע לא:

לשעבר. בגאולה שכבר עברה:

לדורות הללו. בגלות הלזה שאנחנו בו והיינו שיעבוד מלכיות:

לימות המשיח. דכתיב אתהלך לפני ה' בארצות החיים זה ארץ ישראל שנקרא ארץ החיים:

לימות גוג ומגוג. דאז יבואו עד חצי העיר כדכתיב בנבואת זכריה והמקדש באמצע העיר נמצא שבאו עד המזבח משם חזרו:

לעתיד לבא. מדכתיב תחלה ויאר לנו וגו' לשון רבים וכאן כתיב לשון יחיד ש"מ דעל דוד בעצמו קאי שיאמר כן לעתיד ביום התחייה והרבה פירושים נאמרו בסוגיא זו ומה שנ"ל פירשתי:

והוא שתהא וכו'. הא דתנן אבל קורין אותה ללועזות בלע"ז צריך שתהא כתובה בלעז דאל"כ הרי קוראה על פה ולא יצא:

ופריך מה אנן קיימין. במאי עסקינן הא דתנן אבל קורין אותה ללועזות בלע"ז:

הדא דתנינן. כלומר והא תנן קראה תרגום בכל לשון לא יצא והיינו בשהיתה כתובה אשורית:

ה"ג אם כשהיתה כתובה בלעז ותירגמה בלעז הדא היא דתני וכו':

ומגילת אסתר אינה נכתבה אלא אשורית. ואיך נאמר דמתני' איירי כשכתובה בלעז:

תפתר. תפרש למתני' שהיתה כתובה בלעז יוני וכרשב"ג א"נ שהיתה כתובה בראשי תיבות של לעז:

טעה. הקורא והשמיט פסוק אחד ותירגמו המתרגם יוצאין בקריאת התרגום:

ופריך אנן אמרין. במתני' קראה תרגום בכל לשון לא יצא ואתה אומר הכי דיצא:

ומשני שמואל כדעתיה. לשיטתיה אזיל:

ה"ג דשמואל אמר היתה כתובה כהלכתה וכו'. וזו נמי כהלכתה כתובה:

הלועז יוצא בה בלעז. ולא הוה קרוא בעל פה שהרי הוא מתרגם כל דבר מתוך הכתב אשורית אבל המתרגם עצמו אינו יוצא בה וכדמסיק:

ה"ג יודע אשורית ויודע לעז אינו יוצא בה אלא אשורית בלעז יוצא בה בלעז. וכן הוא במסכת סוטה וה"פ כיון שהוא יודע אשורית אין לו לקרות אלא מתוך הכתב ממש בלעז יוצא בה בלעז אם לועזין לו מתוך לשון העברי והוא עונה אחריהן מה שהן אומרין א"נ בשכתובה בלעז יוני:

מהו שיוציא אחרים בלעז. דכיון דהוא אינו יוצא מהו שיוציא אחרים:

כל שאינו חייב וכו'. כלומר כיון שהוא אינו ראוי לצאת בקריאה זו אף אחרים אינו מוציא:

הלכה ב

מתני' **סירוגין**. מפרש בגמרא:

היה כותבה. או דורשה ומתוך כך קראה אם כיון לבו יצא:

בסם ובסיקרא. מיני צבעים הם:

קומוס. מין שרף:

קנקנתום. וידריאולי וי"מ ארפמינ"ט:

נייר. עשוי מעשבים ע"י דבק וכותבים עליו:

דפתרא. עור שלא נשלם תיקונו דמליח וקמיח ולא עפיץ:

על הספר. על הקלף:

גמ' **קיטועין**. קורא מעט ושוהה מעט וחוזר וקורא מעט ושוהה עד שקורא כולה:

חד פרא חד. קורא פסוק א' ומניח השני וחוזר וקורא הג' ואח"כ קורא השני:

סירוגים וחלוגלוגות ומי גדול בחכמה או בשנים. הני תלת מילין לא ידעו החבירים והן התלמידים:

אמרין. אמרו נעלה ונשאל בבית רבינו הקדוש:

סלקין. עלו לשאול ולומר לר' יצאה שפחתו של בית ר' ואמרה להתלמידים שאל יעכבו בכיבודם זה לזה מי הוא שיכנוס תחלה אלא יכנסו לשנים כלומר מי שהוא גדול בשנים יכנוס תחלה:

אמרון וכו'. כלומר לפי שמתחלה אמרו זה לזה יכנס פלוני תחלה וזה אמר יכנס פלוני תחלה ונתעכבו בפתח לכך אמרה השפחה שיכנסו לשנים:

שרון. התחילו ליכנוס לפרקים ולא נכנסו כולן זה אחר זה:

חד רבי. נער אחד היה נושא פרחינין והוא מין ירק:

ואייתת אלבינה. היא המכבדת שמכבדין בהן את הבית ומפני שלא ידעו החכמים מהו מטאטא דכתיב וטאטיתיה במטאטי השמד ושמעו אמתיה דבי ר' שהיא המכבדת לכך הביאו לכאן:

הפסיק בה כדי לגמור וכו'. אמתני' דפ"ב דברכות קאי דתנן ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב וקא"ר מנא דאם הפסיק כדי לגמור את כולה חוזר לראש:
הלכה כר' מנא וכו' הפסיק בה. כדי לגמור את כולה חוזר לראש:
אף בתקיעות כן. מספקא להו אם גם בתקיעות הדין כן דאם שהה כדי לגמור את כולן חוזר לראש:
סלקון לבית רב. ושמעו רב הונא שאמר בשם רב דאפי' שהה יצא:
עד דאנא תמן. כשהייתי בבבל הוה מיבעיא לי אם גם בתקיעות כן וכשהעליתי לא"י שמעתי בשם ר"י דאפילו שהה כל היום יצא:
והוא ששמען על הסדר. תקיעה ותרועה ותקיעה אבל אם שמע תרועה ואח"כ שתי תקיעות לא יצא. היה זה צריך לפשוטה ראשונה. שלפני תשר"ת וזה צריך לתקיעה אחרונה שבתשר"ת כגון שכבר שמע תש"ר מיבעיא ליה אם יכולים שניהם לצאת בתקיעה זו או דלמא כיון דבעינן גם כוונת המשמיע והוא לא כיון אלא לתקיעה אחת משניהם אינו מוציאן ואף אם היתה כוונתו על שניהם כיון דכוונתו סותרת זו את זו אין כוונתו כוונה ושניהם אין יוצאין בו:
הכי גרסינן בעי קריאת שמע וברכותיה וכו' וכן הוא בברכות. וה"פ הא דאמרינן בקריאת שמע דבעינן הפסק כדי לגמור כולה מי משערינן בכדי לגמור קריאת שמע וברכותיה כיון דשייכי להדדי או דלמא בקריאת שמע בהפסק קריאת שמע לחוד ובברכות כדי הפסק ברכות לחוד חוזר לראש:
הפסיק שלישה וכו'. ותו קמיבעיא אם הפסיק כדי. שליש קריאתו וחזר והפסיק עוד שני פעמים כל פעם כדי שליש קריאה מי מצטרפין השהיות או לא מצטרפין:
ובקורא משערים וכו'. ותו קמיבעיא ליה מי משערינן ההפסק כדי שיעור הקורא אם הוא מאריך בקריאתו אף ההפסק כשיעור הזה וכן אם הוא ממהר בקריאתו אף ההפסק כן או דלמא בכדי קריאת כל אדם בינוני משערינן:
לא מסתברא בקורא. אלא בכל אדם משערינן:
ואינמנם. בשעת קריאת המגילה:
חזור לך דלא כוונית. נראה דאק"ש קאי:
הדא אמרה. זאת אומרת שפורים מותר בעשיית מלאכה דאל"כ איך הוא כותב המגילה בפורים:
ומשני נאמר בי"ד בכפרים. כגון שחל ט"ו בשבת והן קורין בע"ש בי"ד ומותרין בעשיית מלאכה דאין איסור עשיית מלאכה אלא ביומו י"ד לעיירות וט"ו לכרכים:
ובלבד שלא יפליג. בדרשתו לעניני' אחרים שלא בענין המגילה:

אין מדקדקין בטעיותיה. בדבר שהעניין אינו משתנה כדמסיק בסמוך:
ולא חזר חד מינהון. אף על גב דאחד מהן ודאי לא קרא כהוגן ש"מ כל שאין הענין משתנה אין מחזירין:
כולה יהודים בחד יו"ד. אף במקום שנכתב בשני יודי"ן כמו והיהודים אשר בשושן נקהלו:
כתוב א' אומר. על המגילה:
ספר. ונכתב בספר דמשמע שדינה כספר תורה:
איגרת. לקיים את איגרת הפורים הזאת:
קל שהקילו בתפירתה. לענין זה נקראת איגרת שאין צריכה שתהא תפורה כולה מלמטה למעלה אלא כיון שתפר בה שנים ושלשה תפירות יצא:
תכים. אריגות וחבירו בשלהי ב"ק מאי אריג תיכי:

הלכה ג

מתני' **בן עיר**. שזמנו בי"ד:
שהלך לכרך. שזמנו בט"ו:
אם עתיד לחזור. בגמרא מפרש:
קורא כמקומו. כחובת מקומו:
גמ' **ופריך ניחא בן כרך שהלך לעיר**. שזמנו מאוחר מזמן העיירות איכא למימר אם עתיד לחזור למקומו בט"ו אלא בן עיר שהלך לכרך שזמנו מוקדם מאי עתיד לחזור למקומו שייך ביה אם חזר חזר ואם לאו נעשה מוקף לעולם:
לית כאן. סמי ממתניתי' בן עיר שהלך לכרך:
ותניי דבית ר' כן. ותנאים של בית ר' תנו כן דל"ג במתני' בן עיר שהלך לכרך:
אוף כאן וכו'. כלומר לעולם כדתנן במתני' בן עיר שהלך לכרך והא דתנן אם עתיד לחזור למקומו היינו בשאין דעתו להשתקע עם בני הכרך ולדור עמהן קורא בי"ד אבל אם דעתו להשתקע עם בני הכרך אע"ג שיחזור משם להביא בני ביתו לשם מ"מ דינו כבני כרך וקורא עמהן:
והוא שיצא וכו'. פליג אר"י וסובר דלא בעינן שיהא דעתו להשתקע אלא כל שאין דעתו של בן עיר לצאת מן הכרך בליל ט"ו קודם שהאיר המזרח הוי מוקף ליומו וקורא בט"ו וכן בכרך אם אין דעתו לצאת מהעיר קודם שיאיר המזרח בי"ד פרוז ליומו הוי וקורא עמהן בי"ד ואם יצא אח"כ ביום ט"ו פטור:
בעי. פריך מעתה דבהאיר המזרח תליא מילתא וכל שלא נתחייב בשעה שהאיר המזרח פטור אח"כ א"כ גר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח יהא פטור וזה אין נראה דהא עיקר

המצוה ביום. ל"א מיבעי' ליה אם יקרא הגר ביום כיון שעדיין לא קרא מה שאין כן בן עיר שקרא בארבעה עשר או דלמא גר נמי פטור והראשון נראה:

ר' בון בר חייא. פריך בשלמא בן עיר שיצא קודם שהאיר המזרח דט"ו דאינו קורא עמהן ניחא שכבר קרא בארבעה עשר אלא בן כרך שעקר דירתו בליל י"ד שאינו קורא בי"ד ובט"ו עדיין לא יגיע לביתו ולא יקרא דאינו בכרך א"כ יהא פטור מכאן ומכאן בתמיה:

מהו שיוציא בן כרך. בט"ו ידי חובתו כיון דאפי' בדיעבד לא יצא דכתיב ולא יעבור:

ומשני ייבא כהדא. אתיא כהא דתנן כל שאינו מחוייב וכו' וזה נמי בכלל אינו מחוייב הוא ואפילו לא קרא בי"ד:

הכל יוצאין בי"ד. אפילו בן כרך יוצא בדיעבד בקריאה די"ד א"כ אף בן עיר יכול להוציאו:

בן עיר שנתן דעתו לעקור דירתו לילי ט"ו. ולכנוס לכרך בט"ו מי נימא כעקור דמי כיון שבדעתו לעקור כדתנן במתני' דבדעתו הדבר תלוי או לא:

ופריך לא מתני' היא. בן עיר שהלך לכרך שקורא בט"ו:

ומשני. מתני' כשהיה בכרך ביום י"ד:

מה צריכא ליה. כי קמבעיא ליה כשהוא עדיין בעיר מי מהני דעתו או לא:

אבל מפרשי ימים וכו' קורין כדרכן בי"ד. תוספת' בפ"ק דמכלתין:

בעתיד לחזור למקומו. אפילו הם בני כרכים עתיד לחזור למקומו קורין בי"ד דכיון שאינן במקומן הולכין אחר רוב העולם וכדמסיק מקרא. על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות וקרא יתירא הוא אלא לומר כיון שהי' פרוז באותה שעה פרוז מיקרי וקורא בי"ד:

הלכה ד

גמ' **על כל דברי וכו'**. משמע על כולה:

מה ראו על ככה. המגילה נכתבת ונקראת להודיע לדורות מה ראו באותו זמן שעשו מה שעשו מה ראה מרדכי דאיקני בהמן על ככה דשוי נפשיה עכו"ם:

ומה הגיע אליהם. קאי על המן מה ראה שנתקנא על כל היהודים על ככה ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ומה הגיע אליהם ותלו אותו ואת בניו על העץ:

תוקף. דכתיב את כל תוקף והוה מצי למכתב תוקף או כל תוקף וכתיב את כל תוקף לדרוש דחייבין לקרות תוקפו של המן גדולתו וגדולת מרדכי וגדולת אחשורוש והיינו בהראותו את כבוד עשרו והיא התחלת המגילה עד איש יהודי:

ממקום שהיתה וכו'. סבירא ליה עיקר תוקפו של נס:

בעירובין ובתענית ציבור נהגו הכל כר"מ. דסובר דבעינן עירוב ובעינן שתוף ובתענית ציבור דאף במנחה ובנעילה יש בהן נשיאת כפים:

אף במגילת אסתר. לקרותה כולה:
ובלבד מספר שלם. צריך שתהא המגילה כתובה לפניו שיקרא ממנה:
אם היתה כתובה חומשין. בין שאר ספרים שכולן היה כתובים בימיהם בגליון כס"ת שלנו:
מפני ההדיוטות. עמי הארץ שסוברים שאומרים הפטרה ולא יתפרסם הנס בזאת הקריאה אע"פ שנגללין כס"ת שאף הפטרת נגללין:
ר"ח רגיל. כך שמו ל"א מי שהוא רגיל ובקי בקריאה וכ"נ עיקר:
צריך לקרותה בלילה. אבל שאינו בקי אינו צריך דעיקר קריאתה ביום:
סברין מימר. בני הישיבה ששמעו שמועה זו בלשון הקדש ולשנותה ביום היו סבורין דהאי ולשנותה לשון משנה הוא וה"ק לשנות משנתה דידה משניות של מס' מגילה:
בבלייה. מן בבל:
לשנות קרייתה. לקרותה שני פעמים:
ראש חולה. כלומר הוא יתחיל במחול מלשון אז תשמח בתולה במחול:
עלמות. מפרש בג' לשונות הקרובים זה לזה לשון הסתר והעלם שמרוב המהירות אינו ניכר הליכתו:
בזריזות. דעלם לשון חוזק:
כאילין עלמות. כהנך נערים שהולכין בכח ובמרוצה ובהליכה נאה:
ה"ג עקילס אתנאסירא. וכ"ה במ"ק וכך שמו וכ"ה במדרש עקילס אסתוירוס:
הוא ינהגנו בעולם הזה וכו'. ומפרש עלמות לשון רבים שתי עולמות העולם הזה והעולם הבא:
מיכן לבית הועד. והוא בית המדרש שיהא בעל לקרות המגילה קל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין ת"ת הקל לא כ"ש:
מיכן. סמכו חכמים שקבעו לה מסכת בפני עצמה שיהגו וילמדו בה תמיד:

הלכה ה

מתני' **הכל כשירים לקרות את המגילה**. הכל לאתויי נשים שאף הן חייבין בקריאת המגילה ובגמרא מפרש טעמא:
ולא טובלין. משיגיע שביעי לזב ולטמא מת אין אומרים משחשיכה בכניסת שביעי ראוי לטבול אע"ג דלילה תחילת יום הוא הכא יום בעינן אבל משעבר היום מותר לטבול בלילה ועי"ל דקאי אטבילת אזוב דהוה ביממא ובגמרא יליף כולה:
שומרת יום כנגד יום. בי"א ימים שבין נדה לנדה אם ראתה יום א' שומרת יום מחרתו וטובלת באותו יום עצמו:

משתנץ החמה. עד הנץ החמה שיצא מספק לילה:
וכולן שעשו וכו'. דמעלות השחר יממא הוא אלא שאין הכל בקיאין בו לפיכך צריכין להמתין עד הנץ החמה:
גמ' **דר"י היא**. מתני' דפוסל תרש דתנן בפ"ב דברכות הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא דברי ר' יוסי:
הוינן וכו'. היינו סוברי' למימר כי פליגי ר"י ורבנן בק"ש דר"י סובר צריך לקרות עד שישמע דכתיב שמע דבעינן עד שישמע הא בשאר מצות לא:
מן מה. מהא דא"ר מתנה דמתני' דהכא דר"י היא הדא אמרה זאת אומרת ל"ש ק"ש ל"ש שאר מצות בכולהו פליג ר"י ומצריך שישמיע לאזניו:
ומ"ט דר"י. בשאר מצות:
והאזנת למצותיו. שיאזין כשקורא מצותיו:
רב חסדא אמר. מתני' כרבנן ולית כאן חרש כלומר הא דתני חרש במתני' לאו דוקא אלא שיגרא דלישנא דשאר מקומות דרגיל למתני חרש בהדי שוטה וקטן תני ליה ינמי כאן דאס"ד דחרש דוקא קשיא הא סתם חרש שדברו חכמים בכ"מ שאינו לא שומע ולא מדבר ולא שייך הכא למימר כן א"נ כיון דר"י הוא דמכשיר חרש אפי' בק"ש א"כ ה"ל לפלוגי אירשא דמתני' גבי חרש ולמה פליג אסיפא אקטן:
מסתברא. מודה ר"ח דמתני' דתרומות דתנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה אתיא כרבי יוסי דלא תטעה דטעמו דר"ח דל"ג חרש משום דלא פליג רבי יוסי אלא בק"ש דליתא אלא סובר ר"ח דאף בשאר מצות פליג ר' יוסי והא דל"ג חרש במתני' דהכא הוא מטעמא דפרישית והא דמכשיר בתרומה בדיעבד משום דתרומה דרבנן דאין איסורו אלא משום ברכה דהיא דרבנן:
על כרחך. צריכין לומר דמתני' דתרומות חרש המדבר ואינו שומע וכו' דרבי יוסי:
דתנינן. התם בריש תרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ולא תני חרש המדבר ואינו שומע עמהן דליהוי ששה אלא ודאי משום דבפלוגתא לא קמיירי ולרבי יהודה המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה:
אם משום וכו'. כלומר ואין לומר דלכך לא תני חרש המדבר ואינו שומע בהני חמשה דרישא משום דאינהו אפילו בדיעבד פסולין משא"כ במדבר ואינו שומע ולעולם אפילו רבי יהודה מודה דאסור לכתחלה קשיא:
דתנינן חמשה בסיפא דתרומות חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום וסומא ובעל קרי ולמה לא תני חרש המדבר ואינו שומע עמהן וליתני

ששה ולמה קבעו בפני עצמו אלא ע"כ לומר דרבי יוסי היא ורבי יהודה פליג דתורם אפילו לכתחלה ובפלוגתא לא קמיירי:

שהוא מתיר. ר' יהודה שקרית לפניו הוא המתיר את הקטן ואין לך להביא ראיה ממנו שהרי רבים חולקין עליו והא דלא אמרו ליה אין מביאין ראיה מן הקטן דחדא ועוד אמרו לו חדא דקטן היית ועוד אפי' היית גדול אין מביאין ראי' מן המתיר:

מיכן והילך נהגו. העם לקרות בבה"כ וברבים ודאי דבעינן שיקרא גדול מפני כבוד הציבור ל"א מכאן ואילך נהגו הנערים לקרותה בבה"כ והרבים פי' נערים דנער מתרגמינן רביא והראשון עיקר:

ריב"ל. עשה כן ואסף בניו ובני ביתו הקטנים וקרי לפניהן:

טובלין כדרכן ביום. כדילפינן מדכתיב וחטאו ביום השביעי ורחץ במים וגו':

שאינן טובלות אלא בלילה. נדה דכתיב שבעת ימים תהי' בנדת' כל שבעה יולדת כימי נדת דותה תטמא:

לצורייא. לאנשי צור:

תמן אמרין. בבבל אמרו אפילו עבר זמנה לא תטבול ביום מפני חמותה וכלתה שרואין אותה טובלת ביום ויבואו גם הם לטבול ביום ואתיא לידי כרת ולא ידעי שהיא בשמיני הוא דטבל' ביום:

נאמר. ע"כ צ"ל שכבר עבר זמנה והיא לאחר יום השביעי טבלה:

נדה שנאנס' וטבלה. כגון שנפלה מן הגשר:

לביתו. ליזקק לבעלה:

וכבס שנית וטהר. דבנגעי אדם כתיב ב' תכבוסת תכבוסת ראשונה דכתיב וכבסו את אשר בו הנגע והסגירו וגו' לראות אם יפשה או יעמוד או יכהה וכיבוס השני לאחר הסגר שאחר כיבוס הראשון והבגד או השתי או הערב או כל כלי עור אשר תכבס בראשונה קודם הסגר וסר מהם הנגע בימי הסגר וכובס שנית לשום טביל' וטהר מה ת"ל שנית פשיטא דשני' הוא אלא להקיש תכבוסת שניה שהיא לשם טבילת טהרה לתכבוסת הראשונה שהיא להסגי' מה ראשונה לדע' אדם דכתיב וצוה הכהן וכבסו אף שנית לדעת ולא שיפול במים מאליו:

ופריך. ואנן רואין לרבנן שמקדימין עצמן לעיבור שנה קודם הנץ החמה:

ומשני כדי לזרז במצות. מ"מ אין עושין דבר עד שתנץ החמה דעיבר שנה דין הוא ואין דנין אלא ביום:

הלכה ו

מתני' **כל היום כשר**. ואף על גב דקיי"ל זריזין מקדימין למצות אפ"ה כל היום כשר:
לוידוי. הפרים פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משוח שמתודים עליהם חטאים שהביאו' עליו דיליף כפרה כפרה מיה"כ דהא דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו בכפרת דברים הכתוב מדבר וכפרה ביממא הוא דכתיב כי ביום הזה יכפר עליכם:
ולודוי מעשר. בערתי הקדש מן הבית:
לסמיכה. וסמך את ידו על ראש העולה:
להגשה. מגיש את המנחה תחלה בקרן מערבית דרומית של מזבח כנגד חודו של קרן ואח"כ קומץ:
לקמיצ' ולהקטרה. בהקטרת קומץ קאמר שהוא במנחה כנגד זריקת דם בזבחים ואינה כשרה אלא ביום. אבל הקטר חלבים ואיברים תנן במתני' דכשרים כל הלילה:
למליקה. של עוף:
לקבלה. קבלת הדם:
להזיה. הזיית פרים הנשרפים וכל חטאות הפנימיות וזריקת הדם על המזבח נמי קרי הזייה:
גמ' **דכתיב ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם**. וכל הני הקרבת קרבן נינהו דאפי' הקטרת הקומץ הקרבה וקמיצה איתקש להקטרה דכתיב וקמץ והקטיר ומליקת הטוף והזייתו הם כאחד והזייתו היא הקרבתו קבלת דם הקרב' קרי לה דאמר מר והקריבו זו קבלת הדם א"נ להקריב כל צורכי הקרבתו משמע וקמיצה ומליקה וקבלה כולן צרכי הקרבה הן דא"א בלא הן והגשה ותנופה אע"ג דאפשר בלא הן מ"מ צרכי הקרבה הן:

הלכה ז

מתני' **ולהקטר חלבים ואיברים**. דמותרי תמיד של בין הערביים דכתיב בהו היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה:
זה הכלל וכו'. לאתויי סידור שני בזיכי לבונה שנותנים על לחם הפנים:
כשר כל הלילה. לאתויי אכילת פסחים שכשר כל הלילה ולא אמרו חכמים עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה:
גמ' **מהחל לספור וכו'**. דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את העומר וגומר יכול יקצור ויביא ואימתי שירצה יספור וקרא הכי משמע משיגיע ממחרת השבת דהוא יום הביאכם הוכשרה הספירה משעה שתרצה אם בו ביום אם מחר תלמוד לומר מהחל חרמש בקמה תחל לספור משמע מיד בשעת קצירה תחל לספור:

מעתה. מכאן מוכח דכל הלילה כשר דאס"ד דוקא תחילת הלילה אף כי יצא לו מבעוד יום חוץ לתחום העיר כדי שיעמוד על התבואה שיתחיל מיד כשחשיכה לקצור:
איפשר לו לכוין. בתמיה וכי אפשר לו לכוין שלא להקדים או שלא לאחר אפילו רגע אחת אלא ודאי כל הלילה כשר בין לקצירה בין לספירה אומרין להביא אחרת אפילו ממחובר וקוצרין וטוחנין אותה ביום שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה אפילו דיחיד א"נ כיון דאיכא שיריים לאכילה כ"ע מודים דטומאה דחויה היא אפילו בציבור:
הוי פיקח ושתוק. דאף בטומאה כשרה:
שנקצר שלא למצוותו כשר. ומצות קצירה בלילה ולא ביום הלכך הא דתנן במתני' כל הלילה כשר לקצירת העומר דראב"ש היא:
שאין העומר בא מן העלייה. מן התבואה המונחת בעלייה אלא בעינן קצירה לשם העומר דאס"ד דכשר מן העלייה אם נטמא ביום אפשר להביאו מן העלייה ולמה קאמר ראב"ש. לעולם אומרים הוי פיקח ושתוק אלא ודאי כדאמרן:
רבו של אביו. שר"ש תלמידו של ר"ע היה:
דתנינן תמן בפר"א דמילה:
אינה דוחה את השבת. וסובר כרבי ישמעאל דאמר קצירת העומר מצוה ודוחה את השבת ואס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דוחה שבת נקצריה מע"ש אלא ש"מ דנקצר שלא כמצוותו פסול וא"ת לכתחילה מצותו בלילה י"ל אס"ד דדיעבד כשר ביום אין לדחות שבת דקצירה דשבת כדיעבד דמיא:
ועכבן ר"ע בלוד. קס"ד דטעמא דעכבן משום דקסבר דאין קידוש החדש דוחה שבת דלא דריש במועדו אפי' בשבת אם כן קצירת העומר נמי אינו דוחה את השבת:
ומשני מפני שהיו ארבעים זוג. עיכבן ר"ע שכבר היה הדבר ברור לב"ד שנראה החדש:
אבל אם היה זוג א' לא היה מעכבו. דאף הוא דריש אלה מועדי ה' שתהא דוחה שבת:
מקצירת היום. אם נקצר ביום למאי מדמינן ליה אם לנקצר בלילה דרבנן לא דרשי תמימות תהיינה שלא יהיה חסר מהם אפילו רגע אחת אלא אפילו נקצר ביום תמימות קרי להו ומדאורייתא אפילו לכתחלה כשר ביום או כבא מן העלייה הוא דכשר בדיעבד אף אמר נקצר ביום כמו דכשר בדיעבד תבואה הבאה מן העלייה אף על גב דמדאורייתא מצוה לקצור לשם עומר:
אין תימר וכו'. כלומר ונפקא מיניה א"ת דטעמייהו דרבנן דמכשרי קצירת היום משום דסברי דמדאורייתא אין חילוק בין קצירת היום לקצירת הלילה א"כ ליכא אלא חדא פלוגתא בינייהו דרבנן וראב"ש דבבא מן העלייה לכ"ע פסול:

אין תימר כבא מן העלייה. מדמינן רבנן א"כ פליגי בתרתי:
קצירת העומר מהו שתדחה שבת ביום. ט"ז בניסן שלא היו יכולים לקצור בליל ט"ז ולרבנן דסברי נקצר שלא כמצוותו כשר מיבעיא ליה אי הוה בכלל מכשירין ואינו דוחה שבת או דלמא ה"ל כמצוה עצמה ודחיא שבת אבל לראב"ש דסובר נקצר שלא כמצוותו פסול ודאי לא קמיבעיא ליה דמצות קצירתו בלילה:
הא תנינן. במנחות פרק ר"י:
נקצר ביום כשר ודוחה את השבת. וסובר ר' אביי דחדא קתני נקצר ביום ששה עשר כשר לפיכך דוחה את יום השבת אם לא קצרו בלילה ואיפשיטא בעיא דרשב"ל:
ולא קיבלה רשב"ל. דסובר ודוחה את השבת אהקרבה קאי ולא אקצירה א"נ מפרש ודוחה את השבת אקצירת ליל ט"ז קאי:
חזר רשב"ל. מבעיא זו ואפשיטא ליה דקצירה ביום דוחה את השבת:
מן הדא. מהא דתנן במנחות ריש פרק ר"י כל העיירות הסמוכות לירושלים מתכנסות כדי שיהא נקצר בעסק גדול כיון שחשיכה אמר. להם לבני עיירות העומדים שם בא השמש והן אומרים לו הן בשבת אומר להן שבת היום והן אומרים הן והשתא הא דתנן בסיפא ודוחה את השבת אהאי קאי אי אקצירת לילה הרי כבר אמור דבשבת שואל הקוצר לעומדים שם שבת זו אעכ"ל דקמ"ל דאף ביום דוחה קצירה את השבת:
דבר שהוא דוחה וכו'. מיבעיא ליה דבר שקבוע לי זמן ונאמר בו במועדו אם מותר להכין מכשיריו בליל שבת לצורך מחר ובמכשירין שאי אפשר לעשותן מע"ש איירי כגון להחם חמין לצורך מנחות:
והתנינן. בפ"ק דתמיד העמידו עושי חביתין לעשות חביתין דהיינו להחם חמין ושאר צרכיו וזה היה קודם עלות השחר שהרי אח"כ היה תרומת הדשן ואח"כ הפייס ואח"כ אמר הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ש"מ שבלילה היה מכינין המכשירין ואפילו בשבת ונפשטא הבעי' דמכשירין שצריך לעשות בשבת ביום דוחין את הלילה:
ומשני תיפתר בחול. כי תנן העמידו בחול ולא בשבת ולא תיפשוט:
תני ר"ח וכו'. בסוף תמיד תנן זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו והוסיף ר"ח בברייתא בין בחול בין בשבת היה זה הסדר השנוי בכולא מסכת דתמיד ואיפשיטא בעיין:
והתנינן. במנחות פ"ח:
קצרוהו וכו'. כלומר מהא נמי איכא למפשט בעיין:
והיו מהבהבין אותו. בעודו בשבולין והכל נעשה בלילה:
ר' יוסי אומר. מהא ליכא למפשט דהתם כיון שכבר הותר להתחיל בלילה לקצור דעיקרה בלילה אומרין לו גמור לדחות נמי שבת בהבהוב:

מרוק. גמור כדתנן ביומא קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו:
הגע עצמך שבא. העומר מן התבואה הישנה שבעלייה כגון שאין שם תבואה חדשה ואפ"ה מהבהבין השבלים בליל' אע"פ שלא התחיל לדחות שבת בקצירה:
כיון שלא התחיל במצוה וכו'. מתני' בשקצר בלילה אבל אם הביא מן העלייה באמת אין מהבהבין אותו בלילה בשבת ולא תפשוט:
שעל מהלך לילה ויום. יוצאין בלילה להעיד על עדות החדש ביום דבלילה אין מקדשין החדש הרי שבלילה מחללין השבת לדבר שהוא ביום:
מכיון שהיום צריך ללילה. שביום לחוד א"א להם להגיע למקום הוועד:
כמי שהוא כולו יום. הרי הלילה ג"כ זמנו:
ולא למפרע הוא קדוש. אם באו עדים ביום א' ואמרו ראינו בזמנו בליל שבת נמי מקודש למפרע א"כ למה צריך לילך בלילה:
ומשני מכיון שהוא קדוש למפרע. אין חילוק בין יום ללילה דאף ביום לא היו צריכין לחלל שבת אלא ע"כ לומר דלהעיד כדי לקדש בזמנו נמי מחללין את השבת א"כ חילק בין לילה ליום:
הדרן עלך פרק הקורא למפרע

פרק ג

הלכה א

מתני' **רחובה של עיר**. יש בה קדושה כדמפרש בגמ' ספרים. נביאים וכתובים:
לא יקחו ספרים. דמעלין בקדש ולא מורידין:
וכן במותריהן. מכרו ספרים ולקחו במקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחות:
גמ' **דר' מנחם בר' יוסה היא**. מתניתין:
שכן מוציאין ס"ת. בתענית ציבור ברחוב וקורין בה כדתנן פ"ג דתענית:
ברם כרבנן. אבל רבנן פליגי עליה ואמרי שעשו לרחוב כמקום שמתפלל בו באקראי שאין קדושה בכל החדר אלא מרחיק ממתפלל ד' אמות ומטיל מים א"כ הרחוב נמי אין מתפללין בה אלא באקראי ואין בה קדושה:
לא יטיל מים עד שיהלך ד"א. שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשון שפותיה:
וכן המטיל מים וכו'. משום נצוצות שלא יטנפו בגדיו בניצוצות היוצאין מאמתו:
לא סוף דבר. לאו דוק' שיהלך ממש ד"א אלא אפי' שהה כדי הילוך ר"א סגי:

אם אומר וכו'. דאס"ד דבעינן שיהלך ד"א דוקא מטעם דאסור להתפלל בתוך ד"א של מקום שכבר נהג בו מנהג בזיון א"כ בכל הרחוב הא אסור דשמא גם שם הטיל אדם אחר אלא ודאי כיון שהן נבלעין שרי א"כ ה"נ כן כיון ששהה שעור ד' אמות כבר נבלעו:

ביישנאי. אנשי עיר ששמה ביישן:

ולבנות בבה"כ אחרת. דודאי שלא לבנותו כלל אסור לסתור משום פשיעות שמא לא יבנה בה"כ אחרת אבל הכא שסותר ע"מ לבנות בה"כ אחרת מיד מהו:

אלא מפני עגמת נפש. כדי שיזכרו ימי בנינה ואת שהיו רגילין להתאסף שם וישתדלו לבנות באותו מקום עצמו וכדאמר רבי אימי בסמוך משום חורבן אותו מקום:

מוגדלאיי. אנשי מוגדל:

מהו ליקח אבנים. מבית הכנסת שבעיר זו לבנות בית הכנסת בעיר אחרת:

אפי' ממזרחה למערבה. באותו חצר אלא שמרחיק ממקום שעמד בראשונה אסור שכבר נתקדש המקום ההוא לבה"כ:

מילתיה דריב"ל. מדברי ריב"ל דבסמוך שמעי' דשרי מדקרי לבית המדרש גדול לגבי בה"כ ש"מ דקדושתיה דבה"מ יתירא ומותר ליקח בה"מ בדמי בה"כ:

זה פלטין של צדקיהו. פשטיה דקרא הכי הוא אלא דלא נימא דבית הגדול הוא אחת מאלה:

אלו ת"פ ב"כ וכו'. דליכא למימר בתי ירושלים כמשמעו דא"כ הל"ל וכל העיר שרף באש:

ת"פ ב"כ היו בירושלים. כמנין מלאת"י ואחת יתירה היינו בית המקדש:

וכולהם עלה אספסיינוס. והחריבן אע"ג דהאי קרא בנבוזראדן כתיב בחרבן מקדש ראשון דודאי כאשר היה בשנייה כך היה בראשונה אלא שחרבן אחרון קשה לה' הזכירו:

ששם היו מתנין גדולותיו של הקב"ה. והן נפלאותיו כדכתיב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך:

את הגדולות. קרי לנפלאות שעשה אלישע גדולות:

הדא דאת אמר. הא דתנן במתני' דיכולין למכור בה"כ דוקא בבה"כ של יחיד אבל בבה"כ של רבים אסור שאני אומר אחד מסוף העולם יש לו חלק בו ואין בני העיר יכולין למכור חלקו:

ומשני אלכסנדריי' עשו. בה"כ שלהן משל עצמן וה"ל בה"כ של יחיד:

בנייה לשם חצר. לדור בו ואח"כ הקדישה לבה"כ מהו שתהא קדושה בקדוש' בה"כ:

נשמעינ' מן הדא. כמו תא שמע מהא דתנן בפ"ט דנדרים:

הדא אמרה. מדקאמר ונעשה בה"כ ש"מ שאין שמו הראשון עליו והוא קדוש בקדושת בה"כ:
אימתי קדשה. אם בנא' לשם חצר מתחל':
מיד. כשהקדישה:
אלו שעשאן וכו'. מטפחת ותיבה שעשאן לשם חולין והקדישן מיקדשו או לא:
ומשני כמה דאת אמר. התם בבה"כ בניי' וכו' ה"ט בכל תשמישי קדושה אם עשאן מתחלה לשם תולין ונשתמש בהן הדיוט אפ"ה אם הקדישה קדוש אח"כ:
כלי שרת. הנעשין לגבוה מאימתי הן קדושין:
מיד. אפילו אם תמצי לומר דבעלמא הזמנה לאו מילתא היא גבי הקדש גבוה שאני דאיכא הזמנ' בפה כקדשי מזבח וקדשי בדק הבית:
או בשעת תשמיש. בשעה שנותנין בהן דברים קדושי':
ה"ג כאחד הן קדושין ומתקדשין. וה"פ בתמי' וכי איפש' שיתקדש ומקדש:
ניחא של משה וכו'. בשלמא של משה לא קשיא שהם נמשחו בשמן המשחה ומשיחתן מקדשתן כדכתיב וימשחם ויקדש אותם:
ברם של שלמה. אלא בכלים שעשה שלמה קשי' וכי כאחת הן קדושין ומתקדשין ומשני בכניסתן לארץ היו נותנין מתוך של משה לכלי של שלמה ובזה נתקדשו שמה שניתן לתוכו כבר נתקדש בתוך כלי של משה:
ופריך לא הי' שם של משה. כגון בעלייתן מן הגולה וכי כאחד הן קדושין ומתקדשין א"נ ה"ק ואם א"א שלא היה שם של משה אין לבטל בשביל כך עבוד' המזבח והראשון נראה:
ומשני בעלייתן מן הגולה. היו נותנין מתוך של שלמה לתוך כלים החדשים והן מתקדשין. ופריך לא היה שם של שלמה ע"כ לומר כאחת הן קדושין ומתקדשין:
אסורי' בהנאה. דגמר שם שם מעגלה ערופה דבמת כתיב ותמת שם מרים ובעגלה ערופה כתיב וערפו שם העגלה מה ע"ע בהזמנה אסורה בהנאה אף במת הזמנה מילתא היא:
לשם חי. לכשימות יקבר בו:
ולשם מת. שכבר מת:
לפני מת. מיטתו של מת:
מפני צערו. רוצה לאסור על עצמו ממונו:
אסור בהנייי'. דמת תופס ד' אמות ונחשב כאלו הוא על המת עצמו:
ספסלה. הוא הספסל שלפני הארון:
וקלטירה. היא הבימה של עץ שקורין עליה א"נ הארגז שגם הארון מונח בו:
כבה"כ. כקדושת בה"כ:

כילה. הוא הפרכת שלפני הארון קדושתו כארון:
ה"ג ר"א יהיב גלימיה. תחת אותה כילה דסובר תשמיש דתשמיש היא שהיא תשמיש לארון ומותר להשתמש בהן חול:
בימה. שמניחין עליה ס"ת כשקורין כמנהגינו:
ולוווחין. לוחות שכתבן עליהן להתלמד:
אינגילין. כלונסאות שתולין עליהן הפרכת שלפני הארון אין בהן קדושת ארון אבל יש בהן קדושת בה"כ:
לגוולנה. שם מקום:
חמתון. ראה אותן נותנין הכלי שאורגין בו הנקרא כושא לתוך הארון ול"נ שהוא הכלי שמראין בו בס"ת וגי' הרא"ש מכושא:
לכך התנה עליו מתחלה. וכיון דלב ב"ד מתנה עליו שרי להשתמש בו תשמיש חול:
ר' יונה. עשה ליה ארון להניח בו ספרים והיה חלוק באמצעיתו והתנה שיהא החלק העליון מהמגדל לספרים וחלק התחתון לשום בו בגדים:
אפילו מטפחת. של ס"ת וחומשין שקדושתן חמורה שאין כורכין בהן נביאים כדבסמוך אפ"ה מותר למכרן ליקח בהם נביאים וכתובים:
חומשין. ס"ת שאין בה אלא חומש אחד:
תורה וחומשין ערק תנייה מיניה. ברח התנא ממנו דלא פירש אם מותר להניח חומשין ע"ג תורה או לא דמדיוקא דרישא משמע דאסור ומדיוקא דסיפא משמע דשרי:
כאחת. בכרך אחד אע"ג שא"א שלא יתן נביאים וכתובים ע"ג תורה אפ"ה כיון שהן בכרך אחד שרי:
תורה וחומשין קדושה אחת הן. אפ"ה אין עושין תורה חומשין דאסור לחלק ס"ת שלימה לחלקים משום בזיון תורה כדאמרינן לעיל בפ"ק:
הדא אמרה. זאת אומרת דאם עבר ועשה מתורה חומשין דבקדושת ס"ת קיימין שהרי צריך לחברן אח"כ:
אין קורין בה ברבים קס"ד דמדינא אסור לקרות בה ברבים:
בבראשית. אם כתובה עד מעשה המבול שהוא ענין בפני עצמו שעד המבול הוא מעשה בראשית:
עד ויהי ביום השמיני. דעד שם עיקר מעשה הקרבנות:
בוידבר. היינו ספר במדבר עד ויהי בנסוע דמשם ואילך ספר בפני עצמו:
מותר לקרות בו ברבים. כ"ש דמחומש מלא קורין בו ברבים:

ומשני הדא ארסקינס. השר הזה כלומר ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן דאמר אין קורין בחומשין ברבים לאו מדינא קאמר אלא אוקיר אורייתא הוא לכבוד תורה הוא דעבד הכי כדי שישימו הציבור על לבם ויקנו ס"ת שלימה כי הא דצנבראי וכו':

דצנבראי. אנשי עיר ששמה צנבר:

ה"ג מה לקרות בספר חסר ברבים:

לא דאסור. מן הדין אלא בשביל שהיה נפשם עגומה על ביטול קריאת התורה ברבים ויקנו להן ס"ת אחרת שלימה:

ממה שגבו גבאי צדקה והותירו. כלומר חוץ ממה שגבו גבאי צדקה והותירו מותר לעשות בו מה שירצה ומייתי ראיה מהא דר' חייא:

לחמץ. שם מקום:

ויהבו ליה. פרוטות לצדקה לחלקם ליתומים ולאלמנות:

נפק. וחלקן לחכמים עניים לתלמוד תורה:

מהו שיהא צריך להפריש תחתיהן. ממון אחר הואיל ושינה מדעת הנודר או דלמא הגבאי מותר לשנותו ואין צריך להפריש תחתיהן דמעיקרא אדעתא דהכי יהבו ליה אם ימצא מצוה גדולה שיקח המעות לצרכה:

כל המצות. כל הצדקות בין נדר בין נדבה עד שלא באה ליד גבאי מותר לשנותה ולאחר זמן ישלם:

הלכה ב

גמ' **ג**'. יחידים שקיבלו אותן אנשי בית הכנסת לגבאין דינן כאילו הסכימו כולן:

ושבעה מבני העיר. שקיבלו אותן עליהן בני העיר דינן. כאנשי העיר כולן ומכירתן מכירה:

ופריך מה אנן קיימין. במאי עסקינן:

אפילו כמה. הרבה מבני העיר לא מהני עד שיסכימו כולן או רובן:

אלא. הכא במאי עסקינן בסתם שהפקידו עליהן שבעה טובי העיר לפקח על עסקי הציבור סד"א דלמכור תשמישי קדושה ובה"כ לא עלה על דעת בני העיר מעולם שימכרו שלא מדעתן קמ"ל דאפ"ה ממכרן ממכר:

נותן עמהם. עם בני אותה העיר ומתחלק שם:

נותנין במקומן. ומתחלק לעניי עירן:

כגון הנך ספסלי. שבבה"כ שבמעון שיושבין שם אנשים ממקומות אחרים והיו פוסקים צדקה עם אנשי מעון והיו צריכין ליתן הצדקה לבני מעון ל"א היו נותנין הצדק' בעירם כיון שרבים היו:

ה"ג **פסק עמהן אתא בעי וכו'**. וה"פ פסק צדקה עם אנשי ציפורי ורצה ליתן הצדקה בעיר ולא בציפורי:

יחידי את. ויחיד נותן עמהן וצריך ליתן לבני ציפורי:

אין את רשאי לשנותן. אם לא ברצון שבעה טובי העיר:

נר קריישי"ל של כסף או של זהב:

עד שלא נשתכח שם הבעלים ממנו. שאומרים עדיין זו היא נדבתו של פלוני:

ברוך אלקים וכו'. לכך נתן ברכה שאנטונינוס עשאה שא"א לשנותה שדבר חידוש הוא ולא ישתכח שם בעליו ממנו א"נ לפי שהיו אסורין להדליק נרות ביום אידם וכיון שהמנורה היתה של אנטונינוס היו מותרין והראשון נראה עיקר:

אין אמר וכו'. כלומר ונפקא מיניה אם אמר ברוך חלקים משמע דלאו אלהא דאנטונינוס הוא ואם אמר ברוך אלקינו ש"מ שנתגייר אנטונינוס:

אית מילין. יש דברים דאיכא למידק מהם דנתגייר אנטונינוס ויש דברים דאיכא למשמע מהן דלא אתגייר:

יוצא במנעל. שנפחת מלמטה ביה"כ א"כ לא חש לאיסורא דיה"כ ש"מ שלא נתגייר:

מה את ש"מ. מכאן אין להוכיח שלא נתגייר דכיון שנפחת מלמטה אפילו ירא שמים מותר לצאת בו ביה"כ:

מייכלתני. האם תאכילני מלויתן לעה"ב כלומר אם חסידי אומות יש להם חלק לעה"ב:

מן אימר פסחא וכו'. שכבר שאל לו מקודם אם יתן לו משה דפסח כשיבנה המקדש וא"ל שלא יאכילנו שאסור בו ולכן שאל לו הא קדושת לויתן חמורה מקדושת פסח ואיך תאכילני:

א"ל. מה לעשו' לך בק"פ גזירת הכתוב הוא וכל ערל לא יאכל בו ולא בזכותא תליא מלתא דאפי' צדיק גמור והוא ערל שמתו אחיו מחמת מילה אסור לאכול בקרבן פסח:

כיון דשמע כן. שכל כך חביבה מצות מילה לפני הקב"ה הלך ומל עצמו:

אתא. אנטונינוס לגבי ר' וא"ל ראה מילתי אם כמצותו הוא אם לא:

אלא בדידך. ואיך אסתכל בדידך:

בצורת מטבע. מפני שיש בהם צורת אדם ובעלי חיים:

מיליהון דרבנן. דברי ר' חזקיה כו' דבסמוך מוכיחין דנתגייר אנטונינוס:

ואנטונינוס בא בראשם. שאף הוא גר צדק היה:

מהו. למיכתב תרי או תלת תיבות מן פסוק בלא שירטוט א"נ מיבעיא ליה אי קיי"ל כמ"ד אין כותבין תורה מגילה וכ"ש דאסור למיכתב פסוקא פסוקא או כמ"ד כותבין:

דהוה דמיך וקאים בזמרא. שהיו אומרין לפניו בשכבו ובקומו:

ישראל אל תשמח בעמים אל גיל. וקרא כתיב אל תשמח ישראל אל גיל בעמים ש"מ תרי תיבות מותר תלת אסור למיכתב בלא שירטוט לכך היה מהפך וכתב:
כתב זצ"ל. דס"ל תלת כותבין ד' אין כותבין:
ולא זכר יואש המלך. דס"ל אפילו ד' כותבין:
לשנוא את אוהביך ולאהבה את שונאיך. ולא כתב לאהבה בתחלה כדכתיב בקרא משום דס"ל ארבע אין כותבין אבל תלת כותבין:
דנון לתמר. אשה אחת ששמה תמר זינתה וענשו אותה:
אזלת. הלכה והלשינה עליהם לשר דקיסרין:
שלחון וכתבון לר' אבהו. שהוא היה קרוב למלכות שיפייס עליהם שלא יענשו:
כבר פייסנו לשלשה דלטורין. לטוב ילד טוב למד ותרשיש הן השלשה שפייס אבדוקים הוא לשון יון ופירושו טוב ילד וכן טוב למד הוא פירושו של אבמסין ותרשיש פי' של תלתכים:
אבל תמר תמרורים. שהיא מרורה במרירתה עומדת:
וביקשנו למתקה. כלומר להחזירה למוטב:
ולשוא צרף צרוף. חנם טרח ש"מ דג' כותבין:
ה"ג ראשיתך מצער היה מאוד תסגא אחריתך. ש"מ דאפילו ג' אין כותבין:
אר"י לית כן. אין לקיים דבר זה ששנינו במתני' דאין מוכרין את של רבים לשל יחיד:
מה אנן קיימין. במאי עסקינן:
אי כר"מ. הא איהו דאמר בסיפא אין מוכרין בה"כ אלא על תנאי משמע על תנאי מיהת מוכרין אפי' לדברים של חול ואיך קאמר הכא דאין מוכרין ליחיד משום דבקדושתיה קיימא. ואם כרבנן נאמר דלאו ר"מ אמרה להך קמייתא מ"מ קשיא והא רבנן ס"ל מוכרים אותו ממכר עולם חוץ לד' דברים והשתא לחולין מוכרין לקדושה קלה מיבעיא:
תיפתר בס"ת. תפרש הא דתנן אין מוכרין את של רבים ליחיד היינו ס"ת דרבים דלכ"ע אסור להורידה מקדושתה וס"ל לר"מ דהא נמי הורדה היא:
מתני' **אלא על תנאי**. אפילו מרבים לרבים אוסר ר"מ מכירת חלוטין דדרך בזיון הוא כאלו אינו בעיניהן כלום:
ממכר עולם. ליחיד לכל תשמיש חוץ מד' דברים:

הלכה ג

לבית המים. לכביסה א"נ לבית מירגלים:
מפשילין חבלים. וה"ה לכל מלאכות אלא לפי שהפשלת חבלים צריך מקום מרווח פנוי ובה"כ גדול הוא והוי אורחיה בכך:

קפנדריא. לקצר הלוכו דרך בית הכנסת ולשון קפנדריא אדמקיפנא דרי איעול בהא כלו' בעוד שאני צריך להקיף שורות בתים אקצר מהלכי ואכנס דרך כאן:
מפני עגמת נפש. מניחין בה עשבים כדי שתהא עגמת נפש לרואיהן ושיזכירו את ימי בנינו ואת שהיו רגילין להתאסף שם ויבקשו רחמים שיחזירו לקדמותו:
גמ' **הדא דאת אמר**. הא דאמרת בה"כ שחרב אין מספידין כו' משמע הא בבניינו מספידין בתוכה דוקא בה"כ דיחיד אבל של רבים אפי' בנוי שעדיין בבניינו עומד אסור לישנא אחרינא הא דתנן עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש משמע הא בבניינו מותר ליתלוש וליטול דוקא של יחיד מותר ליתלוש וליטול אבל של רבים אסור ליתלוש וליטול אפילו בבניינו מפני שהוא של רבים:
מיקל לנשיא וכו'. רבי יוחנן היה מקלל לנשים דמשטחי בגדיהן ע"ג אויר בה"מ דאסור כי האי דתנן אין שוטחין על גגה פירות:
אין נוהגין קלות ראש. ומאי ניהו קלות ראש לא אוכלין וכו':
לא בחמה. מפני החמה בימות החמה ולא מפני הגשמים בימות הגשמים נכנסין בה וה"ה איפכא בימות החמה מפני הגשמים נמי אסור אלא אורחא דמלתא נקט:
לחכמים ולתלמידיהם. לצורך חכמים ותלמידיהם הם עשויין מתחלתן לפיכך הן מותרין להשתמש בהן:
מקבלין בגו כנישתא. כשבאו לעיר אחרת היה מקום תחנותם בבה"כ:
מפקיד ספריא. מצוה למלמד תינוקות אם יבא בבית מדרשיכם איש שיש בו קצת לחלוחית תורה תהא מקבלין ליה ולחמריה ולכליו בבה"מ ולא תימרו דאסור לנהוג מנהג בזיון בבה"מ כיון שיש בו קצת תורה הרי הוא כתלמיד חכם:
מלוכלך. משוח בפיו א"נ לשון לחלוחית:
חמי חד בר נש וכו' ראה איש אחד רוחץ ידיו ורגליו מן בור של מים השייך לבה"מ:
משזיג. תרגום של רחץ:
מן גורנה. כמו גרנות שהוא בור של מים וי"ג גונדא ופי' תוך החבית:
למחר חמתיה וכו'. ביום מחר ראה האי גברא ר' ברכיה רוחץ ידיי ורגליו מן הבור של בה"מ א"ל האי גברא רבי לך שרי ולי אסור בתמיה:
א"ל אין. באמת כן הדין לך אסור ולי שרי לחכמים ותלמידיהם הוא דשרי והאי גברא לאו בר אוריין הוה:
ההן פרוירה. אותו מגרש שסביב בה"כ ובה"מ מהו לעבור בתוכו אם הוא קדוש כקדושת בית הכנסת ואסור לעשות קפנדריא או לא:

הכי גרסינן רבי אבהו עבר בפרוירה דמדרשא ל"א מה דשרי מהכא מוכח דשרי מדעבר ר' אבהו:

א"ר זכריה מהכא ליכא להוכיח מידי ספרא הוה אימתן שם היה מלמד תינוקת שהיה מטיל אימה על התינוקות יותר מדאי ולא היו תינוקות יכולין לצאת מבית הספר אף שהגיע זמנם לצאת:

ואין לו וכו'. אם לא שעבר ר' אבהו שם בחצר:

דבה"מ לא היה מפנין תינוקות משם:

מפני. יוצאין משם:

טלייה. תינוקות:

הלכה ד

מתני' **קורין בפרשת שקלים**. כי תשא להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה:

ומפסיקין לשבת הבאה. מלומר פרשה שניה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית העמלק למחיית המן:

גמ' **חל להיות ראש חודש אדר בערב שבת**. באיזה שבת קורין בפרשת שקלים:

קורין לשעבר. שבת שקודם ר"ח אדר קורין פרשת שקלים דאי מאחרין בצרי להו יומי שולחני' שהוצרכו לישב בט"ו במדינה לפיכך מקדימין וקורין קודם ר"ח שיהו דורשין שתי שבתות לפניהן כרשב"ג ואם ימתין עד למחרת ר"ח אין כאן ב' שבתות:

קורין לבא. בשבת שהוא לאחר ר"ח:

והוה ר' זעירא מיסתכל ביה. דאיהו לא ס"ל הכי ואין ראוי שיהא ר' אילא פליג עליה:

אנא אמר מן שמועה. שהוא אמר משמיה דר' יוחנן ואתה אמר מן דעה מדעת עצמך ודאי דידי עדיפא ולמה את מסתכל בי על שאני חולק עליך:

מתניתא. ברייתא תניא כוותיה דרבי זירא ותניא כוותיה דרבי אילא:

ואפילו בע"ש. וע"ש דומיא דתוכה מה תוכה מקדימין אף ע"ש מקדימין:

תני שמואל מסייעא לר' אילא. דתני שמואל בתוספתא:

איזו היא שבת. של פרשה שניה דהיינו פרשת זכור אלמא מאחרין:

בתוכה. לאחריה ואפי' חל פורים בע"ש:

הגע בעצמך. אמור לנפשך דאמר דאם חל פורים בע"ש מקדימין וקורין פרשת זכור בשבת שלפניה הא אם חל פורים בערב שבת חל ט"ו בשבת:

לקרות במגילת אסתר. א"א שאין קורין בכתבי הקודש בשבת בבוקר מפני ביטול בית המדרש כדתנן במסכתא שבת ואז עיקר זמן הפירסום:

ויקראו זכור. כיון שא"א להם לקרות המגילה עכ"פ יקראו פרשת זכור וטוב הוא לקרות בזמן פורים מעשה עמלק ואע"ג דאפשר לקרות פרשת ויבא עמלק יש לומר דס"ל דויבא עמלק צריכין לקרות ביום שקורין המגילה:

שתהא אזכרתן קודם לעשייתן. ואם לא נזכיר עד ט"ו ונמצא שקדמה עשיה לזכירה:

הגע עצמך שחל י"ד וכו'. אברייתא קשיא ליה דתניא איזו היא שבת שנייה כל שחל פורים דהיינו יום י"ד להיות בתוכה וכיון דכשחל י"ד בשבת קורין המגילה בט"ו ואם קדמה אזכרתן לעשייתן ולמה אין קורין בי"ד זכור ומשני ולא כבר איתתבית מתני' דריש מכילתין דתני בה חל להיות י"ד בשבת ולדידן א"א שיחול יום י"ד בשבת דא"כ יהיה יה"כ בע"ש ולא עבדינן כן דליתרמי תרי שבתא בהדי הדדי:

הלכה ה

מתני' **פרה אדומה**. להזהיר את ישראל לטהר עצמן שיעשו פסחיהן בטהרה:

ברביעית. החדש הזה לכם ששם פרשת הפסח:

לכל מפסיקין. מלקרות בענין היום וקורין בענין מועד מעין המאורע:

במעמדות. קורין במעשה בראשית כדתני לקמן במתני' אין מפסיקין בין פורים לפרה. שבת הסמוך לפורים מלאחריו מיד קורין בו פרשת פרה:

גמ' **אין מפסיקין בין פרה להחודש**. כלומר בין שבת שלישית לרביעית:

דאילין פרשתא. דארבע פרשיות המוזכרין. במתני' דילהון כדין ארבע כוסות:

בין הכוסות הללו. בארבע כוסות דליל פסח תנן בין כוסות הללו פי' בין ראשונה לשנייה ובין שניה לשלישית אם רצה לשתות ישתה דמותר להפסיק ביניהם ה"ה בין שקלים לזכור וכן בין זכור לפרשת שקלים שהן שני פרשיות ראשונות לפעמים מפסיקין בין כוס שלישי לרביעי לא ישתה דאסור להפסיק ה"ה בין פרה שהיא פרשת שלישית להחדש שהיא פרשה רביעי לא יפסיק:

שבאחד בניסן הוקם המשכן. ובשני בניסן נשרף הפרה מפני שלא היו יכולין לשרוף הפרה עד שהוקם המשכן דכתיב והזה אל נכח פני אוהל מועד מדמה וגו' ונמצאת פרה מאוחרת לראש חודש ניסן ולמה פרה קודמת מפני שהיא טהרתן של ישראל וראוי דנהדר בטהרה לכך מקדימין וכיון שכן אין ראוי להפסיק בין פרה להחודש כדי שלא תקדים כל כך מאחר שהיתה ראויה להיות מאוחרת:

ראש חודש שחל להיות בשבת במה קורין. דמספקא ליה הא דתנן במתני' לכל מפסיקין לראשי חדשים וכו' אי קאי על הפרשיות אם חל ראש חודש בשבת אין קורין אלא בר"ח או דילמא לכל מפסיקין אהפטרות קאי אבל פרשיות של שבת אין נידחין ממקומן:

א"ל קורין בר"ח. שבעה כן משמע במסכת סופרים:
הכי גרסינן מתניתא אמרה כן לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים לתעניות ולמועדות ואי אהפטרות קאי תעניות ומעמדות בחול נינהו ולית בהו הפטרה אלא ודאי אפרשיות קאי וה"ה לר"ח אפרשיות קאי ואם חל בשבת קורין בר"ח שבעה:
ואי אפשר. ואם אפשר כגון בזמן שמקדשין ע"פ הראייה נמי איחור הוא לעיירות לקרות בט"ו דכתיב ולא יעבור וצריך לקרות בי"ב דהיינו ביום הכניסה או בי"ג שהוא ע"ש א"כ צריך לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו:
קורין ג' בר"ח וא' בחנוכה דר"ח תדיר ולעולם תדיר קודם גם עושין אותו עיקר הילכך קורין בו ג' א"נ כיון שהתחיל בו קורין בו הרוב כדאמרינן בנרות המנורה:
מטו בה וכו'. איכא דאמרי' בשם ר' אבדימי:
אלא מחמת ר"ח. דאילו חל חנוכה בחול אין קורין אלא ג':
הגע עצמך. אמור לנפשך אם חל ר"ח טבת בשבת דאיכא שבעה קרואים ולא בא הרביעי מחמת ר"ח איך מודיעין שבר"ח קורין ד' והדא שאילת' דספרי זו היא שאלת התינוקות וכי מצוה להודיע שבר"ח קורין ד' אלא דאם אפשר להודיע עבדינן ובשבת דא"א קורין ו' בר"ח וא' בחנוכה ובמס' תענית פ"ד הגירסא הדא שאילת דספק ובלשון בתמיה הוא וכי ספק היא שאלה זו הלא פשוט דקורין ששה בראש חודש ואחד בחנוכה ושני הגרסאות כוונה אחת להם ל"א זו היא שאלת דספרי בתמיה וכי זו היא שאלה למלמדי תינוקות הלא צריכה היא לחכמים גדולים:

הלכה ו

מתני' **פרשת מועדות שבת"כ**. שור או כשב וביומא קמא אייריי ובברייתא אמרינן בה ושאר כל ימות הפסח מלקט וקורא מענינו של פסח ומה דשייר במתני' תנא בברייתא:
שבעה שבועות. דכל הבכור:
בחודש השביעי. דשור או כשב:
קורין בקרבנות החג. פרשת פנחס כיצד יום ראשון ויום שני קורא מפטיר בט"ו ואע"פ שיום שני הוא אין קורין בו וביום השני להראות שהוא ספק יום שני דגנאי הוא לקרות י"ט בספק חול יום ראשון של חה"מ שהוא ספק שני ספק שלישי קורא ראשון וביום השני ותנינא ביום השלישי תליתאי ביום הרביעי הרביעי שהוא נוסף בשביל חה"מ הוא קורא אח ספיקי היום ומה הן ספיקי יום ביום השני וביום השלישי וכן למחר קורא ראשון ביום השלישי שני ביום הרביעי שלישי ביום החמישי והרביעי ביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום וכן תמיד הרביעי קורא מה שקרא ראשון ושני חוץ מיום

אחרון של חה"מ שאי אפשר לקרות ביום השמיני לפי שאינו מימי החג אלא רגל לעצמו לפיכך יום שביעי של חה"מ הראשון קורא ביום החמישי שני ביום הששי שלישי ביום השביעי הרביעי ביום הששי וביום השביעי שהן ספיקי דיומא:

גמ' **אית תניי תני בחדש השלישי**. לפי שבו ניתנה התורה:

וה' פקד את שרה. לפי שבראש השנה נפקדה כדאיתא בראש השנה בפ"ק:

ביום הכפורים אחרי מות. מדבר בעבודת היום:

ללמדך וכו'. כלומר הא דמעמדות קורין במעשה בראשית ללמדך שאלמלא המעמדות שהן הקרבנות אין העולם נעמד אלא על הקרבנות דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ואע"ג דקאמר בסמוך דאף על התורה ועל ג"ח העולם עומד כאן איירי בחוקות שמים וארץ ובסמוך איירי בעמידת שמים וארץ עצמם:

ושלשתן בפסוק א' הם. דממנו מוכח דעל אלו ג' עומדים שמים וארץ עצמם דאמרינן תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלין התורה מוטב ואם לאו מחזיר הכל לתוהו ובוהו וכיון דאין נקראים ישראל עם ה' אם לא כשמקיימין אלו הג' אם כן עליהם עומד שלא יחזור לתוהו ובוהו:

דברי בפיך. זה ת"ת שצריך להוציאן בפיו:

ובצל ידי כסיתיך. זו ג"ח דהיינו צדקה הניתנת ביד ודריש כאלו כתיב ידו:

הדא דכתיב מה יקר חסדך אלהים. החסדים שעושה הקב"ה דבכל יום שלש שעות עוסק בתורה ושלש שעות זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים וזהו ג"ח וע"י שני מצות אלו אם בני אדם עושין כן בצל כנפיך יחסיון ומדקדק בלשון המקרא דכתיב ובני אדם דלפשטיה דקרא הל"ל בני אדם בלא וא"ו:

אלו הקרבנות. שעל ידיהם מתקיימין חוקת שמים וארץ:

ולאמר לציון עמי אתה. ע"י ג' מצות אלו ישראל הם עמו:

אלא זה. שע"י מצות אלו הם מצויינים בעולם שאין כל אומה ולשון יכולין לעקרן:

ושלשתן. ברוב הפעמים דבר א' הם:

נעשה הדין נעשה אמת. הבריות מתייראין לעשות שקר לחבירו כי יתבענו לדין ויתברר שקרותו נמצא נתבזה ואת רצונו לא הגיע:

נעשה אמת נעשה שלום. כי כשיתברר טענת כל אחד לאמתתו לא יהיה עוד מחלוקת ביניהם כי יראה חבירו כשרותו:

אמת ומשפט וכו'. אין הפי' משפט של שלום דהיינו הביצוע אלא ה"ק משנעשה המשפט נעשה שלום:

הלכה ז

מתני' **בחנוכה בנשיאים**. דהוה נמי חנוכת המזבח:

במעשה בראשית. במסכת תענית בפ' בתרא שנויה סדר קריאתן ביום הראשון בראשית ויהי רקיע בשני יהי רקיע ויקוו המים בשלישי יקוו המים ויהי מאורות ברביעי יהי מאורות וישרצו המים בחמישי ישרצו המים ותוצא הארץ בששי ותוצא הארץ ויכולו השמים:

ברכות קללות. דאם בחוקותי להודיע שעל עסקי החטא באה הפורעניות לעולם ויחזרו בתשובה וינצלו מצרה שהם מתענין עליה:

אין מפסיקין בקללות. שאין שנים קורין בהן אלא אחד קורא את כולן ושנים ראשונים קורין פ' ברכות:

קורין כסדרן. בענין סדר הפרשיות ואין עולין להן מן החשבון כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי:

שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. אכולה מתני' קאי ללמוד מכאן שמצוה לקרות ביום המועד מעניני המועדות:

גמ' **אל תעשה קוצים קוצים**. פסקי פסקי לשון קציצה שמתוך שהוא קורא חתיכות חתיכות נראה כאילו הקללות נמאסין בעיניו:

אינו בדין וכו'. דכתיב עמו אנכי בצרה כביכול הקב"ה צר לו בצרתן של ישראל:

לא מטעם זה. שהרי הקללות על תנאי הם אמורים ואם עושים טוב אין שום קללה חל עליהן אדרבה נהפך להם לברכה:

צריך שיהא פותח בדבר טוב וכו'. כמו שמצינו בנביאים שסיימו דבריהן בטובה:

איליין ארוריא מהו דיקרינן חד. אותן י"א ארורים שבפרשת כי תבא מי אמרינן א' קורא אותן דווקא ואין מפסיקין כי היכי דאמרינן בקללות או לא:

ויברך לפניהן ולאחריהן. ומהו שיהא מברך בסמוך להן לפניהן שיתחיל לאחר הברכה לקרות בארורים ויברך אחר שיסיים ארורים ולא יקרא כלום מפרשה של אחריה או שצריך לקרות לפניהן איזה פסוקים ולסיים בשלשה פסוקים שאחר ארורים:

אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו. צריך להתחיל איזה פסוקים קודם קריאת הקללות שיברך עליהן ברכות שלפניה ולקרות איזה פסוקים לאחריהן ולברך עליהן אלא דווקא קללות אבל לא ארורים וה"ה נמי דפוסק בהן:

ספרא דגופתא. מיקרי דרדקי מעיר ששמה גופתא ירד לא"י וראה לבר אבונא מלמד תינוקות שקרי שירת הבאר שבפ' חקת:

ועבדין כן. וכי עושין כן שמברכין לפניה ולאחריה הא הפותח הוא מברך לפניה והחותם מברך לאחריה:

ואדיין את לזו. ועדיין אתה צריך לדין זה הא דבר פשוט הוא דכל השירות מברכין לפניהן ולאחריהן:

ה"ג במס' סופרים פי"ב אשאלת לר' סימון נשאלה שאלה זו לר' סימון:

שירת הים. אז ישיר:

אני לא שמעתי דבר זה. שיהו מברכין על שירת הים ועשרת הדברות מכל מקום נראין הדברים בעשרת הדברות שנאמרו מפי הגבורה שמברכין לפניהן ולאחריהן:

פסוקי אחריא. דמשנה תורה שמנה פסוקים אחרונים שבתורה:

מברכין לפניהן ולאחריהן. הואיל ונשתנו שנכתבו בדמעה:

ופריך בלא כך אין הפותח וכו'. וכי לא תנן דהחותם בתורה מברך לאחריה אם כן למאי צריך למימר ששמנה פסוקים שבתורה צריכין ברכה לאחריהן דהרי שם הוא חתימת התורה:

ומשני לכן צריכה. לא נצרכה אלא כשחל ר"ח בשבת שמסיים התורה ואז קורא ר"ח אחר שמנה פסוקים וה"א שיברך אחר קריאת ר"ח קמ"ל שמברך אחר שמנה פסוקים וזה היה בימיהם שלא קראו סידרא כל שבת כמו שאנו עושין אלא סיימו התורה כל א' כפי רצונו רק צריך שיקראו כל שבת כ"א פסוקים כדאמרינן בני מערבא סיימו התורה כל שלשה שנים:

שירת הלוים. היא שירת האזינו וקורא לה שירת הלוים לפי שהלוים היו קורין בבה"מ כל שבת במוסף פרשה אחת משירה זו:

לא יפחות משמה קריאות. שבששה שבתות היו גומרין שירת האזינו ובשבת השביעית חוזרין לראש:

סימנה הזי"ו לך. האזינו זכור ירכיבהו וישמן לו כי ידין ה' עמו כן הגירסא במסכת סופרים ורש"י פירש וירא לולי וטעם שפוסקין בה בענינים אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזור העם בתשובה:

אריח ע"ג לבינה. אריח הוא הכתב לבינה הוא החלק שהוא כפלים מן הכתב שהאריח חצי לבינה לישנא אחרינא כל השירות אריח ע"ג לבינה ולבינה על גבי אריח וקורא השיטה הארוכה לבינה והקצרה אריח כעין שכתובה שירת הים ושירת דבורה ושירה זו אריח ע"ג אריח ואת ואת שהן תיבות קצרות זו למעלה מזו ולבינה קורא לשמות של בני המן שהם ארוכים והם ג"כ זה למעלה מזה ופי' זה עיקר:

ומלכי כנען. הם הכתובים ביהושע:
דכל ביניין דכן לא קאים. כל בנין שהוא נבנה כעין זה אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה ואין בו בליטה ושינוי חומה כמו שירת הים אלא שהעמוד הצר שלה שווה מב' צדדים אי אפשר להתקיים והטעם שלא יהא תקומה למפלתן:
מה כדון למצוה. הא דאמרת שצריך למיכתב כן אריח ע"ג אריח וכו' היינו למצוה:
או אפילו לעכב. ואם לא נכתב כן פסול:
נהיר את כדי דהוינן וכו'. זכור את כשהיינו קיימים לפני חנות דר' הושעיה דודך ועבר רבי בא בר זבדא ושאלינן ליה אם הוא למצוה א לעכב ואמר משמיה דרב לעכב:
צריך לאמרן. לשמות של עשרת בני המן תיבת העשרת הסמוכה לאחריהן בנשימה אחת לומר שנשמתן יצאו כאחת:
ה"ג במס' סופרים שכן הוא שחץ ונחית כהדין קונטרא פי' המן נתגאה מתחלה ואח"כ נחת כהאי משקל של בנאים קנטרא הוא כמין מטה ושבט של ברזל שביד הבנאים לחתוך בו הכותל ולהשוותה:
צריך לאמר ארור המן. לאחר שקראו המגילה אבל קודם לכן או בשעת קריאה לא שעדיין לא מת וכדלקמן גבי נבוכדנצר:
שחיק עצמות. שאף עצמותיו שבקברו יהיו נשחקים כדי שלא יהיה לו תקומה לעתיד לבא:
שכל וכו'. לפיכך דוקא בהאי קרא אמר הכי משום דכל נבוכד נצר דכתיב בירמיה בחייו מדבר חוץ מזה נבואה זו נאמרה אחר מיתתו של נבוכד נצר:
אית תניי תני ועולה להן מן החשבון. ובמקום שמפסיקין שבת בשחרית שם קורין במנחה במנחה שם קורין בשני בשני שם קורין בחמישי בחמישי שם קורין בשבת הבאה ובבבלין אמרינן שזו היא דעת ר"מ:
במתני'. כדתנן במתני' שאין עולין להן מן החשבון:
פותח. ס"ת ורואה הכתב וגולל הספר תורה ואחר כך מברך שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה:
ובפתחו וכו'. בעזרא כתיב ובפתחו את ספר התורה שתקו כל העם ואח"כ כתיב ויברך וגו' ולא כתב שגלל ס"ת אח"כ אלא בירך מיד בעודו פתוח:
בברכה גידלו. שתקנו לומר במקדש אחר כל ברכה וברכה ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם והך קרא בהאי ענינא כתיב ל"א שאמר האל הגדול הגבור והנורא וזה עיקר:
האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד לזה נאה להקרות גבור וכו':

שרואה חורבן ביתו וכו' כביכול כדאמרי' באבות איזה גבור וכו':
אין נורא אלא בית המקדש. וכיון ששרי נבוכד נצר נכנסין להיכלו איה נוראותיו:
מסורין בקולרין. מסורין בשלשלאות של ברזל איה גבורותיו שאינו מציל אותם מידם:
בנוראות שעשה עמנו בכבשן האש. והם לבדן ראויין לומר נורא אבל אחרים שלא ראו בעיניהם נוראותיו של הקב"ה אף נורא אין להם לומר:
החזירו את הגדולה ליושנה. ואמרו האל הגדול הגבור והנורא. וזה הוא גבורותיו שכובש את עצמו ונותן ארך אפים לעוברי רצונו וזה הוא נוראותיו שעושה עמנו תמיד שאלמלא מוראו איך אומה אחת יכולה להתקיים בין כמה אומות העומדים עליהם לכלותם לכן אף בגלות נורא הוא:
ופריך ובשר ודם וכו' ירמיה ודניאל שהם בשר ודם היאך יכולים ליתן קצבה לתושבחותיו של הקב"ה:
ומשני א"ר יצחק בר אלעזר שאלהיהן אמיתי. מסכים על האמת:
ואינן מחניפין לו. ואומרים האמת כי לא לפניו חנף יבא:
הדרן עלך פרק בני העיר

פרק ד

הלכה א

מתני' **הקורא עומד ויושב**. אם רצה עומד אם רצה יושב:
קראוהו שנים יחד. יצאו ולא אמרי' אין שני קולות נשמעי' כא':
לא יברך. אין צריך לברך:
בשני ובחמישי בשבת ובשבת במנחה. עזרא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי כדמפרש בגמ' והכא שמעינן דג' הן כהן לוי וישראל:
ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשו לצבור מפני שהן ימי מלאכה ושבת במנחה סמוך לחשיכה הוא שהרי כל היום היו רגילין לדרוש:
ואין מפטירין. מהאי טעמא גופיה:
הפותח והחותם. מפרש בגמרא:
מתני' **ואין מוסיפין עליהן**. דבר"ח הנשים נוהגים שלא לעשות מלאכה וחוה"מ ליכא ביטול מלאכה דמלאכת דבר האבד מותר:
ואין מפטירין. משום האי טעמא גופיה:
גמ' **מאי לשעבר**. הא דקתני במתני' הקורא משמע. לשון דיעבד וכן יצא משמע נמי דיעבד הא לכתחלה לא יקרא מיושב:

ומשני כיני מתניתא. כן צריכין לגרוס במתני' מותר לקרותה עומד ומותר לקרותה יושב ואפי' לכתחלה דהא עומד ודאי לכתחלה אם כן אף יושב כן:
מה. פירושה דנותנה לאחר מברך עליה דתני בברייתא:
ומשני ה"ק זה קורא. ר"מ קרי ואחר בירך עליה ל"א מאי קמ"ל דנותנה לאחר ובירך עליהן פשיטא ומשני דקמ"ל דזה קורא וזה מברך מכאן שהשומע כקורא דהא אחר שבירך לא קרא ואפ"ה מברך לקרות במגילה ש"מ דשומע כקורא:
ה"ג דכתיב אשר קרא מלך יהודה. ואקרא דכתיב במלכים קאי וה"ק מקרא נמי מוכח דשומע כקורא:
ולא שפן קריי'. בתמיה הא שפן קרא דכתיב ויקרא בו שפן לפני המלך ולמה לא קאמר אשר קרא מלך יהודה:
מכאן שהשומע כקורא. וה"ה במגילה ואם אינו יודע לקרות ולא לענות אם שמע וכיון לבו לשמוע אע"פ שלא ענה יצא:
מהו לעמוד. מי מחייב ליקום מפניה או לא:
מפני בנה הוא עומד. מפני לומדיה הוא מחוייב לעמוד כדכתיב והדרת פני זקן זה שקנה חכמה זה שהוא עומד לקרות בתורה דודאי לכתחלה צריך לעמוד כדתניא בברייתא משא"כ בתורה כלומר. שאינה כמגילה דמותר לקרותה יושב אלא בתורה צריך לעמוד:
מפני מה הוא עומד. מיבעיא ליה מאיזה טעם הוא מחויב לעמוד בקריאת התורה:
מפני כבודה. מפני כבוד התורה:
אין תימר וכו'. ונ"מ בין שני הטעמים א"ת מפני כבודה אפי' בינו לבינה אפי' קורא בה ביחיד צריך לעמוד:
ה"ג א"ת מפני כבוד הרבים בינה לבין עצניו לא. אין צריך לעמוד. ומשני. לעולם מפני כבודה הוא עומד ואפילו הכי ביחיד אינו צריך לעמוד דאם אומר את כן לעמוד אף בינו לבין עצמו יש לחוש דלמא יתעצל ולא יקרא כלל:
ה"ג עאל לכנישתא חמא חד בר נש וכו'. נכנס לבה"כ וראה אחד עומד ומתרגם:
סמיך לעמוד'. והיה סומך עצמו על עמוד:
כשם שניתנה תורה באימה. שנא' ויחרד כל העם וירא העם וינועו:
כך וכו'. וכשקורא או מתרגם בסמיכה אין זה דרך אימה אלא גסות הרוח:
ה"ג הרי"ף חמא חזנא קאים ומתרגם ולא מיקם בר נש תחתיו ראה שחזן הוא המתרגם:
כשם שניתנה תורה ע"י סרסור וכו'. כך צריך שיהא א' קורא ואחד מתרגם:
ועבדה שאילה. אמרה בדרך שאלה ותשובה ופשטה לה מדכתיב אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא שהקב"ה אמר למשה ומשה מתרגם ומפרש להם:

חמא חד סופר מושט תרגומא מגו סיפרא. ראה שהיה המתרגם קורא התרגום מתוך הספר:

כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית. הרי שלא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבע"פ מכאן מוכח שהדברים שבע"פ הם חביבים:

ר' יוחנן ור"י בר"ש. אמרו שני דברים שווין ולא פליגי:

אם שמרת וכו'. דהכי קאמר קרא ע"פ היינו דברים שבע"פ הדברים האלה הוא תורה שבכתב כרתי אתך ברית ואם לאו אין כאן כריתות ברית:

ה"ג וחורנא אמר אם שמרת מה שבפה וקיימת מה שבכתב את נוטל שכר. וקאי אהאי קרא דפרשת עקב אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' וגו' והוריש גוים וגו' ושמר תשמרון קאי על למוד התורה שבע"פ כדאיתא בספרי אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה קאי אתורה שבכתב ואחר כך והוריש גוים גדולים וגו' והיינו נטילת שכר:

עליהם וכו'. דכתיב ועליהם ככל הדברים וגו' והמ"ל עליהם כל דברים וכתיב ועליהם ככל הדברים תלתא ריבויין:

לרבות מקרא משנה תלמוד ואגדה. אף שהם ד' מקרא מפשטיה דקרא משמע:

תלמיד וותיק עתיד להורות וכו'. כל הדברים נכונים שיתחדשו בתורה:

לפני רבו. ל"ג:

יש דבר שיאמר. זה חדש הוא ואפילו בדברים שהם למעלה מהשמש והם ד"ת היינו הוראות איסור והיתר:

וחבירו משיבו. אין זה חדש שע"כ לומר שכבר היה לעולמים ששמעי משה:

מפני ברכה. דלמה יברכו שני ברכות דהא בחדא סגי:

איתי לך מימר מפני ברכה. בתמיה הא בתרגום ליכא ברכה:

אלא. הטעם דאין שנים קורין מפני שתרי קלא לא משתמעי:

ה"ג א"ר עולא קרויה בתורה אין קורין בנביא. וה"פ דקשיא ליה לרבי עולא השתא בתורה דנ"מ דינים והלכות אמרת שנים קוראין וכ"ש בנביא:

תני. כלומר אלא תני אחד קורא וכו':

ה"ג לא אחד קורא ושנים מתרגמין ולא שנים קוראין ואחד מתרגם:

ואחד קורא ושנים מתרגמין. שהתרגום אינו אלא להשמיע לנשים ועמי הארץ שאין מכירין בלשון הקודש והתרגום הוא לעז הבבלים ובתרגום של תורה צריכין אלו לתרגם כדי שיבינו המצות על בוריים אבל של נביאים לא קפיד עלייהו כולי האי:

והתרגום מעכב. מיבעיא ליה אם אין שם מי שיקרא בתרגום אם הוא מעכב שלא לקרות בתורה או לא:

מן מה וכו'. ממה שאנו רואין שחכמים יוצאין בתענית ציבור וקורין בתורה ולא מתרגמין ש"מ דאין התרגום מעכב:

אף על גב דאין התרגום מעכב. אם טעה בתרגומו מחזירין אותו וצריך לחזור ולתרגם שנית:

חד מחזר מנא. היה מחזיר המתרגם שתירגם ושמת בטנא הכתוב גבי ביכורים ותשוי במנא ואמר ר' יונה או ר' ירמיה שטעה שמשמע מזה שכל כלי כשר להביא בתוכו בכורים ואינו כן לכן יתרגם ותשוי בסלי דנשמע מיניה דאין כשר אלא של עץ שנקרא ס"ל וכן תרגום אונקלוס ומיניה שמעינן שאם טעה המתרגם שחוזר אע"פ שאינו מעכב:

וחורנא מחזר פטירין עם ירקונין וכו'. והשני מהם או ר' יונה או ר' ירמיה החזיר למתרגם שתרגם ומצות על מרורים יאכלוהו פטירין עם ירקונין דשמע מיניה כל ירק מר כשר למרור והחזירו שצריך לתרגם פטירין עם מרורין רנשע מיניה שאין יוצאין אלא בירק דשמיה מרור ולית ליה שם לווי:

ולא ידעינן. מי החזיר שיאמר סל ומי החזיר שיאמר פטירין ומרורין:

מן מה דאמר ר' יונה וכו'. מהא דמיבעיא ליה לר' יונה מהו להביאן הביכורים בתמחוין של כסף ש"מ דס"ל ושמת בטנא פירושו בסל ומיבעיא ליה אע"ג דתמחוין לאו סל הן אלא קערות מ"מ כיון שהן של כסף עדיפא מסל ואשמועינן בקרא סל וכ"ש קערות או דלמא סל דוקא ואפי' כלי של כסף לא:

ואמר שתירגם סלא. הרי שהוא החזיר מנא הוי. הרי דהא וודאי ברירא ליה דשל עץ סל דווקא כדמפורש בקרא טנא דהיינו סל אלא דמיבעיא ליה בשל כסף:

ר' פנחס מחזר פטימין. עם תורין חד הוה מתרגם תורין ובני יונה פטימין ובני תורין כלומר תורין היינו שנתפטמו ובני תורין הם שלא נתפטמו והחזירו ר' פנחס ואמר שיתרגם תורין ובני תורין דתורין ובני יונה תרי מיני נינהו ותורין הגדולים שבמינן כשירים ובני יונה קטנים שבמינן כשירים דהיינו קטנים שצריכין לאמם מיהו בתרגום שלנו כתב שפנינין ובני יונה:

ה"ג ויקראו בספר תורת האלקים זה המקרא. לשון עברי של התורה. זה תרגום דמפרש ליה לקרא:

אלו הטעמים. שע"י הטעמים אדם מבין פי' ועניני המקרא:

זה המסורת. מה שנמסר במסורה:

אלו ההכריעים. לידע איכן הדבר נוטה כגון פסוקים או תיבות שאין להם הכרע אי קאי לענין של מעלה או למטה:
אלו ראשי פסוקין. איך נפסקין:
אפי' רגיל תורה כעזרא. שהוא היה סופר התורה כשעלו מן הגולה:
לא יהא. כותב בע"פ וקורא בו אלא מתוך ספר:
מפיו יקרא אלי וגו'. ול"ל להקרות מפיו דירמיה היה לו לירמיה להגיד לברוך והוא וכתוב מה ששמע אלא ודאי דאסור לכתוב שלא מתוך הכתב ופיו דירמיה לכתב דמי דהא בשעה שהתנבא א"ל וכל שכן הכותב ספר תורה שצריך שיכתוב מתוך הכתב:
ומשני אין למידין משעת הדחק. שלא היה להם מגילה אחרת:
וגנז את הראשונה. שנכתבה בפיסול שלא מתוך הכתב:
יכול אני לכתוב כל התורה. בעל פה שהוא בקי בכל החסרות ויתירות כלומר אלו חס ושלום נשתכחה תורה יכולין לכתוב על פיו:
בתרין מניי. בשני מאות זהובים של נחשת:
היך עבידא. כמו היכי דמי:
זבן. בשני מאות זהובים זרע פשתן וזרע אותו וקצר ליה ועושה ממנו חבלים וצד בהן צביים וכותב כל התורה על עורותיהן ונותן אותן למי שאין לו ספר ללמוד ולא תשתכח תורה מישראל:
שאתם בתוכו. דתרווייהו עבדין דלא לישתכח תורה:
זכיי טבחא. כך שמו:
עד כדון. תינח בסוף מברך כן אלא בתחלה מאי מברך. ומשני הרי היא ככל מצות שבתורה שמברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצוה פלונית אף על גב דמגילה דרבנן מברך וצונו דכתיב לא תסור:
מה כתוב בה. בתורה דשמעינן מיניה שטעונה ברכה לפניה:
כי שם ה' אקרא וגו'. כשבא משה לפתוח בשירת האזינו אמר להם לישראל אני אברך תחלה ואתם ענו אחרי אמן כי שם ה' אקרא בברכה אתם הבו גודל לאלקינו באמן:
שם שם לגזרה שוה. כאמר כאן כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו דמיותר דהל"ל הבו לו גודל ובבה"מ כתיב וברכת את ה' אלקיך על הארץ וגו' דמיותר דהל"ל את ה' על הארץ אלא לגז"ש:
ופריך עד כדון כר"ע. הניחא לר"ע דאמר לשונות כפולין לדרשא אתיין אלא לר"י דאמר לשונות כפולים הן דברה תורה כלשון בני אדם ולא אייתר לן דבר לגזירה שוה מנ"ל ברכה לפניה בבה"מ ברכה לאחריה בתורה:

כי הוא יברך הזבח וגו'. לימדך שטעון ברכה לפני אכילה ואומר על הזבח אקב"ו לאכול את הזבח והיכן ציונו והבשר תאכל:

כשהוא שבע. מצוה לברך ולהודות על שבעו:

כשהוא רעב. ובא להפיק רעבונו על ידי מה שברא הקב"ה לא כ"ש שצריך לברך ולהודות לה':

עד כדון מזון. למדת מק"ו שמברך לפניו תורה לאחריה מנ"ל:

אילין שלשה קרויות. היינו שלשה שקורין בתורה למאי אתה מדמה אותן דכיון דמדמינן לר"א ברכת התורה לברכת המזון מי הוו כג' שאכלו כאחת ואחד מברך ומוציא האחרים או דלמא כשלשה שאכלו כ"א בפני עצמו דהא לאו בבת אחת קורין שלשתן וכ"א מברך לעצמו:

והאמצעי אינו מברך כל עיקר. דבברכה הראשונה כבר הוציאו הראשון ובברכה אחרונה האחרון מוציאו:

ה"ג לא למדו ברכת התורה מבה"מ אלא לרבים וכן הוא בברכות וה"פ כיון דלא דלא למדו אלא לרבים א"כ אחד מוציא את האחרים. ופריך אם לרבים למדו א"כ כשלומד בינו לבין עצמו לא יברך כלל:

עשאוהו כשאר כל מצות שבתורה. שצריכין ברכה לפניהן ולאחריהן אלא דלמדו מבה"מ אע"פ שבירך לבדו צריך לברך ברבים כי היכא דאיתא בבה"מ ברכה לעצמה כשאכלו ברבים:

הוה עבר. לפני בית הכנסת. שמע קולן של הקוראים בתורה שאינן מברכין:

קרחות קרחות. שנראין דברי תורה כאלו הן קרוחין בלא ברכה:

קרחות. מלשון בקרחתו או בגבחתו:

שנאמר וידבר משה וגו'. קרא יתירא הוא דהא לעיל מיניה כתיב המועדות כולן:

שיהו קורין בתורה בב' וה'. שלא יהיו ג' ימים בלא תורה:

ובשבת במנחה. משום יושבי חניות שעוסקין בסחורה כל ימות השבוע תיקן בשבילם קריאה יתירה:

הוא התקין טבילה לבעלי קריין. שלא יקראו בתורה עד שיטבלו:

שיהו ב"ד יושבין בעיירות בב' וה'. דשכיחי התם דאתי למיקרי בסיפרא:

הרוכלין. מוכרי בשמים לנשים להתקשט בהם מפני כבודן שלבנות ישראל שיהו תכשיטי נשים מצויין להן ולא יתגנו על בעליהן:

מפני כבוד השבת. שיהו בגדיהם לבנים לשבת:

שהוא מכניס אהבה. מתוך שמשמח הלב ומוציא תאוה להזדקק לאשתו ומצות עונה בלילי שבת:

בבית הכסא. משום יחוד שלא ילך אדם לשם ואם לא ישמע שם קול אדם אחר ילך ויתיחד שם ותנן לא יתיחד אדם עם שתי נשים ובבה"כ שבשדה קמיירי שכן היה דרך ב"כ שלהם להיות בשדה חוץ לעיר והכל ניפנין לשם:

בסינר. דוגמת מכנסים קטנים:

קוף אפ"א בלע"ז:

חופפת וסורקת. שתחוף ראשה בנתר ובמסרק:

חופף. כמו מגרד:

קודם טהרתה שלשה ימים. כלומר בתוך ג' ימים לטהרתה תחוף עצמה ולא ירחיקה יותר מדאי והעושות סמוך לטבילתן הרי אלו משובחין:

כדי לשבת וכו'. שלפעמים ב' י"ט של גליות לפני שבת וחפיפתה צריכה להיות בערב יום טוב:

והוא שהגיע זמנה לטבול בינתיים. בלילי יום טוב או בליל שבת אבל אם זמן טבילתן בליל מוצאי שבת תחוף בלילה שאם תחוף בעי"ט תהיה חפיפתה רחוק מטבילתה יותר מג' ימים:

ואפילו הגיע זמנה לטבול בסוף. דהיינו בליל מוצאי שבת מוטב להרחיק חפיפה מטבילה שלשה ימים משתחוף בלילה:

והוה ר"ז מסתכל ביה. מה איסורא איכא כשתחוף בלילה:

אני אומר שמא מעיינה רחוק. בית הטבילה רחוק מן העיר:

והיא מתעצלת. לחפוף כראוי שהיא מהומה לביתה ואינה טהורה לפיכך הצריכו לחפוף מעי"ט כי היכא דחייבו חכמים לחפוף ביום ולטבול בלילה אע"ג דטפי עדיף למיסמך חפיפה לטבי"ל אלא מתוך שמהומ' לביתה אימר לא חייפי שפיר ה"נ כן:

הלכה ב

גמ' **ג' קרויות שבתורה**. אלו ג' שקורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה לא יפחתו מי' פסוקים:

כנגד עשרת הדברות. הם הני י' פסוקים:

והא לית בהון. בהני תרי פרשיות יותר משמנה פסוקים וג' קוראין בהן כדתנן במתני' איתפלגון. פליגי בה רב כהנא ורב אסי:

חוזר. השני חוזר ומתחיל הפסוק שגמר בו שלפניו:

וחורנה. ואידך אומר:

חותך. פוסק א' לשנים והראשון קורא חציו והשני חציו:
חוזר ב' פסוקים. כי היכי דליהוי י' פסוקים:
ויהי ערב ויהי בקר. שבפרשה בראשית ושבפ' ויהי רקיע חותך בפסוק בפ"ע כיון שגם ביום הג' כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי לפסוק בפ"ע הלכך חותך גם את זה אבל שאר פסוקים אסור לפסקן:
אפי' חותך. ויהי ערב ויהי בקר שבפרשה ויקוו המים אין בו אלא ט' פסוקים:
והרי פ' עמלק. פ' ויבא עמלק שקורין בפורים שאין בו אלא ט' פסוקים:
א"ל שאני התם. שמסיים שם סידורו של יום ואינו בדין שיקראו במה שאינו סידורו של יום כדי להשלים י' פסוקים:

הלכה ג

מתני' **בי"ט חמשה**. דכל דטפי מידי מחבריה טפי ליה גברא הלכך בר"ח ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ד' י"ט דאיכא ביטול מלאכה ה' יה"כ דענוש כרת ששה שבת דחיוב סקילה שבעה:
גמ' **מפני התפילה**. דבלאו הכי מאריכין בתפילה אין להטריח הצבור בגברא יתירא:
ממהרים לבא. בבה"כ שכבר תיקנו הכל מע"ש וטוב למהר ביאתן כדי לקרות שמע כותיקין:
ממהרין לצאת. מפני עונג שבת:
בי"ט מאחרין לבא. לטרוח בסעודת י"ט:
ביה"כ ממהרין לבא. לקרות שמע כותיקין ומאחרין לצאת דהא אסור באכילה הלכך מוסיפין גם גברא יתירא דכל מה שמאחרין לצאת טוב הוא שלא יעסקו בדברים בטלים:
הלעוזות. ישראלים שאינן יודעים לדבר בלשון הקדש אלא החזן בלבד:
לא נהגו כן. שיהו העולים שבעה:
אלא אחד. הוא היודע לקרות קורא כל הפרשה כולה ל"א הלעוזות שאינן יודעין כלל לשון הקדש אין קורין ז' אלא אחד קורא כולה וכ"נ עיקר:
קורא את כולה. וחולקה לשבעה כדלקמן:
שבעה יודעין ג' פסוקים. כל א' יודע ג' פסוקים א"נ כולן יודעין שלשה פסוקים ומה שיודע זה יודע חבירו:
כולהון קראיי. כולן עולין וכ"א קורא שלשה פסוקים:
אחד יודע ג' פסוקים. ואין שם יודע לקרות אלא הוא ויש שם עשרה דפחות מעשרה אין קורין בתורה:
קרי וחזר וקרי. עד שבעה פעמים:

העבד עולה למנין שבעה. דהא תניא אשה עולה למנין שבעה הוא הדין עבד:
וידבר. ה' אל משה לאמר עולה ממנין שלשה פסוקים אף על גב דאין למידין ממנו כלום:
אסור ללמד את עבדו תורה. ואיך קאמר שעולה למנין ז' הא אינו יודע לקרות:
שלמד מאיליו. ואין איסור אלא כשרבו מלמדו:
או שלימדו רבו כטבי. כשהיה ר"ג מלמד עם החכמים ושמע טבי וגם כן הוי כלומד מעצמו:
לא יפחות מכ"א פסוקים. והיינו כנגד זה שקראו בתורה כל א' ג' פסוקים ואס"ד דכל ג' צריכין לקרות י' פסוקים א"כ בעינן לששי כ' פסוקים ולשביעי ג' פסוקים הרי כ"ג ואנן כ"א תנן וקשיא לרב הונא:
חוץ מן המפטיר. שאין המפטיר עולה ממנין שבעה דכיון דמשום כבוד תורה הוא צריך לקרות בתורה תחלה להראות שהיא עיקר אין ראוי שתעלה קריאתו למנין שבעה:
לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין. כנגד עשרים ואחד פסוקין שקראו שבעה עולין כל אחד שלשה פסוקים ואי סלקא דעתך דהמפטיר אינו עולה למנין ז' ארבעה ועשרים הויין ובבבלי משני. כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא צריך:
הוא אמרה. להך ברייתא והוא פירשה דדוקא בשאין שם מתורגמן הוא דצריך אחד ועשרים פסוקים:
אבל יש שם תורגמן. אינו צריך אלא כנגדו שלשה קוראים דהיינו עשרה פסוקים:
א"ר חלבו לפני ר' אבהו. והלא לפני ר"י לא קרא המפטיר אלא עשרה פסוקים כנגד ג' הקורין בתורה:
א"ל ולא יהא ר"י כתורגמן. בתמיה במקום שהיה ר"י ודאי פירש ותירגם הכל וכבר אמרנו במקום שיש תורגמן בתלתא סגי ויש לפרש הסוגיא בפנים אחרים אבל מה שפירשתי נראה עיקר מן הבבלי:

הלכה ד

מתני' **אין פורסין על שמע**. עשרה שבאו לבה"כ אחר שקראו ציבור את שמע עומד אחד ואומר קדיש וברכה ראשונה שלפני ק"ש:
פורסין. ל' פרוסה כלומר חצי דבר מב' ברכות שלפני ק"ש אומר ברכה א':
ואין עוברין לפני התיבה. ש"צ א"נ אבני אדם שפורסין על שמע קאי לאחר שסיימו ברכה ראשונה דק"ש מתחיל לתפלה מעומד לפי שיש בה קדושה:
ואין נושאין כפיהם. לברך ברכת כהנים. ואין קורין בתורה. בצבור:
ואין עושין מעמד ומושב. למת ובגמרא מפרש:

ברכת אבילים. ברכת רחבה שהיו אומרים ברכה כנגד האבילים וברכה כנגד המנחמים. וחתנים. ז' ברכות שאומרים לחתן:
ואין מזמנין. כיון דבעי למימר נברך אלקינו בציר מעשרה לאו אורח ארעא:
ובקרקעות. של הקדש הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן:
ואדם כיוצא בהן. אם בא לפדות מיד הקדש:
גמ' **ופריך מכיון דתנינן אין פורסין את שמע פחות מי'**. לאיזה דבר תני תו אין עוברין וכו' ליתני חדא אין פורסין ואין עוברין והיינו ללישנא בתרא דפירשתי במתני' וללישנא קמא ה"פ שדרכן היה שלא עבר הש"ץ לפני התיבה עד תפלת י"ח וכבר אמרו ברכו וקשיא ליה א"כ לאיזה צורך תנן אין עוברין לפני התיבה פחות מי' הרי כבר היו עשרה משעת ברכו:
ומשני לכן צריכה. לא נצרכא אלא ללמוד ממנו הא דתני בברייתא דאם התחילו וכו':
גומר. פריסת שמע דהיינו קדיש וברכו אם נשתיירו רובן אבל לא יעבור לפני התיבה:
אין עוברים וכו' גומר. כל התפילה וקדיש של אחריו אבל אין נושאין כפיהם שהוא התחלת ענין אחר:
אין נושאין וכו' גומר. אבל אין קורין בתורה שהוא ענין אחר:
אין קוראין וכו' גומר. אבל אין מפטירין בנביא דה"א דהמפטיר בנביא וקריאת התורה חדא עניינא הוא קמ"ל דלא:
ועל כולן. אם יצאו באמצע המצוה:
הוא אומר ועוזבי ה' יכלו. ודוקא שלא נשתיירו עשרה אבל אם נשתיירו י' מותר לצאת לצורך:
אין עושין מעמד ומושב. פחות מי' משום דבעי למימר עמדו יקרים שבו יקרים ובציר מעשרה לאו אורח ארעא להטריח שליח לכך ולקרותן יקרים דא"כ מה הנחת למרובין:
שבעה פעמים. אומר עמדו יקרים שבו יקרים כשנושאין המת לקברו היו יושבין ז' פעמים לכבוד המת והרוצה לסופדו יספוד ואומרים על כל פרק של הספד עמדו יקרים וכו':
ה"ג תני אומרים ברכת חתנים כל שבעה וכ"ה בכתובות. וה"פ אומרים ברכת חתנים כל שבעה ימי המשתה:
ר"י סבר. למימר שמוציאין הכלה כל ז' לחופה ומברכין ז' ברכות:
אית לך מימר. ואפשר לך לומר שמוציאין המת כל שבעה בתמיה:
מאי כדון. ומעתה אימתי מברך כל שבעה:

מה כאן משמת עמו. כשהוא משמח עמו כל שבעה אומר ברכת תתנים אף כאן באבל בשעה שמנחמין אותו אומרים ברכת אבילים:

מה כאן מזכירין. שבחו של מת בשעת הניחום אף כאן בכלה מזכירין שבחה של כלה בשעת שמחה:

אין אבילים עולים מן המנין. שהרי הוא אומר ברכה למנחמים בפ"ע אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב בא"י משלם הגמול ולאבילים בפני עצמן אחינו בעל נחמות ינחם אתכם בא"י מנחם אבילים ואינו כוללן יחד:

א"ר אבינה. ולא פליגי:

באבילי אותו המת. הוא דאין מצטרפין כיון דאומר להן ברכה בפני עצמו כדפרישית:

באבילי מת אחר. מצטרפין דהם נכללין בכלל המנחמין:

ולא לנחם לאחרים. א"כ אף אבילי מת אחר ע"כ מתנחמין הן ואינן מן המניין וקשיא לר' אבינה:

נאמר כאן עדה. דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו ושמעינן דבדברי קדושה בעינן עדה:

ונאמר להלן. במרגלים עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב נשתיירו עשרה:

נאמר כאן תוך. ונקדשתי בתוך בני ישראל:

מה תוך שנאמר להלן י'. דהא בני ישראל עשרה הויין:

אם מתוך את למד סגין אינון. דהא בתוך הבאים כתיב והבאים היו הרבה מלבד בני ישראל:

עשרה כהנים האמורין בפרשה. הקדשות ג' בערכין וג' בבהמה וד' בקרקעות וכיון דמשלמו בהו י' בעינן י' גברי:

ומשני ריבוי אחר ריבוי למעט. כלומר י' כהנים למעוטי אתי שלא יהיו כולם כהנים ובבבלי הגירסא מיעוט אחר מיעוט לרבות ולשון זה נראה עיקר:

ומשני אין הפרשה יוצאה בלא כהן. דודאי מוקמי' כהן אחד לגופיה:

עד כדון. תינח במקדיש שדה הוא דצריך י' כדתנן במתני' אלא אמר דמי שדה עלי מי צריך עשרה או לא:

נישמעינה מן הדא. כמו ת"ש:

וכי יש ערכין המטלטלין. הא אין ערכין אלא באדם ודמיו קצובין לפי שניו כמפורש בקרא:

ובא לסדרו מן הקרקע. כגון שאין לו מעות כפי ערכו שמשלם מן קרקעותיו שמין בי':

האומר ערכי עלי אינו כאומר דמי שדה זו עלי. בתמיה וכיון ששניהן שוין אף באומר דמי שדה זו עלי שמין בעשר':

שמין לו בג'. האי הוא קל מאומר ערכי או דמי שדה עלי ובזה חמיר האומר הרי עלי מאה מנה דלכשיעשיר נידון בהשג יד כלומר שצריך ליתן עד שישלים מאה מנה משא"כ בערכין ובאומר דמי שדה עלי אם היה עני בשעת נדר ולא נתן אלא סלע אינו צריך ליתן יותר אפילו העשיר אחר כך:

אכרזה. ולשון ביקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י הכרזה:

עבדים. לכך אין מכריזין אותן שכשישמעו שמכריזין אותן למכרן יברחו:

שלא יגנבו. כשנאספין לראותן כדי ללקחן:

לית הדא אמרה. וכי לא שמעינן מהכא שאין העבדים נפדין בג' דאי בי' ל"ל הכרזה הא בי' פירסומא מילתא היא אלא ודאי דעבדים בג' סגי:

ואדם כיוצא בהן. משמע עבד נמי י' בעי:

א"ל אדם. דתנן במתני' היינו בן חורין אבל עבד סגי בג':

אתא עובדא וכו'. קאי אהא דתנן בכתובות פ' אלמנה שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים אם כן מה כח בית דין יפה אבל אם עשו איגרת ביקורת אפי' מכרו שוה מנה במאתים וכו' מכרן קיים ואתא מעשה לפני רבי שמכרו הדיינים בפחות משתות ורצה לעשות כרבנן דמכרן בטל. ה"ג לא כך לימדתני בשם זקניך א"כ מה כח ב"ד יפה וכ"ה בבבלי בכתובות:

הלכה ה

מתני' **יותר מפסוק א'**. שלא יטעה התורגמן שמתרגם על פה:

ובנביא ג'. אם ירצה דלא איכפת לן אם יטעה שאין הוראה יוצא ממנו:

ואם היו שלשתן ג' פרשיות. כגון כי כה אמר ה' חנם נמכרתם כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה ועתה מה לי פה נאם ה' הם ג' פרשיות בג' מקראות רצופין:

מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה ואפי' מענין לענין:

ואין מדלגין בתורה. שהשומע את הקופץ ממקום למקום אין לבו מיושב לשמוע:

עד שלא יפסוק התורגמן. שלא ידלוג ממקום שהוא קורא בו אלא כדי שיכול לגול את הספר ולקרות במקום הדילוג קודם שיגמור התורגמן תרגום המקרא שידלג זה משם שאין כבוד לציבור לעמוד שם בשתיקה:

גמ' **יתחיל ממקום שהתחיל הראשון**. ויברך תחלה:

אין תימר ממקום שהפסיק הראשון. יתחיל השני ולא יברך נמצאו פסוקים הראשונים שקראן הראשון:

נתברכו לפניהן. בברכת הראשון ולא נתברכו לאחריהן שהרי נשתתק והאחרונים אותן שקראן השני לא נתברכו לפניהן:

שתהא כולה תמימה. כמו שעושין לשאר פרשיות של תורה שמברכין לפניהן ולאחריהן כך צריך לעשות גם לפרשה זו ואיירי לאחר התקנה שתיקנו שכל א' מהקרואים יברך לפניה ולאחריה:

היתה הפרשה של ה' פסוקים. יחיד קורא כולה שאין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים:

אלא קרא ג'. ושייר שני פסוקים:

וג' מפרשה האחרת. שאין קורין בתחלת הפרשה פחות משלשה פסוקים:

לא עשה כן. השני אלא קרא שנים שבפרשה ראשונה ואחד מפרשה שנייה ובירך אחריו:

מהו שיעכב. ויהא צריך לקרות שנית:

סלקון. עלו לקבל פניו לאחיו של יהודה בר חמוזא קרובו של ריב"ח בבה"כ של עיר סוכניה והיה שם ר"י ועיכב שיחזור הקורא ויקרא עוד ב' פסוקים מפרשה ויברך שנית:

וכופין. לחזור ולקרות או מצוה מן המובחר הוא אבל אין חיוב בדבר:

א"ל והא רבך מעכב. ש"מ דכופין דאפילו בדיעבד לא יצא:

טעה בין תיבה לתיבה. שאמר תיבה אחרת שאינה כתובה לפניו מחזירין אותו:

ועבדין כן. שמלבינין אותו ברבים ומגיה אותו על שגגותיו:

א"ל ועדיין אתה צריך לזה. הלא גדולה מזו אמרו דאפילו טעה בין אם לו אם מחזירין אותו:

ספרא דטרבנת. סופה של עיר ששמה טרבנת:

אמרון ליה. בני עירו כשיקרא בתורה יפסיק בדיבורו ויאמר חצי פסוק ויתרגמו כדי שיקראו לפניהן בניהם הקטנים שאינן יכולין למהר ולקרות כמותו א"נ שיקראו הם לפני בניהם:

אין קטעין רישך. אם יחתכו ראשו לא ישמע להם:

ולא שמע. להם והעבירו מן ספרותו:

בתר יומין. לאחר זמן ירד לבבל ועמד עמו ר"ש בן יוסינה וא"ל מה עשית בעירך שהיית שם מתחלה:

ותני ליה עובדא. וסיפר לו המעשה מה שהיו רוצים ממנו:

א"ל ולינן וכו'. ולית אנן מפסיקין להן לבנים הקטנים כשלמידין עמהן דהא מפסיקין הפסוקים לתינוקות של בית רבן:

א"ל. הסופ' ולית אנן חוזרין וכוללין להן שיאמרו בפסוק אחד אבל לפסוק בקריאת הציבור אסו':

אר"ז. אילו היה המלמד הזה בימי הייתי ממנה אותו לחכם ולא למלמד תינוקות:

כגון הוי רב את יוצרו. הא דתנן במתני' אם היו שלשתן ג' פרשיות קורין א' אחד היינו כגון אלו ג' פסוקים הוי רב את יוצרו וגו' הוי אומר לאב וגו' כה אמר קדוש ישראל וגו' דג' פרשיות לאו דוקא אלא ג' ענינים:

אין מדלגין מנביא לנביא. שיש כאן טירוף יותר מדאי:

שאין גולין ס"ת ברבים. מפני כבוד הציבור שימתינו עד שיגלל:

הגע עצמך. אמור לנפשך:

שהיתה פרשה קטנה. שצריך לדלגה דאין שם שהיה בגלילה כלל ואפ"ה אסור דהא סתמא תנן אין מדלגין בתורה. אלא הטעם שאין גולין ס"ת בצבור כדי שישמעו התורה על הסדר וכשהן דולגין אין הלב השומע פנוי כל כך לכוין הדברים:

והא תנינן. שהכה"ג קורא אחרי מות ואך בעשור שבחומש הפקודים ואע"ג שהן רחוקים זה מזה וקשיא להני תרי טעמי דבסמוך:

ומשני שנייא היא. שאני התם שהוא סדר היום וכאלו הם פרשה אחת:

בכ"מ אינו קורא ע"פ. דקי"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ והכא קורא ע"פ אלא ודאי כיון דשייכי אהדדי התירו לו לקרות ע"פ ה"ה נמי לענין דלוג התירו מפני שהוא סדורו של יום:

רבי יוסה. צוה לבר עולא שמש של בה"כ של בבלי כשאין להם אלא ספר אחד וצריכין לקרות בב' ענינים תהא גולל לפני פרכת ותקרא ואין אתה צריך להכניסה לתוך הארון ולהוציאה שנית:

כד אינון תרתי תי כמו תהא. כשיש לך ב' ספרים תהא מוליך א' לתוך הארון אח"כ תביא השניה ולא תוציא ב' ס"ת כאחד:

הלכה ו

מתני' **המפטיר בנביא**. תקנו חכמים שיהא הוא פורס על שמע ברבים:

והוא עובר לפני התיבה. להוציא את רבים בקדושת השם ובתפילה:

ואם היה קטן. בגמרא מפרש:

אביו או רבו עוברין. לפני התיבה:

על ידו. בשבילו:

גמ' **לא צורכה דילא וכו'**. לא צריכא למתני במתניתין אלא הפורס על שמע הוא עובר וכו' דכדתנן במתני' המפטיר בנביא וכו' קשיא הא אין מפטירין בנביא אלא לאחר התפלה:

כדי לזרזו. לכך תקנו לו שיעבור לפני תיבה וישא את כפיו כדי לזרזו שיפרוס על שמע:
והא תנינן קטן לא יפרוש את שמע. ולמה תני אביו או רבו עוברין על ידו ולא תני פורסין את שמע על ידו א"כ לפי מאי דאוקי תנא מתני' הפורס את שמע נמצא שהקטן פורש על שמע קשיא והא תני סיפא קטן אינו פורש על שמע:
כשהביא שתי שערות. ועדיין לא הגיע י"ג שנה ויום אחד:

הלכה ז

מתני' **קטן אינו פורס על שמע**. לפי שהוא בא להוציא הרבים ידי חובתן וכל שאינו חייב בדבר אינו מוציא הרבים ידי חובתן:
ואינו נושא את כפיו. אם הוא כהן שאין כבוד ציבור שיהיו כפופין לברכתו:
פוחח. בגדיו קרועים וזרועותיו נראין מבחוץ ערום ויחף מתרגמינן ערטילאי ופחח:
פורס על שמע. שהרי הוא מחוייב בדבר:
אבל אינו קורא בתורה. מפני כבוד התורה וכן לפני התיבה וכן לנשיאת כפים מפני שגנאי הוא לציבור:
סומא פורס על שמע. שאע"פ שאינו רואה המאורות יש לו הנאה מהן שב"א רואין אותו ומצילין אותו מן המכשולים:
לא יפרוס. שלא היה לו הנאה מהם לעולם:
גמ' **תמן תנינן**. בפ"ב דמכות:
ה"ג רמ"א לרבות הסומא ריי"א פרט לסומא וכ"ה במסכת מכות וה"פ רמ"א לרבות הסומא דהוה ליה בלא ראות ור"י סובר ואשר יבא את רעהו ביער משמע אפילו סומא ובלא ראות נמי לרבות הסומא הוא דכתיב ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט וממעטינן סומא:
הא אם ראה פורש. אע"ג דעכשיו הוא סומא וצריך לומר לר"י דהסומא חייב במצות:
מחלפה שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י:
תמן. גבי גלות הוא אמר פרט שהסומא פטור מגלות וכיון שפטור מגלות פטור נמי מכל מצות שבתורה דכתיב ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה כל שישנו במכה וגואל הדם ישנו במשפטים וכל שאינו במכה וגואל הדם אינו במשפטים נמצא שכל שהוא סומא עכשיו אינו במכה וגואל הדם ופטור מכל המצות דומיא דרציחה ואיך יכול להוציא אחרים:
כך אנו אומרים. הא דתנן במתני' כל שלא ראה מאורות מימיו לאו בסומא איירי אלא במי שישב בבית אפל מיום שנולד ועד עכשיו:
ברם הכא. גבי גלות בלא ראות לרבות את הסומא וממעטינן אותו דאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט אבל היושב בבית אפל ליכא למעוטי מבלא ראות:

הלכה ח

מתני' **לא ישא את כפיו**. בגמרא מפרש טעמא:

אסטים. צבעו דומה לתכלת:

פואה. שרשים אדומים שצובעין בהם אדום:

גמ' ה"ג תני אם היה דש בעירו וה"פ אם היה מורגל בעירו מותר לישא כפיו:

כהדא. כהא דרבי נפתלי כהן היה והיה לו אצבע עקום ושאל לרבי מנא אם מותר לישא כפיו:

א"ל. מכיון שבני עירך מורגלים בך ויודעין שאצבעתך עקום מותר אתה לישא כפיך:

מעבר זלדקן. היה מעבר מלישא כפיו מי שהיה שערות זקנו מפוזרות אחת הנה ואחת הנה:

ריגלא הוות. רגליו היו קטנים והעבירו רב הונא כיון שאין שערות זקנו נראה שלא יאמרו ראינו קטן נושא את כפיו:

הלכה ט

מתני' **אף בלבנים לא יעבור**. חיישינן שמא מינות נזרקה בו דעכו"ם מקפידין בכך:

העושה תפילין. שבראש עגולות כאגוז או כביצה:

סכנה. שלא תכנוס בראשו כשנופל ואין בה מצוה דתפילין מרובעות הלכה למשה מסיני כדמפרש בגמרא:

הרי זה דרך מינות. שבוזים דברי חכמים והולכים אחר משמעות המקרא ואומרים בין עיניך ממש על ידך ממש וחכמים למדו בגזרה שוה בין עיניך במקום שיער שבראש מקום שמוחו של תינוק רופס על ידך בגובה יד בקיבורת בראש הזרוע שתהא כנגד הלב:

ציפן זהב וכו'. הכתוב אומר למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך שיהא הכל ממין הטהורה ולא מזהב:

ונתנה על בית יד אונקלי. על בית היד המלבוש מבחוץ והכתוב אומר לך לאות ולא לאחרים לאות:

הרי זו דרך החיצונים. בני אדם ההולכים אחר דעתן חוץ מדעת החכמים:

מתני' **ה"ז דרך מינות**. בגמרא מפרש:

גמ' **תפילין מרובעות**. בתופרן ובאלכסונן דהיינו שיהא ריבוע מכוין ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאחז"ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים:

שחורות. ושיהיו הרצועות שחורות מבחוץ הלכה למשה מסיני:

הלכה י

על קן ציפור וכו'. בגמ' מפרש:

ועל טוב יזכר שמך. על טובתך נודה לך:

משתקין אותו. שאנו חייבים לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה:

מודים מודים. דמיחזי כשתי רשויות ומקבל עליו אלהות:

המכנה בעריות. בגמרא מפרש:

גמ' **שתי רשויות**. ובאותו זמן היו שם מאמינין שהן שתי רשויות אחד מטיב ואחד מריע והאומר יברכוך טובים כלומר אותם שאתה מטיב להם ה"ז דרך מינות שנראה מדבריו שאינו אלוה אלא להם:

כקורא תגר וכו'. לכך משתקין האומר על קן צפור יגיעו רחמיך מפני שנראה כאלו יש לו דברי ריבות על מידותיו של הקב"ה שהוא אומר שעליו אינו מגיעין רחמיו ומפרש למתני' דלא אמר יותר אלא על קן צפור:

כנותן קצבה וכו'. שעד כאן מגיעין רחמיו ולא יותר מזה דרבי יוסי גרס במתני' עד קן צפור:

לא עבדין טבאות וכו'. אמתני' קאי דלכך משתקין האומר על קן צפורי גיעו רחמיך שלא טוב הן עושין שהן עושין מידותיו ומצותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות:

איליין. אותן שמתרגמין פסוק ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד עמי בני ישראל כמו שאני רחמן בשמים כך תהיו רחמנים בארץ פרה או רחל אותה ואת בנה לא תשחטו שניהם ביום אחד לא יפה הן עושין שהן עושין מצותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות להודיע שאנחנו עבדיו שומרי מצותיו:

כי יסכר פי דוברי שקר. לכך משתקין שמצוה לסכור פיהם:

הדא דאת אמר. לא אמרן דמשתקין את האומר קן ציפור וכו' אלא בציבור:

תחנונים הן. ומותר לאמרן:

ודכוותה. האומר אמן אמן או שמע שמע ב' פעמים בציבור משתקין אותו וביחיד שרי:

אא"כ היה אביו או רבו. שאין מקפידין עליו כדאשכחן בדוד ייטיב ה' את שם שלמה משמך וכדאמרינן בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו:

מיליין. דברים ששמע ר' פדת מן רבי לעזר אביו היה אומר כך אמר רבי בשם אבי ודברים שלא שמע הוא בעצמו מן אביו היה אומר שם אביו כך אמר ר' בשם ר' לעזר דרבי יסא תלמידו דר' לעזר הוה:

בר ישיטא. כך שמו והוא היה בנו של רבי חיננה:

ר' **מנא**. כשהיה מורה הוראות בחבורת חכמים דברים ששמע מן אביו בביתו. הכי גרסינן היה אומר כן אמר אבא מילין דשמע מן אבוי בבית ועדא וכו'. וה"פ דברים שלא שמעו אחרים אלא הוא לבדו היה אומר כך אמר אבי אבל דברים ששמע מאביו בבית המדרש היה אומר כן אמר ר' יונה כיון דלאו בשביל שהוא אביו הוא יודע דבר זה. רבי מנא בנו של ר' יונה היה:

בערייתא דאבוי וכו'. שאינו רוצה לתרגם בלשון נוכח שנראה לו כמבזה א' מהציבור או הקורא אלא מתרגם ערות אביו לשון נסתר וכן עריות כולן:

זה שהוא נושא ארמית. לאשה ומעמיד ממנה בנים זהו ודאי כמעמיד אויבים למקום דכיון דיצירתן בעבירה אף על פי שמגיירן אח"כ טבעם רע:

הלכה יא

מתני' **מעשה ראובן**. וישכב את בלהה פילגש אביו נקרא:

בבה"ה ולא מיתרגם דחיישינן לגנותו:

מעשה אמנון ותמר נקרא ומיתרגם. ולא חיישינן ליקרי' דדוד והוא דלא כתיב אמנון בן דוד:

מעשה עגל הראשון נקרא ומיתרגם. ולא חיישינן ליקרא דישראל:

מעשה עגל השני. בגמ' מפרש איזהו:

ממעשה דוד ואמנון. כל אותן מקומות שכתוב שם אמנון בן דוד אבל אותן שנאמר בהן אמנון סתם הא אמרינן לעיל מעשה אמנון ותמר נקרא ומיתרגם:

גמ' **אשר חכמים יגידו**. אלו ראובן ויהודה מעשה ראובן בבלהה ומעשה יהודה בתמר:

מה שכר נטלו על כך. בעולם הזה:

להם לבדם ניתנה הארץ. יהודה זכה למלכות ראובן נטל תחלה חלק בארץ בעבר הירדן:

לא עבר זר בתוכם. בחלוקת הארץ דלעתיד הכתובה ביחזקאל ראובן ויהודה שכנים:

מתשובה וכו'. כלומר מן ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה וגו':

ומחא וגו'. פליג אריב"ל ורב וסובר דעד ויגף ה' את העם על העגל וגו' הוא מעשה עגל השני:

לא דומה וכו'. אמתני' קאי דלכך מעשה עגל הראשון נקרא ומיתרגם שהוא גנאי לכל הציבור אינו בזיון כל כך כיון דכולן שוין ביה אבל מעשה עגל השני מדבר באהרן לחוד וגנאי יחיד בצבור חמיר:

ואתיא כהיא דאר"ח וכו'. כלומר דמתני' הכי מתפרשא מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם וכן ברכת כהנים נקרא ולא מתרגם:

כה תברכו. בברכת כהנים כתיב:

הלכה יב

מתני' **אין מפטירין במרכבה**. דלמא אתי לשיולי ולעיוני בה:

אין מפטירין בהודע את ירושלים. משום יקרא דירושלים:

גמ' **וידע**. פי' ויבדוק ויודיע תועבת אמו:

ודא מזוזה. והך מזוזה באיזה מקום ממזוזות הבית היא ניתנה:

משלשו. מודד מלמטה למעלה שני שלישי הפתח וכשיכנוס לתחילת שליש העליון יתן שם המזוזה ודוקא לכתחילה אבל דיעבד משליש העליון ולמעלה כשר אע"פ שאינו בתחלתו דילפינן מתפילין דכתיב בין עיניך בגובה הראש אף נתינת המזוזה בגובה הפתח דהיינו בשליש העליון:

חוצה את הפתח. מחלק הפתח לשני חצאין ומחלק המחצה העליון לג' חלקים ומודד המחצה העליון מלמטה למעלה ומניח המזוזה בסוף שליש התחתון לצד שלמעלה:

מה ביניהון. מאי איכא בין ר"ז לר"ח הא מכל מקום בתחלת שליש העליון ניתנה:

ומשני מקום מזוזה. איכא בינייהו דלר"ז המזוזה עצמה ניתנה כולה בשליש העליון ולר"ח סופה בתחלת שליש העליון והיא עצמה ניתנה בסוף שליש האמצעי:

הגע עצמך שהיה שער גבוה. וכשתנתן בשליש העליון אין יכולין להסתכל בה מפני גבהה ועיקר מצותה לזכור מצות ה':

א"ל בשער גבוה נותנה. כגובה כתיפו של אדם בינוני ובית מדרשו דר"ח היה עשוי כן המזוזה כנגד כתפו:

כמין נגר. בשכיבה ולא בעמידה:

תלייה בדלת. ולא במזוזה:

סכנה. שאין הבית משתמר מן המזיקין עד שתהא מונחת כהלכתה א"נ סכנה דנוקף בה ראשו כשהוא יוצא ונכנס דרגילה להיות בולטת:

חקק בראש המקל. והניח בו מזוזה והעמידו בפתח במקום שאינו ראוי לו:

ואפי' לא סמרו. שלא קבעו במסמרות להמקל פסול ולא אמרינן דליהוי כגובתא דקניא שתולין בו המזוזה דכיון שחקק בראש מקל גדול ולא קבעה בפתח עצמה כהלכתה אינו נראה באלו תלאה שם לשם מזוזת הפתח:

והא תני והוא שסמרו. המקל הוא דפסולה אבל בלא"ה כשרה משום דהוה כגובתא דקניא:

והוא שיחדו לכן. שתהיה מונחת תמיד במקל זה הוא דהוה כגובתא דקניא ואז אם לא סמרו כשרה אבל אם לא יחד המקל לכך אפי' לא סמרו פסולה:

בית מליון. שם אדם:

ועושין כן בפולמסיות. בשעה שהלכו למלחמה היה להם מקל מיוחד שהמזוזה קבוע בו והיו מעמידין אותו אצל הפתחים במקום שחנו שם והכי איתא בתוספתא דמכילתין של בית מונבז המלך היו עושין כן בפונדקאות:

נתנה לפנים מטפח. רחוק מצד החיצון של המזוזה יותר מטפח פסולה דכתיב ביתך דרך ביאתך מיד א"נ שהעמיק חור בכותל עמוק מטפח ונתן בה המזוזה פסולה:

צריך שיהא שמע. של המזוזה לצד הפתח דהיינו סוף הגלילה לצד חוץ:

כיני מתני'. קושיא היא וכי כן היא מתני' דתני בה ציר שיש לו ב' פתחים שהציר קבוע באמצע ובה שני פתחי' אחד לצד חוץ ואחד לצד פנים ומספקא לן איזו היא דרך ימין הכניסה נותן המזוזה על איזה צד שירצה דמה שנקרא לזו כניסה היא לזו שכנגדה יציאה:

האיך שמע שלה רואה את הפתח. דמה שלצד זה פנים הוא לפתח שכנגדה חוץ:

נותן. בפתח שהוא רגיל לצאת ולכנוס בה:

נותן בחזית. בפתח שנראית יותר לעוברים ושבים:

לגג או לגינה הרי היא כפתוח לחול. וחייב במזווה אע"ג דהיכר ציר לגג או לגינה דהבית עיקר:

הרי הוא כפתוח לשוק. כאלו פתח הגינה פתוח לשוק דפטור ממזוזה דבית בעינן והכא אינו אלא אויר הגג או הגינה:

הדר בחוצה לארץ. השוכר בית בח"ל:

והדר בפונדקי בא"י. שאין ישיבתו קבועה:

שלשים יום. עד שלשים יום פטור:

בורגנין. אע"ג דאינו בית ממש כיון דדר ביה שלשים יום חייב במזוזה בורגנין צריף שעושין מן ערבה וקנים לשומרי פירות או לציידי עופות:

השוכר בית מישראל. לדור בו יותר משלשים יום:

וכשהוא יוצא. מבית העכו"ם נוטל המזוזה ויוצא שלא ינהגו בה מנהג בזיון:

ובשל בית ישראל אסור לעשות כן. אלא מניח המזוזה שם ואם מקפיד על מעותיה צריך השני לשלם לו:

מעשה בא' שנטל. המזוזה כשיצא מבית ישראל:

הדר בפונדקי. בא"י או בח"ל עד ל' יום אינו חייב במזוזה:

חולדת המולים. נקוקים וחורים שבתוך הגבעות:

חולדת. כמו חור שחררוהו חולדות הדרים בארץ:

המולים. הם גבעות כמו מליא בנצא בב"ב:

חלון שהוא ד' על ד'. אמות:

ומניפים לרבוניהם. שיושבים שם העבדים בימות החמה להניף רוח לאדוניהם בחדר המקרה:

לולין. בנין שמגדלין שם אווזים ותרנגולים:

אלו ע"ג אלו. ואין בחללן ד' על ד':

הן דו דרס וכו'. לפי שכולן סמוכין על האסקופה התחתונה מצרפין כאלו הן אחד וחייבין במזוזה:

דהוה עביד וכו'. שהיה נעשה על דעת דכל החכמים:

תפילין ומזוזה. והוא עני ואין לו אלא כדי לקנות אחת מהם איזה מהן קודם:

שכן היא נוהגת בשבתות וי"ט. כשיש לו בית אחר אסור לדור בבית שאין בו מזוזה בשבת:

שכן היא נוהגת במפרשי ימים וכו'. משא"כ מזוזה אינו חייב אלא מי שהוא דר בבית:

למה שמעלין בקודש ולא מורידין. ש"מ שקדושת תפילין חמורה מקדושת מזוזה והיינו כשמואל דמזוזה קודמת:

הדרן עלך פרק הקורא עומד וסליקא לה מסכת מגילה